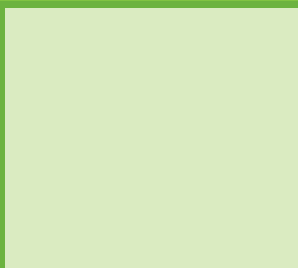

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000
w województwie mazowieckim

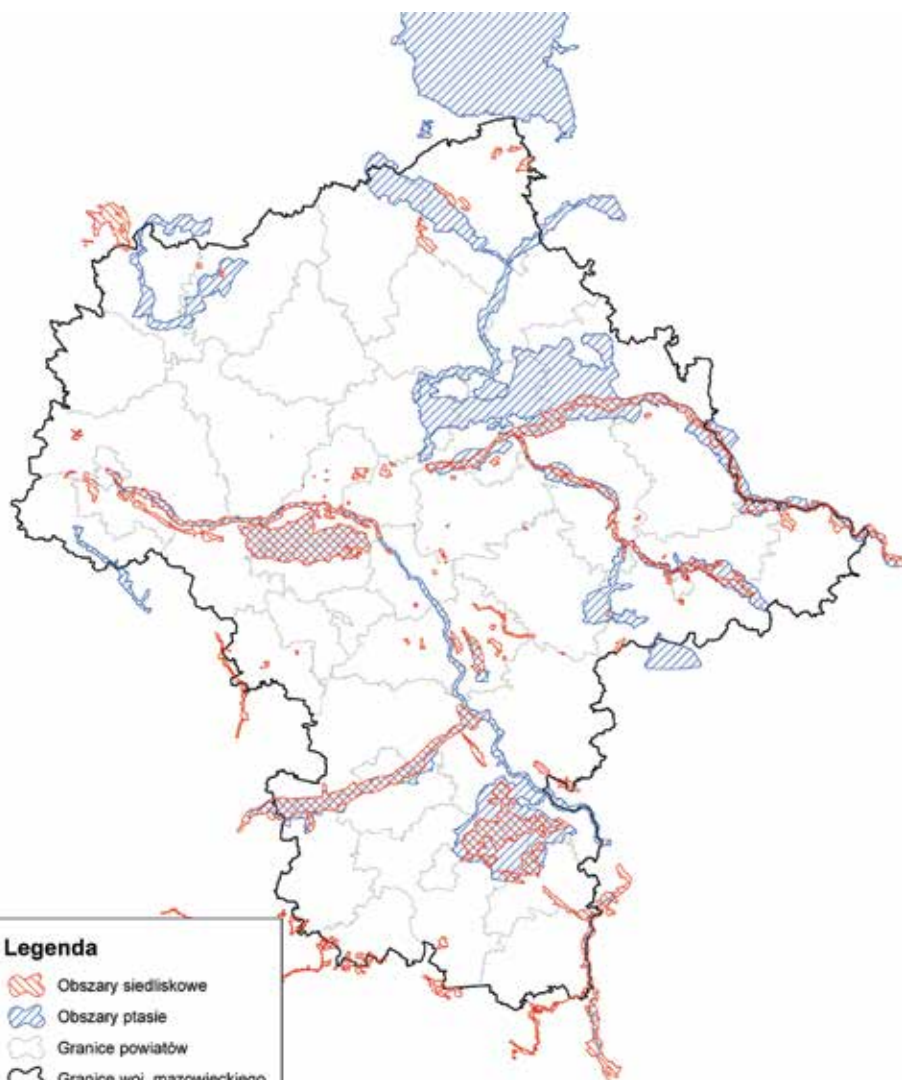
REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W WARSZAWIE

warszawa.rdos.gov.pl

plany zadań ochronnych
Natura 2000

Legenda

- Obszary siedliskowe
- Obszary piasie
- Granice powiatów
- Granice woj. mazowieckiego

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000
w województwie mazowieckim

REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W WARSZAWIE

plany zadań ochronnych
Natura 2000

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie
00-015 Warszawa, ul. Henryka Sienkiewicza 3
Tel.: 22 556 56 00, fax: 22 556 56 02
www.warszawa.rdos.gov.pl, e-mail: rdos.warszawa@rdos.gov.pl

Autorami zdjęć zamieszczonych w niniejszej broszurze są pracownicy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, a także: Pan Michał Falkowski i Pan Jacek Wolnicki.

Projekt graficzny DTP i druk: Pracownia C&C

Warszawa 2014

Spis treści

I. Uwarunkowania i zasoby przyrodnicze województwa mazowieckiego	7
II. Czym jest sieć Natura 2000 – podstawowe informacje na temat wyznaczania oraz zarządzania siecią Natura 2000	10
III. Planowanie ochrony oraz przyjęta metodologia opracowywania PZO	13
1. Czym są plany zadań ochronnych?	13
2. W jaki sposób opracowywane jest PZO?	13
3. Charakterystyka poszczególnych obszarów Natura 2000	16
1. Dolina Środkowej Wisły	19
2. Puszcza Kozienska	29
3. Ostoja Kozienska	41
4. Bagno Całowanie	47
5. Ostoja Bagno Całowanie	55
6. Puszcza Biała	65
7. Krogulec	73
8. Dolina Zwolenki	79
9. Dolina Pilicy	87
10. Dolina Dolnej Pilicy	95
11. Pakosław	103
12. Uroczyska Łąckie	109
13. Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe	117
14. Myszynieckie Bory Sasankowe	125
15. Doliny Omulwi i Płodownicy	131
16. Dolina Kostrzynia	141
17. Forty Modlińskie	149
18. Dolina Dolnego Bugu	157
19. Ostoja Nadbużańska	167
20. Dolina Dolnej Narwi	183
21. Doliny Wkry i Mławki	197

22. Dolina Liwca	205
23. Ostoja Nadliwiecka	215
24. Dolina Środkowego Świdra	227
IV. Nagrody za dobre praktyki na rzecz Natury 2000	234

„Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”, to projekt realizowany przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska oraz 16 regionalnych dyrekcji ochrony środowiska. Podstawowym celem jego realizacji jest stworzenie efektywnych instrumentów zarządzania dla polskich obszarów Natura 2000 poprzez opracowanie planów zadań ochronnych dla 406 takich obszarów, przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi, które będą sporządzanie tych planów wspierały.

Projekt ten, to duże wyzwanie dla instytucji nim zarządzającej, ale także dla uczestniczących w nim partnerów, wykonawców i interesariuszy. „Uspołeczniona” formuła powstawania planów zadań ochronnych to z jednej strony trudne i wyjątkowo nowatorskie podejście do tworzenia aktów prawa miejscowego w Polsce – narzędzia do zarządzania siecią Natura 2000, z drugiej zaś szansa na przygotowanie dokumentu, który będzie akceptowany również przez mieszkańców i lokalne społeczności. Wypracowanie „akceptowalnych” dla wszystkich stron dokumentów możliwe jest jednak jedynie wtedy, gdy przy ich tworzeniu pracować będą możliwie najliczniejsze grupy zainteresowanych i tylko wtedy – plany zadań ochronnych przyczynią się do właściwego zrozumienia istoty ochrony przyrody w ramach sieci Natura 2000.

Sukces naszego projektu, jego wdrożenie i realizacja, będzie więc naszym wspólnym osiągnięciem dla ochrony najcenniejszych w skali Europy siedlisk i gatunków.

Michał Kietsznia
Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

Wstęp

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, sprawując nadzór nad obszarami Natura 2000 w województwie mazowieckim, sporządza plany zadań ochronnych (PZO). W ramach projektu pn. „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski” powstały plany zadań dla pierwszych 24 spośród 76 mazowieckich obszarów Natura 2000.

Warto podkreślić, że na Mazowszu w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 objęto ochroną wiele siedlisk oraz gatunków roślin i zwierząt uznanych za cenne w skali całego kontynentu. Narzędziem służącym do ich zachowania są wspomniane PZO, wskazujące, jakiego rodzaju działania są niezbędne dla utrzymania we właściwym stanie przedmiotów ochrony, dla których obszary Natura 2000 zostały utworzone.

Oddajemy w Państwa ręce broszurę, w której oprócz informacji dotyczących obszarów oraz założeń poszczególnych PZO przedstawiamy podstawowe wiadomości nt. wyznaczania obszarów Natura 2000, zarządzania Siecią Natura 2000 oraz metodologii opracowania PZO.

Istotną rolę w sporządzaniu PZO odegrało zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron, w tym w szczególności przedstawicieli lokalnych społeczności.

Pragnę serdecznie podziękować wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym w prace nad planami zadań ochronnych za pomoc i owocną współpracę, dzięki której udało się osiągnąć założony w projekcie cel.

Aleksandra Atłowska
Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie

I. Uwarunkowania i zasoby przyrodnicze województwa mazowieckiego

Województwo mazowieckie zajmuje powierzchnię 3 555 847 ha, co stanowi ponad 11,4% terytorium Polski (wg stanu w dniu 31.12.2012 r., www.stat.gov.pl, 2013). Obejmuje swymi granicami większość obszarów historycznego puszczańskiego Mazowsza, część środkowego Podlasia oraz Ziemię Radomską. Całość położona jest na terenie Niżu Środkowopolskiego w Krainie Wielkich Dolin. Tylko niewielkie fragmenty wschodnie leżą na terenie Niżu Wschodniobałtycko-Białoruskiego, a południowe na terenie Wyżyn Polskich. Charakterystyczne równiny cechuje bogata zmienność krajobrazowa występujących tu dolin wielkich rzek Wisły, Narwi, Bugu, Pilicy oraz ich dopływów Wkry, Bzury, Jeziorki, Świdra, Liwca czy Radomki i krawędzi tych dolin ukształtowanych w formie szerokich skarp, zachowanych do dzisiaj fragmentów Puszczy Kampinoskiej, Kurpiowskiej, Białej, Pilickiej czy Kozienskiej, dużych kompleksów leśnych Lasów Gostynińskich czy Chojnowskich ze wzniesieniami moreny czołowej, licznymi jeziorami polodowcowymi i ozami, a także obszarów typowo rolniczych z zachowanymi parkami podworskimi.

W województwie mazowieckim system regionalny tworzą wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody, tj. Kampinoski Park Narodowy, 184 rezerваты przyrody, 30 obszarów chronionego krajobrazu, 9 parków krajobrazowych oraz 77 obszarów Natura 2000.

Ustanowione formy ochrony przyrody poziomego krajowego (bez otulin) i poziomego międzynarodowego zajmują 1 294 963,52 ha, co stanowi ok. 36,4% rzeczywistego

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

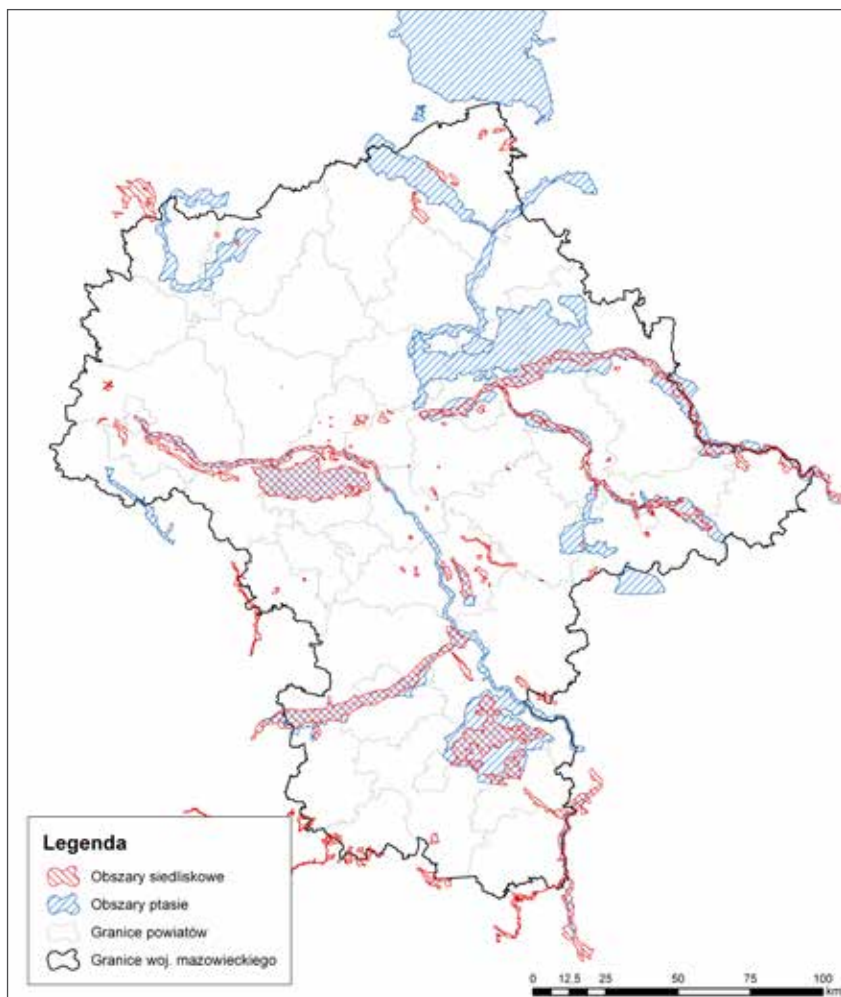
na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

pokrycia powierzchni województwa mazowieckiego (uwzględniono nakładanie się form ochrony przyrody). Park narodowy zajmuje pow. 38 544 ha (lub 38 476 ha – 68 ha woj. łódzkie) stanowiącą ok. 1,1% powierzchni województwa, rezerваты przyrody zajmują pow. 18 134,4947 ha stanowiącą ok. 0,51% powierzchni województwa, parki krajobrazowe zajmują pow. 171 747,40 ha stanowiącą 4,8% powierzchni województwa, obszary chronionego krajobrazu zajmują pow. 833 355,30 ha stanowiącą ok. 23,4% powierzchni województwa oraz 36 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 882 użytki ekologiczne, 6 stanowisk dokumentacyjnych. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje 16 obszarów specjalnej ochrony ptaków OSO, 1 obszar ochrony ptaków i siedlisk przyrodniczych, 59 specjalnych obszarów ochrony siedlisk SOO, które zajmują pow. 466 764,23 ha stanowiącą 13,1% powierzchni województwa.

Źródło:

- www.stat.gov.pl, 2013;
- www.mazovia.pl, 2013;
- www.mbpr.pl, 2013;
- www.kampinoski-pn.gov.pl, 2013;
- www.rdos.gov.pl, 2014.

Lokalizacja obszarów sieci Natura 2000 na terenie województwa mazowieckiego.

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W FIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

II. Czym jest sieć Natura 2000 – podstawowe informacje na temat wyznaczania oraz zarządzania siecią Natura 2000

Polska, podobnie jak pozostałe państwa członkowskie, podejmując decyzję o przystąpieniu do Unii Europejskiej, zobowiązała się do utrzymania dziedzictwa przyrodniczego Europy. Zachowanie bioróżnorodności przyrodniczej Europy realizowane jest poprzez ochronę ginących i zagrożonych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków zwierząt, roślin i ich siedlisk.

Zgodnie z obowiązującym prawem podstawą tworzenia i funkcjonowania sieci Natura 2000 są dwie dyrektywy wspólnotowe: tzw. Dyrektywa Ptasia oraz Dyrektywa Siedliskowa. Dyrektywa Ptasia wyznacza obszary ochrony populacji dziko występujących ptaków, zwanych Obszarami Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO). Obszary te oznaczane są kodem PLB i określane są mianem „ptasich”. Procedura ich wyznaczania jest bardzo prosta. Zgodnie z obowiązującym prawem państwo członkowskie wyznacza Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków, po czym przesyła ich listę wraz z bazą danych do Komisji Europejskiej.

Z kolei Dyrektywa Siedliskowa wyznacza obszary ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków zwierząt, roślin i ich siedlisk, zwanych Specjalnymi Obszarami Ochrony Siedlisk, w skrócie SOO. Obszary te oznaczane są kodem PLH i określane są mianem „siedliskowych”. Procedura wyznaczania niniejszych obszarów sprowadza się do trzech etapów. W pierwszej kolejności państwo członkowskie wyznacza i przesyła do Komisji Europejskiej listę wraz z bazą danych proponowanych obszarów mających

znaczenie dla Wspólnoty. Następnie Komisja Europejska ocenia przesłane propozycje i zatwierdza je w drodze decyzji. W ten sposób obszary te uzyskują statut obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW). Na ostatnim etapie państwo członkowskie zatwierdza je w trybie prawa krajowego. Wówczas otrzymują one status Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk. Należy zwrócić uwagę, że obszary OSO i SOO mogą się na siebie częściowo lub całkowicie nakładać. W sytuacji pełnego pokrywania się obszaru ptasiego z siedliskowym obszar taki oznaczany jest kodem PLC.

Kluczowe informacje na temat obszarów Natura 2000 zawarte są w Standardowych Formularzach Danych, zwanych w skrócie SDF-ami. Oprócz map, określających przebieg granic obszarów, zawierają m.in. nazwę oraz indywidualny kod obszaru, dane nt. jego powierzchni, przedmioty ochrony oraz stwierdzone i potencjalne zagrożenia. Wszelkie informacje w tym zakresie można uzyskać na stronie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska: <http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles>.

Należy zaznaczyć, że w Polsce ww. dyrektywy unijne zaadaptowane zostały do następujących aktów prawnych:

■ **ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** oraz aktów wykonawczych:

- ▶ Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2012 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotami zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000;

- ▶ Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2012 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000;
- ▶ Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.
- ▶ ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Należy podkreślić, że w Polsce obszary Natura 2000 mogą obejmować część lub całość obszarów bądź obiektów objętych innymi, wyznaczanymi prawem polskim formami ochrony przyrody. Jednocześnie, w przeciwieństwie do nich, na terenie obszarów Natura 2000 dopuszcza się działalność człowieka, o ile nie oddziałuje ona, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie na przedmioty ochrony obszaru, dla których ochrony zostały wyznaczone. Aktualnie sieć Natura 2000 obejmuje cenne przyrodniczo obszary, zlokalizowane na terenie 28 państw Unii Europejskiej.

Źródło:

- Kompendium wiedzy o sieci Natura 2000 dla samorządów, GDOŚ, J. Jarosik, A. Moś, T. Wandzel, A. Wysocka, *Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko w projekcie POIS.05.04.00-00187/09 Sieć Natura 2000 – drogą do rozwoju.*

III. Planowanie ochrony oraz przyjęta metodologia opracowywania PZO

1. Czym są plany zadań ochronnych?

Plany zadań ochronnych, zwane dalej PZO, są dokumentami planistycznymi, sporządzanymi na okres 10 lat przez sprawującego nadzór nad danym obszarem. Kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczony został obszar Natura 2000, sprawujący nadzór nad obszarem ustanawia w drodze zarządzenia plan zadań ochronnych.

2. W jaki sposób opracowywane jest PZO?

Plan zadań ochronnych sporządzany jest na podstawie istniejącej wiedzy, uzupełnionej o podstawowe prace terenowe, a zakres prac koniecznych dla sporządzania projektu PZO dla obszaru Natura 2000 obejmuje m.in. ocenę ekspercką, dokonywaną przez specjalistę w zakresie danej grupy gatunków i siedlisk, uwzględniającą dotąd zgromadzone dane. Zarówno w przypadku oceny stanu ochrony gatunku, jak i siedliska, ogólna ocena stanu zachowania określana jest w następującej skali:

FV – stan właściwy;

U1 – stan niezadowolający;

U2 – stan zły;

XX – brak danych.

Zakres prac koniecznych dla sporządzenia PZO, w tym sposób określania oceny stanu zachowania, wskazany jest w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 17 lutego

2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru natura 2000.

W myśl obowiązującego prawa zarządzenie w sprawie ustanowienia PZO dla obszaru Natura 2000 winno zawierać m.in.:

- opis granic w formie punktów załamania oraz mapę obszaru Natura 2000;
- identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- cele działań ochronnych;
- określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
 - a) ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk;
 - b) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów działań ochronnych;
 - c) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
 - d) wskazań do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw, dotyczących eliminacji bądź ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000.

W jaki sposób opracowywane jest PZO?

- ocenę potrzeby sporządzenia planu ochrony dla części lub całości obszaru oraz określenie terminu jego sporządzenia na okres 20 lat.

Zgodnie z obowiązującym prawem sporządzający projekt PZO ma za zadanie umożliwić zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem wspomnianego projektu. Z tego względu w ramach niniejszych prac zorganizowano dla każdego obszaru cykl tzw. spotkań dyskusyjnych, na które zapraszani byli zidentyfikowani na wstępnych etapach prac interesariusze.

Z założenia lista osób uczestniczących w spotkaniach była otwarta. W ramach spotkań powoływano Zespoły Lokalnej Współpracy i wypracowywano wspólną wizję ochrony danego obszaru. Spotkania o ogólnodostępnym charakterze miały na celu wyjaśnienie wątpliwości i nieporozumień związanych z siecią Natura 2000, a także określenie celu sporządzania PZO.

Warto zwrócić uwagę, że w ramach niniejszego projektu utworzona została Platforma Informacyjno-Komunikacyjna, której celem było dotarcie do jak najszerszego grona osób i podmiotów zainteresowanych niniejszymi dokumentami. W ramach procedur udziału społeczeństwa każdy miał możliwość zapoznania się z treścią projektów zarządzeń oraz zgłoszenia swoich uwag i wniosków.

Ta uspołeczniona forma sporządzania i ustanawiania dokumentów planistycznych była innowatorską na tle

dotychczas prowadzonych procedur sporządzania aktów prawa miejscowego.

W przypadku obszaru zlokalizowanego na terenie więcej niż jednego województwa Regionalni Dyrektorzy Ochrony Środowiska na mocy zawartego wcześniej porozumienia sporządzają PZO w drodze wspólnego zarządzenia.

Źródło:

- Wytyczne Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska do opracowania planu zadań ochronnych (PZO) dla obszaru Natura 2000, GDOŚ, 2012 r.
- Ustawa o ochronie przyrody.
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru natura 2000.

3. Charakterystyka poszczególnych obszarów Natura 2000

W związku z realizacją projektu POIS.05.03.00-00-186/09 pn. „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze Środków Europejskich Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 5.3 priorytetu V Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, opracowane są projekty planów zadań ochronnych dla 406 obszarów Natura 2000 w Polsce, w tym 24 zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego.

Charakterystyka poszczególnych obszarów Natura 2000

Nazwa obszaru Natura 2000	Kod obszaru Natura 2000
Dolina Środkowej Wisły	PLB140004
Puszcza Kozienicka	PLH140035
Ostoja Kozienicka	PLB140013
Bagno Całowanie	PLB140011
Ostoja Bagno Całowanie	PLH140001
Puszcza Biała	PLB140007
Krogulec	PLH140008
Dolina Zwoleńki	PLH140006
Dolina Pilicy	PLB140003
Dolina Dolnej Pilicy	PLH140016
Pakosław	PLH140015
Uroczyska Łąckie	PLH140021
Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe	PLH140052
Myszynieckie Bory Sasankowe	PLH140049
Doliny Omulwi i Płodownicy	PLB140005
Dolina Kostrzynia	PLB140009
Forty Modlińskie	PLH140020
Dolina Dolnego Bugu	PLB140001
Ostoja Nadbużańska	PLH140011
Dolina Dolnej Narwi	PLB140014
Doliny Wkry i Mławki	PLB140008
Dolina Liwca	PLB140002
Ostoja Nadliwiecka	PLH140032
Dolina Środkowego Świdra	PLH140025

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

1. Dolina Środkowej Wisły

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140004**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **30 777,9 ha**

Lokalizacja: województwa: mazowieckie i lubelskie; powiaty: garwoliński (gminy: Wilga, Maciejowice), grójecki (gmina Warka), kozienicki (gminy: Gniewoszków, Kozienice, Magnuszew, Sieciechów), legionowski (gmina Jabłonna), nowodworski (gminy: Czosnów, Leoncin, Nowy Dwór Mazowiecki, Zakroczym), otwocki (gminy: Józefów, Karczew, Otwock, Sobienie-Jeziory), piaseczyński (gminy: Góra Kalwaria, Konstancin-Jeziorna), płocki (gminy: Bodzanów, Gąbin, Mała Wieś, Słubice, Słupno, Wyszogród), płoński (gmina Czerwińsk nad Wisłą), puławski (gmina Puławy), rycki (gminy: Stężycza, miasto Dęblin), sochaczewski (gminy: Brochów, Ilów, Młodzieszyn), warszawski zachodni (gmina Łomianki) oraz na terenie miast Płocka i Warszawy.

Nieregularne koryto
Wisły – siedlisko
Rybitwy białoczelnej
(*Sternula albifrons*)
fot. AD

Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Środkowej Wisły PLB140004 został wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

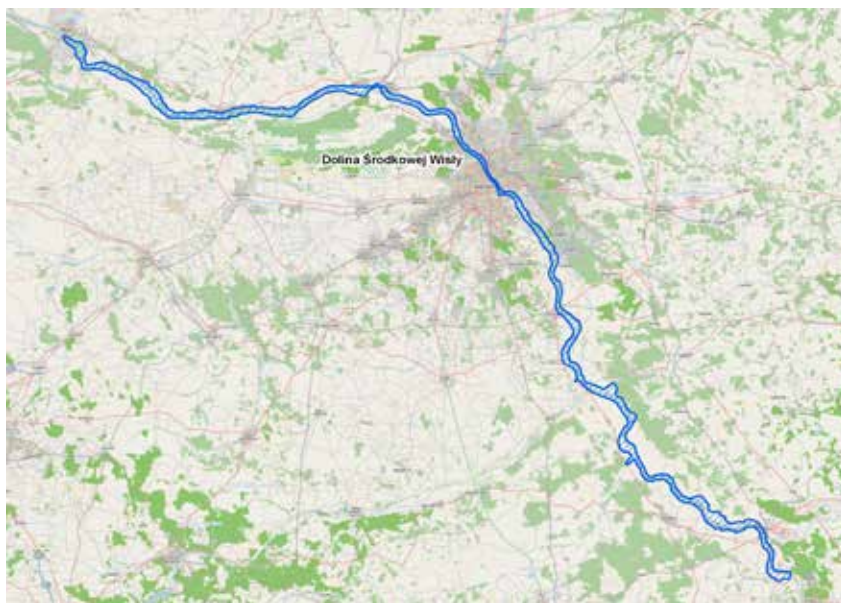
Obejmuje on swoim zasięgiem odcinek doliny Wisły o długości około 260 km, rozciągający się pomiędzy Puławami a Płockiem. Wisła w obrębie ostoi zachowała miejscami charakter naturalnej rzeki roztopowej, z licznymi rozgałęzieniami i starorzeczami, pomiędzy którymi tworzą się piaszczyste wyspy, często porośnięte zaroślami wierzbowo-topolowymi. Brzegi rzeki wraz z tarasem zalewowym zajmują zarastające wilgotne łąki i pastwiska z oczkami wodnymi oraz intensywnie eksploatowane zarośla wikliny. W wielu miejscach zachowały się siedliska nadrzecznych łągów: wierzbowego i topolowego. Sezonowe wahania poziomu wody wpływają na kształtowanie się krajobrazu o dużej dynamice zmian, co decyduje o ogromnych walorach przyrodniczych Doliny Środkowej Wisły.

Bielik
(*Haliaeetus albicilla*)
fot. MK

Obszar stanowi bardzo ważną ostoję ptaków wodno-błotnych, najważniejsze lęgowisko sieweczki obrożnej, mewy siwej, śmieszki, rybitwy rzecznej i rybitwy białoczelnej w Polsce, jedno z ważniejszych lęgowisk mewy czarnogłowej oraz miejsce gniazdowania wielu innych rzadkich gatunków ptaków, takich jak ohar czy ostrzygojad. Posiada duże znaczenie jako korytarz migracyjny ptaków: krzyżówek, czapli siwych i bociana czarnego, a także miejsce schronienia dla gatunków zimujących – gągołów, nurogęsi i bielaczków. W celu zachowania ostoi lęgowych rzadkich i ginących gatunków ptaków oraz zmniejszenia presji aglomeracji miejskiej część wysp, piaszczystych łąk i ławic objęta została ochroną rezerwatową (w sumie utworzono 14 rezerwatów przyrody) lub włączona do obszarów chronionego krajobrazu.

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Mapa obszaru

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Doliny Środkowej Wisły PLB140004 są następujące gatunki ptaków:

bączek *Ixobrychus minutus*, bocian czarny *Ciconia nigra*, ohar *Tadorna tadorna*, krzyżówka *Anas platyrhynchos*, płaskonos *Anas clypeata*, podgorzałka *Aythya nyroca*, nurogęś *Mergus merganser*, bielik *Haliaeetus albicilla*, derkacz *Crex crex*, ostrygojad *Haematopus ostralegus*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*, sieweczka obroźna *Charadrius hiaticula*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*, mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*, śmieszka *Chroicocephalus ridibundus*, mewa siwa (pospolita) *Larus canus*, rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*, rybitwa białoczelną *Sterna albifrons*, zimorodek *Alcedo atthis*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*, brzegówka *Riparia riparia*, podróżniczek *Luscinia svecica* oraz dziwonina *Carpodacus erythrinus*.

Samica **dzięcioła białoszyjego**
fot. AD

Bielik – przedmiot
ochrony Doliny
Środkowej Wisły
(*Haliaeetus albicilla*)
fot. JS

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru Dolina Środkowej Wisły PLB140004 uczestniczyli przedstawiciele: Urzędu Miasta i Gminy Góra Kalwaria, a także Rady Gminy, Urzędu Gminy Magnuszew, Urzędu Gminy Bodzanów, Urzędu m.st. Warszawy, Dzielnicy Wilanów, Starostwa Powiatowego w Koźniewicach, Nadleśnictw: Puławy, Chojnów, Garwolin, Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, przedsiębiorców i rolników z terenu obszaru Natura 2000, Związku Spółek Wodnych, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, wykonawcy dokumentacji FPP Consulting. Dwa spotkania dyskusyjne odbyły się w październiku 2011 r. w siedzibie Ochotniczej Straży Pożarnej w Górze Kalwarii. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Po lewej Rodzina, a u góry samiec **ohara** (*Tadorna tadorna*)
fot. BK

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- ohar *Tadorna tadorna* – **właściwy (FV)**
- nurogęś *Mergus merganser* – **właściwy (FV)**
- ostrygojad *Haematopus ostralegus* – **właściwy (FV)**
- sieweczka rzeczna *Charadrius dubius* – **właściwy (FV)**
- sieweczka obroźna *Charadrius hiaticula* – **właściwy (FV)**

Od lewej **brzegówki** (*Riparia riparia*)
fot. BK

oraz

Sieweczka obroźna (*Charadrius hiaticula*)
fot. MK

- brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos* – **właściwy (FV)**
- mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus* – **właściwy (FV)**
- śmieszka *Chroicocephalus ridibundus* – **właściwy (FV)**
- mewa siwa (pospolita) *Larus canus* – **niezadawalający (U1)**

Ostrygojad
(*Haematopus ostralegus*)
fot. AD

- rybitwa rzeczna *Sterna hirundo* – **właściwy (FV)**
- rybitwa białoczelna *Sternula albifrons* – **właściwy (FV)**
- brzegówka *Riparia riparia* – **właściwy (FV)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Największym zagrożeniem dla awifauny Doliny Środkowej Wisły jest regulacja rzeki doprowadzająca do zaniku jej roztokowego charakteru, który warunkuje utrzymanie właściwego stanu zachowania przedmiotów ochrony. Poważnym zagrożeniem dla tego obszaru jest wycinanie starszych drzewostanów, głównie łęgowych, porastających brzegi rzeki. Innym zagrożeniem dla ptaków jest wydobywanie na dużą skalę kruszywa z nurtu Wisły. Pogłębianie koryta prowadzi do zwiększenia natężenia

Mewy Śmieszki
(*Chroicocephalus ridibundus*)
fot. AD (po lewej)
fot. BK (po prawej)

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

przepływu wody i wmywania piasku. Istotnym zagrożeniem dla ptaków związanych z łąkami i pastwiskami położonymi w dolinie rzeki Wisły są zmiany w użytkowaniu tych terenów. Szereg siedlisk ptaków podlega sukcesji roślinnej w wyniku odchodzenia od ekstensywnej gospodarki. Bardzo istotna jest kwestia drapieżnictwa, w tym silna presja drapieżnicza lisa i norki amerykańskiej wywołana przez człowieka.

Samica **krzyżówki**
(*Anas platyrhynchos*)
z młodymi
fot. MK

Para **krzyżówek**
(*Anas platyrhynchos*)
fot. JS

Cele działań ochronnych

Głównymi celami działań dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004 jest podjęcie działań zmierzających do utrzymania obecnej liczebności lub zwiększenia liczebności populacji gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony niniejszego obszaru.

Działania ochronne

Działania ochronne dla poszczególnych przedmiotów ochrony obejmują m.in.:

- zabezpieczenie napowietrznych linii energetycznych przecinających rzekę Wisłę poprzez zainstalowanie znaczników (odpłaszaczy);
- wprowadzenie wypasu na wyspach lub jego ograniczenie;
- odkrzacanie zarastających wysp piaszczystych wraz z wywiezieniem biomasy;
- wyłączenie z wycinki zadrzewień w międzywalu Wisły;
- koszenie, utrzymanie ekstensywnego użytkowania łąk, rezygnacja z zalesiania i zmian sposobu użytkowania gruntów;
- odgrodzenie obszaru w okresie lęgowym dla takich gatunków jak: krwawodziób, mewa siwa, rybitwa rzeczna, rybitwa białoczelna;
- opracowanie planu minimalizacji wpływu drapieżnictwa powodowanego czynnikami antropogenicznymi na przedmioty ochrony.

Informacje na temat monitoringu

W ramach prac zaplanowane zostały działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz sezonowej dynamiki i rozmieszczenia wynurzonych odsypisk w nurcie rzeki połączony z badaniem zależności od ilości wydobywanego kruszywa.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji do planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 – Dolina Środkowej Wisły PLB140004 w województwie mazowieckim i lubelskim* (listopad 2011 r., FPP Consulting Sp. z o.o. Warszawa) oraz projektu Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004.

Nadwiślańskie łęgi
fot. JS

2. Puszcza Kozienicka

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140035**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **28 230,4 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiaty: kozienicki (gminy: Garbatka-Letnisko, Głowaczów, Gniewoszów, Kozienice, Sieciechów), radomski (gminy: Gózd, Jastrzębia, Jedlnia-Letnisko, Pionki oraz miasto Pionki i miasto Radom) i zwoleński (gminy: Policzna, Tczów, Zwoleń).

Obszar Natura 2000 Puszcza Kozienicka PLH140035 został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r.

Torfowisko przejściowe
(*Scheuchzeria-Caricetea nigrae*)
fot. MKu

Cały obszar Puszczy Kozienickiej pokrywa się z granicami Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Występuje tu 15 rezerwatów przyrody, 113 użytków ekologicznych oraz 263

pomniki przyrody. Obszar Puszcza Kozienicka jest ściśle powiązany z obszarem Ostoja Kozienicka PLB140013 oraz z Obszarem Specjalnej Ochrony ptaków Dolina Środkowej Wisły PLB140004.

Mapa obszaru

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze Ostoja Kozienicka PLB140013 są następujące siedliska przyrodnicze, gatunki zwierząt oraz roślin:

- wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi *Corynephorion*, starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, górskie i niżowe murawy bliźniczkowe *Nardion* – płaty bogate florystycznie, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Zespół **grążela żółtego i grzybieni białych** (*Nuphar-Nymphaeetum albae*)
fot. MKU

Samica **traszki grzebieniastej** (*Triturus cristatus*)
fot. TM

Molinion, ziótorośla górskie *Adenostylion alliariae* i ziótorośla nadrzeczne *Convolvuletalia sepium*, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe), torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*), obniżenia na

Dziuple
z próchnowiskami,
miejszem
bytowania larw
Pachnicy dębowej
(*Osmoderma* sp.)
fot. MT

Fragment kokolitu -
kolebki poczwarkowej
pachnicy dębowej
fot. MT

Kolonja rozrodcza
nocka dużego
(*Myotis myotis*)
fot. MKu

**Grąd
subkontynentalny
z czosnkiem
niedźwiedzim**

(*Alium ursinum* *Tilio
cordatae*-*Carpinetum
betuli*)

fot. MKu

podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*, górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*, bory i lasy bagienne *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum*, ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*, wyżyny jodłowy bór mieszany *Abietetum polonicum*, sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum*,

- modraszek telejus *Maculinea teleius*, czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*, pachnica dębowa *Osmoderma eremita*, zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus*, czerwończyk fioletek *Lycaena helle*, mopek *Barbastella barbastellus*,

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocek duży *Myotis myotis*,
- bóbr europejski *Castor fiber*, wydra *Lutra lutra*,
- poczwarówka zwężona *Vertigo angustior*, poczwarówka jajowata *Vertigo moulinsiana*, zatoczek łamliwy *Anisus vorticulus*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, kumak nizinny *Bombina bombina*, żółw błotny *Emys orbicularis*,
- sasanka otwarta *Pulsatilla patens*.

Łęg wiązowo-
jesionowy (*Ficario-
Ulmetum minoris*)
fot. MKu

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru Puszcza Kozienicka PLB140035 uczestniczyli przedstawiciele organizacji pozarządowych, lokalnego biznesu, rolnicy – właściciele gruntów zlokalizowanych w obszarze Natura 2000, przedstawiciele urzędów gmin, starostwa powiatowego, Nadleśnictw: Radom, Zwoleń i Kozienice, a także

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

**Łęg olszowo-
jesionowy**
(*Fraxino-Alnetum*)
fot. MK

Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu i Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Dwa spotkania warsztatowe zorganizowane zostały w siedzibie Nadleśnictwa Kozienice, w październiku 2011 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony dla Puszczy Kozienickiej przedstawia się następująco:

- wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi *Corynephorion* – **niezadowolająca (U1)**;
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion* – **nieznana (XX)**;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris* – **nieznana (XX)**;
- torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe) – **niezadawalająca (U1)**;
- torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji – **niezadawalająca (U1)**;
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) – **niezadawalająca (U1)**;
- obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion* – **niezadawalająca (U1)**;
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum* – **niezadawalająca (U1)**;
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion* – **niezadawalająca (U1)**;

Łęg w dolinie
Ostrownicy
fot. MKu

- łąkowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum* – **właściwa (FV)**;
- ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae* – **niezadowalająca (U1)**;
- wyżynny jodłowy bór mieszany *Abietetum polonicum* – **niezadowalająca (U1)**;
- sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum* – **nieznana (XX)**;
- żółw błotny *Emys orbicularis* – **niezadowalająca (U1)**;
- pachnica dębowa *Osmoderma eremita* – **niezadowalająca (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Główne zagrożenia dla tego obszaru związane są z:

- wszelkimi działaniami powodującymi zanikanie otwartego charakteru siedlisk łąkowych oraz torfowiskowych;

Martwe drewno
– ważny składnik
ekosystemów leśnych
fot. MKu

Zdjęcie na górze,
ze str. 38:
Żeremie bobrowe
fot. MT

- obniżaniem się poziomu wód gruntowych i zmianą stosunków wodnych powodującymi nadmierne przesuszenie siedlisk wilgotnych;
- zmianą charakteru siedlisk na skutek wtórnej sukcesji oraz ekspansją gatunków obcych.

Cele działań ochronnych

Głównymi celami działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Kozienicka PLH140035 jest powstrzymanie procesów sukcesji – zarastania, utrzymanie otwartego charakteru siedlisk łąkowych, sprzyjanie procesom regeneracji grądów, utrzymanie odpowiednich warunków świetlnych i wilgotnościowych w łęgach, utrzymanie powierzchni płatów wyżynnych jodłowych borów mieszanych, powstrzymanie sukcesji boru chrobotkowego w kierunku boru świeżego lub mieszanego.

Działania ochronne

Głównymi działaniami ochronnymi dla przedmiotów ochrony będzie utrzymanie otwartego charakteru siedlisk poprzez prowadzenie ekstensywnego wypasu oraz użytkowania kośnego.

Zdjęcie na dole, ze str. 38:
Krwiściąg lekarski
(*Sanguisorba officinalis*), roślina żywicielska **gąsienic modraszka telejusa**
fot. JS

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały również działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji celów działań ochronnych, jak również inwentaryzacja przyrodnicza mająca dostarczyć informacji uzupełniających stan wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Kozienicka

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

PLB140035 znajdują się na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji planu zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Puszcza Kozienicka PLB140035* (FPP Consulting Sp. z o.o. Warszawa) oraz projektu Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Kozienicka PLB140035.

3. Ostoja Kozienicka

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140013**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **68 301,20 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiaty: kozienicki (gminy: Garbatka-Letnisko, Głowaczów, Gniewoszów, Kozienice, Sieciechów), radomski (gminy: Gózd, Jastrzębia, Jedlnia-Letnisko, Pionki oraz miasto Pionki i miasto Radom) i zwoleński (gminy: Policzna, Tczów, Zwoleń).

Kompleks łąk
wilgotnych (*Calthion*)
fot. MK

Obszar europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 Ostoja Kozienicka PLB140013 wyznaczony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 roku w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

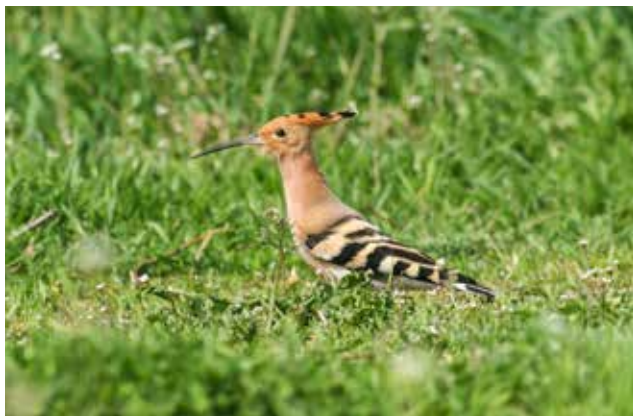
PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Obszar Puszczy Kozienickiej leży w zlewni Wisły i Radomki. Sieć rzeczna Puszczy Kozienickiej jest bogata i urozmaicona. Centralną i zachodnią jej część odwadnia Radomka, do której uchodzą mniejsze rzeki – Mleczna, Pacynka, Leniwka i Narutówka. Przez północne i wschodnie obszary płynie rzeka obszaru Zagożdżonka, do której uchodzi szereg mniejszych cieków, z których do największych należą Brzeźniczka i Charłówka. Wszystkie puszczańskie rzeki

Od lewej:
Lerka (*Lullula arborea*)
fot. AD
Bocian czarny
(*Ciconia nigra*)
fot. MK

Dudek (*Upupa epops*)
fot. AD

Ostoja Kozienicka PLB140013

mają charakter drenujący. W obrębie obszaru znajdują się stawy rybne w Grądach i Bąkowcu.

Prawie cały obszar Puszczy Kozienickiej pokrywa się z Kozienickim Parkiem Krajobrazowym. Występuje tu 15 rezerwatów przyrody, 113 użytków ekologicznych oraz 263 pomniki przyrody. Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Ostoja Kozienicka jest ściśle powiązany z obszarem o znaczeniu wspólnotowym Puszcza Kozienicka PLH140035, graniczy również z Obszarem Specjalnej Ochrony ptaków Dolina Środkowej Wisły PLB140004.

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Mapa obszaru

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze Ostoja Kozienicka

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

PLB140013 są następujące gatunki ptaków: bączek *Ixobrychus minutus*, bocian czarny *Ciconia nigra*, cyraneczka *Anas crecca*, kobuz *Falco subbuteo*, kropiatka *Porzana porzana*, derkacz *Crex crex*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, samotnik *Tringa ochropus*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*, lelek *Caprimulgus europaeus*, zimorodek *Alcedo atthis*, kraska *Coracias garrulus*, dudek *Upupa epops*, krętogłów *Jynx torquilla*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, lerka *Lullula arborea*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, gąsiorek *Lanius collurio*, srokosz *Lanius excubitor*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru Ostoja Kozienicka PLB140013 uczestniczyli przedstawiciele organizacji pozarządowych, lokalnego biznesu, rolnicy – właściciele gruntów zlokalizowanych w obszarze Natura 2000, przedstawiciele urzędów gmin, starostwa powiatowego, Nadleśnictw: Radom, Zwoleń i Kozienice, a także Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu i Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie

Dwa spotkania warsztatowe zorganizowane zostały w siedzibie Nadleśnictwa Kozienice, w październiku 2011 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony dla Ostoi Kozienickiej przedstawia się następująco:

- bocian czarny *Ciconia nigra* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**;
- lelek *Caprimulgus europaeus* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**;
- derkacz *Crex crex* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**;
- rybitwa czarna *Chlidonias niger* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**;
- dzięcioł średni *Dendrocopos medius* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**;
- lerka *Lullula arborea* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Główne zagrożenia dla tego obszaru związane są z:

- zabudowywaniem obszarów dotąd niezabudowanych – szczególnie zabudowa wkraczająca w doliny rzeczne;
- odcinaniem starorzeczy od głównego nurtu rzek, co uniemożliwia ich naturalne zalewy i powoduje przesuszenie;
- zaniechaniem tradycyjnych sposobów gospodarki rolnej – w tym brak wypasu i wykaszania, co powoduje sukcesję wtórną i zarastanie terenów otwartych będących miejscami bytowania i żerowania gatunków ptaków.

Cele działań ochronnych

Głównymi celami działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Kozienicka PLB140013 jest utrzymanie obecnej liczebności lub zwiększenie liczebności populacji gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony w tym obszarze europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000.

Działania ochronne

Głównymi działaniami dla osiągnięcia tych celów to:

- utrzymanie otwartego charakteru siedlisk gatunków priorytetowych poprzez wykaszanie i odkrzaczanie;
- planowanie prac leśnych ukierunkowanych na utrzymanie właściwego charakteru siedlisk leśnych;
- montaż platform łęgowych dla gatunków wodnych.

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji celów działań ochronnych, jak również inwentaryzacja przyrodnicza pozwalająca na uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Kozienicka PLB140013 znajdują się na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji planu zadań ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Ostoja Kozienicka PLB140013* (FPP Consulting Sp. z o.o. Warszawa) oraz projektu Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Kozienicka PLB140013.

4. Bagno Całowanie

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140011**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **4 214,9 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiat otwocki, (gminy: Karczew, Celestynów, Osieck, Sobienie – Jeziory)

Obszar specjalnej ochrony ptaków Bagno Całowanie PLB140011 wyznaczony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. w sprawie *obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000*. Jest obszarem, na którym przyroda od wieków funkcjonowała w równowadze z tradycyjną gospodarką człowieka. Warto zauważyć, że sposób użytkowania terenu wraz

Siedlisko **derkacza**
(*Crex crex*)
fot. MK

ze zróżnicowaniem krajobrazu przekładają się na różnorodność występujących tu siedlisk oraz na dużą różnorodność flory i fauny. Obszar ten porastają zarówno siedliska torfowiskowe, łąkowe, murawowe, leśne, jak i szuwarowe. Oprócz terenów otwartych w skład Obszaru wchodzi również przylegające do torfowiska fragmenty kompleksów leśnych.

Przeważająca część Bagna Całowanie położona jest w południowo-zachodniej części Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. W granicach Obszaru położone są dwa rezerваты przyrody: znajdujący się w części północnej rezerwat Na Torfach im. Janusza Kozłowskiego oraz zlokalizowany w części południowej rezerwat Wymięklizna. Oprócz wyżej wymienionych form ochrony przyrody południowa część Bagna Całowanie pokrywa się z Nadwiślańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu. Obszar Natura 2000 Bagno Całowanie PLB140011 bezpośrednio powiązany jest ze specjalnym obszarem ochrony siedlisk Ostoja Bagno Całowanie PLH140001. Warto zaznaczyć, że powierzchnie tych dwóch obszarów Natura 2000 znacząco się pokrywają.

Kuliki wielkie
(*Numenius arquata*)
fot. AD

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Bagno Całowanie PLB140011 są następujące gatunki ptaków: derkacz *Crex crex* oraz kulik wielki *Numenius arquata*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagno Całowanie PLB140011 utworzono Zespół Lokalnej Współpracy. W jego skład weszli zarówno przedstawiciele środowiska naukowego (osoby reprezentujące m.in. Polski Klub Ekologiczny Koło Otwockie Sosny, Agencję Hajstra, Centrum Ochrony Mokradeł, Towarzystwo Ochrony Motyli), jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego

i powiatowego, jak i przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Zakład Botaniki Leśnej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet w Białymstoku, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Celestynów oraz Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie. Spotkania dyskusyjne odbyły

derkacz (*Crex crex*)
fot. MS

się w dwóch terminach w październiku 2011 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu Planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- derkacz *Crex crex* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowolająca (U1)**;
- kulik wielki *Numenius arquata* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **zła (U2)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Do zidentyfikowanych najważniejszych zagrożeń dla przedmiotów ochrony w Obszarze wymieniń należy:

- zarówno intensywne koszenie lub intensyfikacja koszenia (w szczególności wczesne koszenie na początku czerwca), jak również zaprzestanie wypasu, które skutkuje sukcesją ziołorośli, a następnie drzew i krzewów;
- rezygnacja z ekstensywnej gospodarki łąkarskiej, powodująca utratę siedlisk gatunków będących przedmiotami ochrony;
- zalesienia powodujące zmniejszenie obszaru łąk, jak również fragmentację dużej otwartej przestrzeni, co ma wpływ na atrakcyjność tego terenu dla gatunków preferujących duże, otwarte przestrzenie;
- dodatkowo w przypadku kulika wielkiego jedną z istotniejszych przyczyn śmiertelności jest przypuszczalnie drapieżnictwo lisa. Straty w lęgach ptaków gniazdujących na ziemi, w tym kulika wielkiego, powodują również jenoty oraz dziki.

Cele działań ochronnych

Do kluczowych celów działań ochronnych przedmiotowego obszaru należą m.in.: stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Bagno Całowanie jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym, a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar Europejskiej Sieci Natura 2000.

Działania ochronne

Działania ochronne zarówno dla derkacza, jak i kulika wielkiego mają na celu przede wszystkim:

- utrzymanie ekstensywnej gospodarki na łąkach trzęślicowych oraz łąkach stanowiących siedlisko motyli, wymienionych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, które stanowią równocześnie siedliska derkacza oraz kulika wielkiego;
- utrzymanie ekstensywnej gospodarki na łąkach świeżych oraz wilgotnych, które stanowią równocześnie siedlisko derkacza i kulika wielkiego;
- powstrzymanie spadku poziomu wód gruntowych poprzez odtworzenie lub utrzymanie systemu zastawek w centralnej części Obszaru;
- zwiększenie powierzchni siedlisk gatunków objętych ochroną w ramach obszaru Natura 2000 (odtworzenie wilgotnych łąk) poprzez usuwanie zarośli wierzbowych w przesuszonych fragmentach w centralnej części ostoi;
- działania edukacyjne i promocyjne skierowane do rolników dotyczące: możliwości i potrzeb korzystania z pakietów rolnośrodowiskowych oraz potrzeby odtworzenia systemu zastawek i jazów na terenie Obszaru;
- w przypadku kulika wielkiego, poprzez zwiększenie odstrzału redukcyjnego jako jednego z działań ochronnych, przewiduje się ograniczenie penetracji Obszaru przez lisy, jenoty i dziki.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych obejmujących: monitoring realizacji działań ochronnych oraz przedmiotów ochrony, weryfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń ze szczególnym uwzględnieniem wpływu funkcjonujących i planowanych na obszarze Natura 2000 zamierzeń inwestycyjnych w kontekście niekorzystnych zmian liczebności populacji derkacza i kulika wielkiego oraz stanu ich siedlisk, a także poziomu wód gruntowych na terenie Obszaru.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bagno Całowanie PLB140011 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Projekt planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Bagno Całowanie PLB140011 w województwie mazowieckim*, (FPP Consulting Sp. z o.o.).

5. Ostoja Bagno Całowanie

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140001**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **3 447,5 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiat otwocki (gminy: Karczew, Celestynów, Osieck, Sobienie – Jeziory)

Brunatnoczerwone
kwiatostany
**krwiściągę
lekarskiego**
(*Sanguisorba
officinalis*), rośliny
żywielskiej
gąsienic **modraszka
telejusa** (*Maculinea
[Phengaris] teleius*)
fot. MK

Obszar Ostoja Bagno Całowanie PLH140001 został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 13 listopada 2007 r. i stanowi jedno z największych torfowisk niskich na Mazowszu. Największe pokłady torfów niskich na tym obszarze występują we wschodniej części tarasu nadzalewowego niższego. Utworzyły się one w starorzeczu

Wisły, której koryto na skutek erozji bocznej i wgłębnej przesunęło się na zachód. Jest to torfowisko soligeniczne, posiadające cechy torfowiska zboczowego. Jego powierzchnia opada wyraźnie ze wschodu na zachód o 5-7 m. Odmienne warunki zasilania hydrologicznego w różnych częściach torfowiska powodują, że różnią się one między sobą zarówno pod względem wieku, miąższości oraz budowy. Część południowa zasilana jest wodami naporowymi z głębokich poziomów wodonośnych. Część północna natomiast zasilana jest przez wody gruntowe o swobodnym zwierciadle.

Bagno Całowanie jest obszarem, na którym przyroda od wieków funkcjonowała w równowadze z tradycyjną gospodarką człowieka. Sposób użytkowania terenu wraz ze zróżnicowaniem krajobrazu przekłada się na różnorodność występujących tu siedlisk oraz na dużą różnorodność flory i fauny. Obszar porastają zarówno siedliska torfowiskowe, łąkowe, murawowe, jak i szuwarowe. Oprócz terenów otwartych w skład Obszaru wchodzi również przylegające do torfowiska fragmenty kompleksów leśnych.

Przeważająca część Bagna Całowanie położona jest w południowo-zachodniej części Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Opisywany Obszar obejmuje również znajdujący się w części północnej rezerwat przyrody Na Torfach im. Janusza Kozłowskiego. Oprócz wyżej wymienionych form ochrony przyrody południowa część Bagna Całowanie pokrywa się z Nadwiślańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu. Obszar Natura 2000 Ostoja Bagno Całowanie PLH140001 bezpośrednio powiązany jest z obszarem specjalnej ochrony ptaków Bagno Całowanie PLB140011. Powierzchnie tych dwóch obszarów Natura 2000 znacząco się pokrywają.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych przedmiotami ochrony specjalnego obszaru ochrony siedlisk Bagno Całowanie PLH140001 są:

- siedliska przyrodnicze:
 - ▶ wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi *Corynephorus*, *Agrostis*;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- ▶ ciepłolubne, śródłądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae*;
- ▶ zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion*;
- ▶ niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*;
- ▶ torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*);
- ▶ górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk;
- ▶ bory i lasy bagienne *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne;
- gatunki zwierząt:
 - ▶ modraszek telejus *Maculinea (Phengaris) teleius*;
 - ▶ czerwonończyk nieparek *Lycaena dispar*;
 - ▶ czerwonończyk fioletek *Lycaena helle*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Bagno Całowanie PLH140001 utworzono Zespół Lokalnej Współpracy. W jego skład weszli zarówno przedstawiciele środowiska naukowego (osoby reprezentujące m.in. Polski Klub Ekologiczny Koło „Otwockie Sosny”, Agencję Hajstra, Centrum Ochrony Mokradeł, Towarzystwo Ochrony Motyli), jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, jak i przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Zakład Botaniki Leśnej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet w Białymstoku, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Celestynów oraz Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie. Spotkania dyskusyjne odbyły się w dwóch

terminach w październiku 2011 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu Planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi *Corynephorus*, *Agrostis*. Ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowolająca (U1)**;
- ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae*. Ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowolająca (U1)**;
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion* – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji. Ogólna ocena stanu ochrony gatunku – **nieznana (XX)**;

Kwiatostany
rdestu węzownika
(*Polygonum bistorta*), rośliny
żywielskiej gąsienic
czteronożka
fioletka (*Lycaena helle*)
fot. MK

- ekstensywnie użytkowane niżowe łąki świeże *Arrhenatherion elatioris* – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji. Ogólna ocena stanu ochrony gatunku – **nieznana (XX)**;

Modraszek telejus (*Maculinea [Phengaris] teleius*)
fot. JS

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W FIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- torfowiska przejściowe i trzęsawiska – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji. Ogólna ocena stanu ochrony gatunku – **nieznana (XX)**;
- górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji rozmieszczenia i stanu płatów roślinności nadających się do ewentualnej renaturyzacji. Ogólna ocena stanu ochrony gatunku – **nieznana (XX)**;
- bory i lasy bagienne *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji. Ogólna ocena stanu ochrony gatunku – **nieznana (XX)**;
- modraszek telejus *Maculinea (Phengaris) teleius* – ogólna ocena stanu ochrony – **zła (U2)**;
- czerwończyk fioletek *Lycaena helle*. Ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadawalająca (U1)**;
- czerwończyk nieparek *Lycaena dispar* – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji. Ogólna ocena stanu ochrony gatunku – **nieznana (XX)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Do zidentyfikowanych najważniejszych zagrożeń dla przedmiotów ochrony w Obszarze wymienić należy:

- sukcesję wtórną;
- zaśmiecanie;
- nawożenie prowadzące do eutrofizacji środowiska,
- pozyskiwanie piasku, a w tym rozkopywanie i fizyczne niszczenie muraw;
- intensyfikację koszenia;
- zaniechanie tradycyjnego użytkowania łąk, prowadzące do sukcesji innych gatunków;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- czynniki związane z antropopresją.

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych dla gatunków będących przedmiotami ochrony jest utrzymanie populacji na aktualnym poziomie w niepogorszonym stanie ochrony.

Działania ochronne

Do kluczowych celów działań ochronnych dla przedmiotów ochrony należy m.in.:

- utrzymywanie siedlisk w stanie otwartym poprzez systematyczne usuwanie podrostu drzew i krzewów z zarastających powierzchni oraz wywóz biomasy (wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi oraz ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe);
- ochrona przed wydeptywaniem siedlisk poprzez wykonanie drewnianych barierek/ogrodzeń ochronnych, zapobiegających wydeptywaniu pokrywy glebowej, niszczeniu roślin i erozji gleby oraz opracowanie i umieszczenie w terenie tablic informacyjnych dotyczących muraw napiaskowych (wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi oraz ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe);
- ograniczanie nielegalnego poboru piasku;
- przeprowadzenie jednokrotnej wycinki drzew z wywiezieniem biomasy (wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi);
- ekstensywne użytkowanie obszarów wskazanych jako siedlisko lub potencjalne siedlisko (ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe);
- coroczne koszenie i użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego (zmienowilgotne łąki trzęślicowe);

- wypas lub coroczne koszenie łąk (niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie);
- działania edukacyjne i promocyjne skierowane do rolników (ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe i niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie);
- usuwanie w sezonie jesienno–zimowym podrostu drzew i krzewów, z wyjątkiem zadrzewień lub zakrzaczeń rosnących na skrajach powierzchni (np. wzdłuż rowów lub dróg) oraz usunięcie biomasy (wszystkie motyle);
- walka z roślinami inwazyjnymi (nawłóć, pokrzywa, ostrożeń polny) poprzez ich coroczne wykaszanie przed okresem kwitnienia (wszystkie motyle);
- optymalizacja terminów i częstotliwości koszenia (wszystkie motyle).

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych dotyczących monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji celów działań ochronnych, jak również inwentaryzacji przyrodniczej mającej na celu uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Bagno Całowanie PLH140001 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Planowanie ochrony oraz przyjęta metodologia opracowywania PZO

Opracowano na podstawie: *Projekt planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Bagno Całowanie PLH140001 w województwie mazowieckim*, FPP Consulting Sp. z o.o.

6. Puszcza Biała

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140007**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **83 779,70 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie; powiaty: ostrowski (gminy: Brok, Małkinia Górna, Ostrów Mazowiecka, Stary Lubotyń, Wąsowo), wyszkowski (gminy: Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka, Wyszków), ostrołęcki (gmina Goworowo), pułtusk (gminy: Obryte, Pułtusk, Zatory), legionowski (gmina Serock)

Obszar Natura 2000 – Puszcza Biała PLB140007 został wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. Puszcza Biała

Jarzębatka (*Sylvia nisoría*)
fot. AD

położona jest w widłach dwóch dużych nizinnych rzek: Narwi i Bugu. Obszar porastają głównie lasy. Zajmują one większość terenu wysoczyzny i obejmują w przewadze drzewostany sosnowe rosnące na ubogich utworach glebowych. W mniejszym zakresie Puszcza Biała budowana jest przez liściaste gatunki drzew: dąb, olsza, brzoza.

Z lewej samiec,
a z prawej samica
gąsiorka (*Lanius
collurio*)
Fot. JS

Tereny nieleśne funkcjonalnie związane są z dolinami niewielkich rzek, wzdłuż których rozwijało się rolnictwo. Tereny te obecnie zajęte są głównie przez łąki, role oraz tereny zabudowane. W dolinkach śródlęśnych cieków, na

Świergotek polny
(*Anthus campestris*)
fot. AD

Żerujący **dudek**
fot. MK

glebach organicznych (torfowych i murszowych) występują lasy łąkowe i olsowe budowane przez olszę, brzozę i jesion. Obszary leśne w zdecydowanej większości stanowią grunty Skarbu Państwa.

Tereny poza lasami to w przeważającej części grunty orne, które są uprawiane, ale również znaczna ich powierzchnia została porzucona przez właścicieli i podlega spontanicznej sukcesji w kierunku lasów.

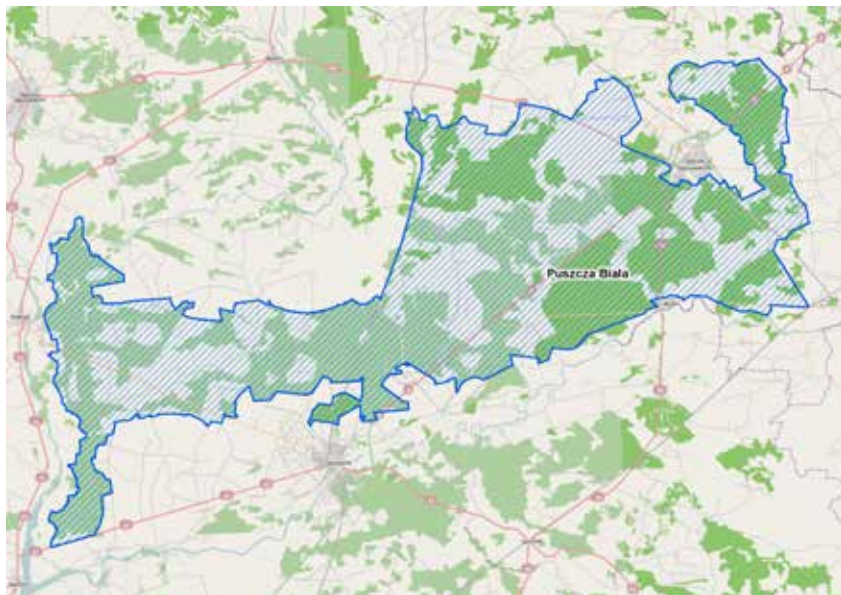
Obszar specjalnej ochrony ptaków Puszcza Biała PLB140007 graniczy z następującymi obszarami Natura 2000: Ostoja Nadbużańska PLH140011 i Dolina Dolnego Bugu PLB140001, a także Dolina Dolnej Narwi PLB140014 i Bagno Pulwy PLB140015.

Ponadto w granicach obszaru znajdują się: Nadbużański Park Krajobrazowy, Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu, oraz rezerваты przyrody: Bartnia, Popławy, Wielgolas i Stawinoga.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W FIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Puszcza Biała PLB140007 są następujące gatunki ptaków: bocian czarny *Ciconia nigra*, błotniak łąkowy *Circus pygargus*, derkacz *Crex crex*, lelek *Caprimulgus europaeus*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, lerka *Lullula arborea*, świergotek polny *Anthus campestris*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, gąsiorek *Lanius collurio*, dudek *Upupa epops*, kobuz *Falco subbuteo*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzaniem planu zadań ochronnych utworzono Zespół Lokalnej Współpracy, w którego skład weszli przedstawiciele: Regionalnej Dyrekcji Ochrony

Kobuz (*Falco
subbuteo*)
fot. AD

Środowiska w Warszawie, wykonawcy projektu Planu Zadań Ochronnych – Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Warszawie, Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, Starostw Powiatowych w Ostrowi Mazowieckiej i Wyszkowie, Nadleśnictw: Wyszków, Ostrów Mazowiecka, Ostrołęka, Pułtusk, Jabłonna, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie, Oddział w Ostrołęce, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Urzędów Gmin: Brańszczyk, Rząśnik, Somianka, Wyszków, Urzędu Miejskiego w Wyszkowie oraz Grupy Ekologicznej.

Spotkania odbyły się w maju, czerwcu oraz sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu Planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- bocian czarny *Ciconia nigra* – **niezadowolająca (U1)**;
- błotniak łąkowy *Circus pygargus* – **właściwa (FV)**;
- lelek *Caprimulgus europaeu* – **właściwa (FV)**;
- dudek *Upupa epops* – **właściwa (FV)**;
- dzięcioł czarny *Dryocopus martius* – **niezadowolająca (U1)**;
- lerka *Lullula arborea* – **właściwa (FV)**;
- świergotek polny *Anthus campestris* – **właściwa (FV)**;
- jarzębatka *Sylvia nisoria* – **właściwa (FV)**;
- derkacz *Crex crex* – **właściwa (FV)**;
- gąsiorek *Lanius collurio* – **właściwa (FV)**;
- kobuz *Falco subbuteo* – **właściwa (FV)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami oraz czynnikami kształtującymi awifaunę w obszarze są:

- zalesianie terenów otwartych, wycinka lasu, sukcesja, usuwanie zagajników;
- drapieżnictwo;
- zmiana czynników biotycznych;
- zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie;
- intensywne koszenie, zmiana sposobu uprawy, brak wypasu;
- ekspansja rozproszonej zabudowy.

Cele działań ochronnych

Zaplanowane działania ochronne w planie zadań ochronnych dla ww. gatunków to przede wszystkim stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Puszcza Biała jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym,

Lerka (*Lullula arborea*)
fot. AD

a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar sieci Natura 2000.

Działania ochronne

Kluczowe działania ochronne dla zachowania siedlisk gatunków przedstawiają się następująco:

- koszenie i odkrzaczanie terenów łąk w dolinach rzecznych;
- zapewnienie co najmniej 10% udziału drzewostanów ponad 80-letnich w granicach wyróżnionych arealów w każdym nadleśnictwie;
- ograniczenie zalesiania gruntów;
- pozostawianie egzemplarzy wierzby białej i kruchej rosnących na miedzach, zadrzewieniach śródłąkowych przy drogach gminnych i prywatnych;
- pozostawianie w lesie drzew dziuplastych oraz drzew grubych, o pierśnicy powyżej 30 cm grubości;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- pozostawianie istniejących zakrzewień wzdłuż pasów drogowych i w jego obrębie oraz na skarpach istniejących cieków wodnych i rowów.

Informacje na temat monitoringu

W trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych należy prowadzić stały monitoring w celu określenia stanu zachowania siedlisk i populacji w obszarze oraz realizacji celów działań ochronnych m.in. poprzez: coroczną kontrolę zasiedlania gniazd, badanie liczebności gatunków na wybranych powierzchniach monitoringowych, jak również współpracę z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w celu pozyskiwania danych zawierających informacje o strukturze użytkowania gruntów przez rolników objętych systemem wsparcia bezpośredniego.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Biała PLB140007 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Ekspertyzy przyrodniczej sporządzonej na potrzeby opracowania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Biała PLB140007* (Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Warszawie).

7. Krogulec

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140008**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **113,1 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, na terenie powiatu wołomińskiego (gminy Dąbrówka)

Obszar zatwierdzony został decyzją Komisji Europejskiej z dnia 13 listopada 2013 r. Zbiornik wodny Krogulec, lokalnie nazywany Kręgulcem, jest naturalnym, leśnym, płytkim jeziorem dystroficznym. Zbiornik silnie porośnięty jest makrofitami wynurzonymi i o liściach pływających, otoczony jest lasem sosnowym. Brzegi jeziora porasta

Siedlisko **strzebli błotnej** (*Phoxinus*
(= *Eupallasella*)
percnurus)
fot. JW

brzezina bagienna. Wody tego zbiornika przez dziesięciolecia były całkowicie bezrybne, co wynikało z ich silnego zakwaszenia. Jeszcze 30-40 lat temu okoliczna ludność traktowała jezioro wyłącznie jako kąpielisko. W chwili odkrycia obecności strzebli błotnej w tym zbiorniku, tj. w 2001/2002 r., wody zbiornika cechowały się umiarkowanym zakwaszeniem i stanowiły dogodne siedlisko dla ryb: strzebli błotnej *Phoxinus phoxinus*, karasia pospolitego *Carassius carassius*, karasia srebrzystego *C. gibelio* oraz okazjonalnie innych gatunków, jak płoć *Rutilus rutilus* i okoń *Perca fluviatilis*. Wszystkie te gatunki pochodziły z dzikich zarybień przeprowadzonych przez miejscową ludność. Prawdopodobnie w latach 1993-1995, jak wynika z relacji miejscowych kręgów wędkarskich, zbiornik Kro-gulec zarybiono strzeblą błotną i karasiem, przewożonymi

Siedlisko **strzebli błotnej** (*Phoxinus* (= *Eupallasella*) *phoxinus*)
fot. JW

Krogulec PLH140008

kilka razy w beczkach z wodą, w liczbie prawdopodobnie kilkuset osobników, z sąsiedniego stanowiska Glinianka.

Zbiornik wodny Glinianka jest dawnym, niewielkim wyrobiskiem gliny, pozostałością starego rozległego kompleksu kilku glinianek w otoczeniu leśnym. Wyrobisko jest silnie wypłycone i niemal całe gęsto zarośnięte roślinnością szuwarową. Gliniankę zamieszkują także karaś pospolity i karaś srebrzysty.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie z informacjami zawartymi w obecnie obowiązującym Standardowym Formularzu Danych (SDF) przedmiotem ochrony w obrębie obszaru Natura 2000 Krogulec PLH140008 jest strzebla błotna *Phoxinus phoxinus*.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach procedury opracowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Krogulec PLH140008 we wrześniu oraz październiku 2012 r. zorganizowano spotkania dyskusyjne, podczas których powołano Zespół Lokalnej Współpracy. W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy uczestniczyli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego oraz przedstawiciele instytucji takich jak: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Drewnica oraz Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania przedmiotu ochrony przedstawia się następująco:

- strzebla błotna *Phoxinus phoxinus* w zbiorniku Krogulec – **niezadowolająca (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Stan siedliska i populacji strzebli błotnej ze stanowiska Glinianka jest właściwy, w związku z tym nie wskazano zagrożeń istniejących, natomiast zasadniczym zagrożeniem dla przedmiotu ochrony w zbiorniku Krogulec jest odczyn wody poniżej progu tolerancji strzebli błotnej, który spowodował całkowity zanik populacji.

Zidentyfikowanymi zagrożeniami potencjalnymi dla populacji strzebli błotnej są:

- silne, trwałe wypłylenie misy zbiornika wodnego, sprzyjające całkowitemu wyschnięciu tego zbiornika;
- zarastanie roślinnością szuwarową;
- niekontrolowane wędkarstwo, prowokujące wędkujących do przeprowadzania dzikich, niekontrolowanych zarybień;
- drapieżnictwo, polegające na wprowadzeniu do stanowiska strzebli rodzimych gatunków ryb drapieżnych (szczupak, okoń), jak i obcych inwazyjnych (sumik amerykański, czebaczek amurski i coraz częściej najbardziej niebezpiecznej dla całej populacji strzebli błotnej trawianki).

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych w obszarze Natura 2000 stanowiska Glinianka jest utrzymanie populacji i siedliska strzebli błotnej w dotychczasowym stanie ochrony, z kolei na stanowisku Krogulec – odtworzenie populacji strzebli błotnej poprzez jego zarybienie.

Działania ochronne

Dla strzebli błotnej planuje się następujące działania ochronne:

- częściowe pogłębienie zbiornika Glinianka i zbiornika Krogulec;
- zalecenie ograniczenia wędkowania na obszarze zbiornika Glinianka;
- zarybienie zbiornika Krogulec poprzez translokację ryb z populacji zamieszkującej zbiornik Glinianka i/lub hodowli zachowawczej w Żabieńcu;
- zalecenie utrzymania dotychczasowych metod gospodarowania, z wyjątkiem udostępnienia do wędkowania zbiornika wodnego zasiedlonego przez strzeblę błotną.

Informacje na temat monitoringu

W ramach realizacji PZO planuje się zarówno monitoring realizacji działań ochronnych, jak i monitoring przedmiotów ochrony. W przypadku strzebli błotnej działania dotyczące monitoringu będą polegać na weryfikacji pogłębienia zbiorników wodnych Glinianka i Krogulec. Ponadto w ramach monitoringu planuje się badanie wskaźników stanu populacji oraz wskaźników stanu siedliska.

Strzebla błotna
(*Phoxinus* (= *Eupallasella*) *percnurus*)
fot. JW

Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony będzie wynikiem realizacji monitoringu stanu ochrony populacji strzebli błotnej i jej siedliska.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Krogulec PLH14008 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: „Ekspertyzy przyrodniczej wykonanej na potrzeby opracowania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Krogulec PLH140008 (prof. dr hab. Jacek Wolnicki).

8. Dolina Zwoleńki

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140006**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **2 379,3 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiaty: lipski (gmina Chotcza) i zwoleński (gminy: Przytyk i Zwoleń)

Obszar Natura 2000 Dolina Zwoleńki PLH140006 został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 13 listopada 2007 r.

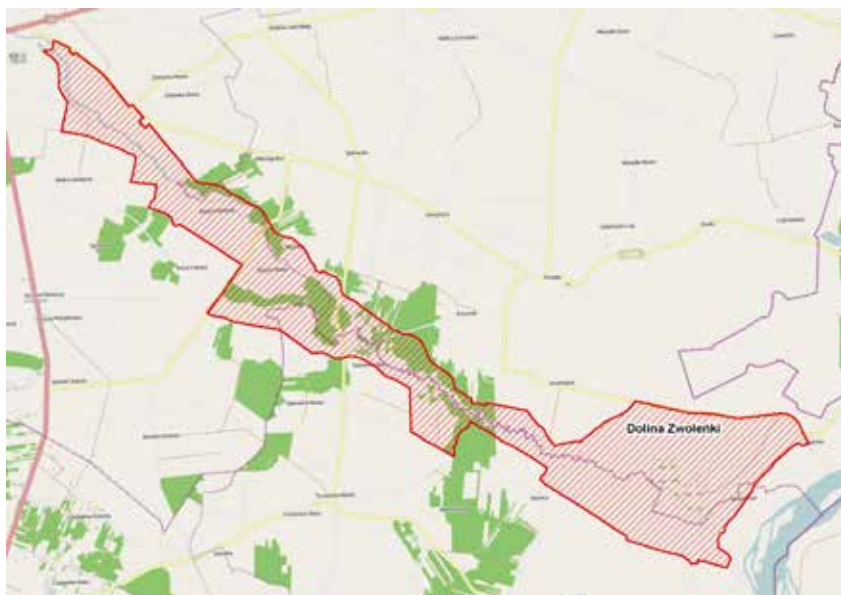
Rzeźbę terenu cechuje prawie płaska powierzchnia wysoczyzny pleistoceniowej. Teren stanowi bogatą mozaikę wzajemnie przenikających się biotopów – wodnych,

Odnoga rzeki
Zwoleńki
fot. MKU

podmokłych i suchych. Siedliska wodne reprezentowane są przez wolno płynącą rzekę, zakola oraz torfianki o różnej powierzchni lustra wody. Ostoja siedliskowa Dolina Zwoleńki posiada szczególnie wysokie walory przyrodnicze. Środowisko naturalne doliny jest stosunkowo mało przekształcone. Obszary wodno-błotne są ostoją licznej fauny i flory unikalnej w skali międzynarodowej.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze Dolina Zwoleńki PLH140006 są następujące siedliska przyrodnicze oraz gatunki zwierząt: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, ciepłolubne,

Pływające **pto**
mszarne
fot MK

śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion gluacae*, nizio-we i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny, *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*, kumak nizinny *Bombina bombina*, żółt błotny *Emys orbicularis*, trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*, zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis*, piskorz *Misgurnus fossilis*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Dolina Zwoleńki PLH140006 uczestniczyli przedstawiciele starostw powiatowych w: Lipsku i Zwoleniu, gmin: Zwoleń, Przyłęk, Chotcza, a także: Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu, Nadleśnictwa Zwoleń, Towarzystwa Przyrodniczego „Żółw Błotny”, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Oddział w Radomiu, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie, Delegatura w Radomiu oraz lokalnego biznesu, a także rolnicy – właściciele gruntów zlokalizowanych w obszarze Natura 2000.

Spotkania zorganizowane zostały w siedzibie Starostwa Powiatowego w Zwoleniu w maju, lipcu oraz sierpniu 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Żółwie błotne (*Emys orbicularis*)
fot. MKu

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony dla Doliny Zwoleńki przedstawia się następująco:

- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowalająca (U1)**;
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowalająca (U1)**;
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowalająca (U1)**;
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*) – ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowalająca (U1)**;
- żółw błotny *Emys orbicularis* – na jednym stanowisku ogólna ocena stanu ochrony siedliska – **niezadowalająca (U1)**, a na pozostałych trzech – **właściwa (FV)**.

Żółw błotny (*Emys orbicularis*)
fot. MK

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami tego obszaru są:

- zaprzestanie tradycyjnego sposobu użytkowania gruntów rolnych brak wypasu i koszenia, co powoduje wtórną sukcesję i zarastanie płatów siedlisk i stanowisk lęgowych żółwia błotnego, a także doliny rzecznej;
- nadmierne nawożenie powodujące przeżyźnienie i zmianę struktury siedlisk;
- zamulanie i wysychanie płytkich zbiorników potorfowych.

Cele działań ochronnych

Głównymi celami działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Zwoleńki PLH140006 są: zapewnienie optymalnych warunków dla bytowania żółwia błotnego oraz utrzymanie we właściwym stanie siedlisk przyrodniczych

Torfianka w okolicy miejscowości Barycz – siedlisko **żółwia błotnego** (*Emys orbicularis*)
fot. MK

Dolina Zwolenki
– łąki świeże
z udziałem
storczyków
z rodzaju **kukulka**
(*Dactylorhiza sp.*)
fot. MK

będących przedmiotami ochrony. Będzie to możliwe m.in. poprzez kopanie nowych i odmulanie istniejących torfianek, wycinanie drzew i krzewów oraz zaprzestanie tradycyjnego gospodarowania rolniczego na łęgowskich żółwia oraz utrzymanie trwałych użytków zielonych.

Działania ochronne

Do kluczowych działań ochronnych dla przedmiotów ochrony należy m.in.:

- kopanie nowych i odmulanie istniejących torfianek;
- wycinanie drzew i krzewów oraz zaprzestanie tradycyjnego gospodarowania rolniczego na łęgowskich żółwia;
- utrzymanie trwałych użytków zielonych.

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały również działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji celów działań ochronnych, jak również inwentaryzacja

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

przyrodnicza mająca na celu uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Zwoleńki PLH140006 znajdują się na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Dolina Zwoleńki PLH140006* (Biuro Ekspertyz Przyrodniczo-Leśnych, Warszawa).

9. Dolina Pilicy

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140003**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **35 356,3 ha**

Lokalizacja: województwa mazowieckie i łódzkie, powiaty: kozienicki (gminy: Magnuszew i Grabów nad Pilicą), białobrzegi (gminy: Stromiec, Białobrzegi, Promna i Wyśmierzyce), przysuski (gminy: Klwów, Odrzywół), grójecki (gminy: Nowe Miasto nad Pilicą, Mogielnica, Warka), tomaszowski (gmina Rzeczyca) i opoczyński (gmina Poświętne)

Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Pilicy PLB140003 wyznaczony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków.

Nieuregulowane
koryto rzeki Pilicy
Fot. RM

Rybitwa rzeczna
(*Sterna hirundo*)
fot JS

Chroni rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania, a o jego charakterze decydują przede wszystkim piaszczyste łąchy, ławice oraz wysepki pokryte zaroślami wierzbowymi, miejscami również zbiorowiskami muraw napiaskowych oraz dominujące łąki i pastwiska o różnym stopniu wilgotności, a także zbiorowiska turzyc i trzcin. Obszar ten stanowią głównie tereny rolnicze, siedliska łąkowe, zaroślowe, tereny leśne oraz wody śródlądowe. Dolina Pilicy jest częściowo zmeliorowana, a w jej obrębie dominują łąki i pastwiska o różnym stopniu wilgotności, a także zbiorowiska turzyc i trzcin. Zagłębienia terenu cechujące się dużą wilgotnością podłoża wypełniają kępy olsów, wierzb oraz trzcinowiska. Starorzecza i torfiarki są miejscem występowania zbiorowisk roślinności wodnej. W południowej części obszaru znajduje się zróżnicowany gatunkowo kompleks leśny, stanowiący pozostałości Puszczy Pilickiej i Stromeckiej.

O wysokich walorach przyrodniczych Doliny Pilicy świadczy bogactwo występującej tu fauny i flory. Zróżnicowana pod względem składu i wilgotności gleba, a także ekstensywne użytkowanie użytków zielonych stworzyły bardzo ciekawy, mozaikowaty układ siedlisk i roślinności – poczynając od kserotermicznych po bagienne. Obszar Doliny Pilicy powiązany jest z innymi formami ochrony przyrody na

Dolina Pilicy PLB140003

poziomie krajowym i regionalnym. W granicach obszaru znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Pilicy i Drzewiczki, w zachodniej części obszaru Natura 2000 zlokalizowany jest Spalski Park Krajobrazowy. Ponadto w granicach obszaru zlokalizowane są rezerваты przyrody: Majdan, Sokół, Tomczyce. Obszar Dolina Pilicy jest ściśle powiązany z obszarem Dolina Dolnej Pilicy PLH140016 oraz Dolina Środkowej Wisły PLB140004.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony są następujące gatunki ptaków: kropiatka *Porzana porzana*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, derkacz *Crex crex*, batalion *Philomachus pugnax*, rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*, rybitwa białoczelna

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Sternula albifrons, rybitwa czarna *Chlidonias niger*, puchacz *Bubo bubo*, lelek *Caprimulgus europaeus*, zimorodek *Alcedo atthis*, podróżniczek *Luscinia svecica*, cyranka *Anas querquedula*, nurogęś *Mergus merganser*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubiu*, sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus* i brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*.

Od lewej:
Samiec **błotniaka stawowego** (*Circus aeruginosus*)
Samica **błotniaka stawowego** (*Circus aeruginosus*)
fot. AD

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy uczestniczyli przedstawiciele środowiska naukowego, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Radomiu, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi, nadleśnictwa, mazowieckie ośrodki doradztwa rolniczego, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Polski Związek Łowiecki, Państwowa

Straż Rybacka, Polski Związek Wędkarski, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Warszawie, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Łodzi, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Mazowiecki Urząd Wojewódzki, Łódzki Urząd Wojewódzki, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska oraz przedstawiciele lokalnej społeczności. Spotkania zorganizowano w czerwcu, lipcu oraz sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Brodziec piskliwy
(*Actitis hypoleucos*)
fot. AD

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony dla obszaru Dolina Pilicy przedstawia się następująco:

- sieweczka obroźna *Charadrius hiaticula* – **niezadawalająca (U1)**;
- brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos* – **niezadawalająca (U1)**;
- puchacz *Bubo Bubo* – **stan nieznany (XX)**;
- rycyk *Limosa limosa* – **niezadawalająca (U1)**;
- krwawodziób *Tringa totanus* – **niezadawalająca (U1)**;
- derkacz *Crex crex* – **niezadawalająca (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Poważne zagrożenie dla obszaru Dolina Pilicy stanowi:

- zmiana stosunków wodnych, w tym przesuszanie łąk i pastwisk;

Pilica pod Nowym
Miastem
fot. RM

Para **bocianów białych** (*Ciconia ciconia*)
fot JS

- zmiana upraw zielonych na rolne oraz zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk, co powoduje naturalną sukcesję roślinności krzewiastej i drzewiastej.

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pilicy jest utrzymanie populacji przedmiotów ochrony w nie pogorszonej formie ochrony oraz określenie aktualnej liczebności populacji lęgowej gatunków będących przedmiotami ochrony w Obszarze.

Działania ochronne

Główne działania ochronne dla przedmiotów ochrony obejmują m.in.:

- wykonanie ekspertyzy technicznej renaturalizacji wskazanych starorzeczy;
- ekstensywne użytkowanie zbiorowisk łąkowych;
- przygotowanie projektu odtwarzania charakteru pierwotnego wybranych wysp w korycie rzeki Pilicy.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Informacje na temat monitoringu

Dla obszaru Dolina Pilicy nie zaplanowano monitoringu stanu przedmiotów ochrony, natomiast zaplanowane zostało wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej mającej na celu uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pilicy PLB140003 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Pilicy PLB140003* (2013 r., FPP Consulting Sp. z o.o. w Warszawie).

10. Dolina Dolnej Pilicy

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140016**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **31 821,6 ha**

Lokalizacja: województwa mazowieckie i łódzkie, powiaty: koziennicki (gminy: Magnuszew i Grabów nad Pilicą), białobrzeski (gminy: Stromiec, Białobrzegi, Promna i Wyśmierzyce), przysuski (gminy: Klwów, Odrzywół), grójecki (gminy: Nowe Miasto nad Pilicą, Mogielnica, Warka), tomaszowski (gmina Rzeczyca) i opoczyński (gmina Poświętne)

Obszar specjalnej ochrony siedlisk Dolina Dolnej Pilicy PLH140016 posiada statut obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty, zatwierdzonego decyzją Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2008 r. Jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej siedliska przyrodnicze oraz gatunki zwierząt, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. O jego charakterze decyduje przede wszystkim mozaikowy układ siedlisk, poczynając od kserotermicznych po bagienne.

Koryto Pilicy
w okolicach
Myślakowic
fot. RM

Obszar ten stanowią głównie tereny rolnicze, siedliska łąkowe, zaroślowe, tereny leśne oraz wody śródlądowe. Dolina Dolnej Pilicy jest częściowo zmeliorowana, a w jej obrębie dominują łąki i pastwiska o różnym stopniu wilgotności, a także zbiorowiska turzyc i trzcin. Zagłębienia terenu cechujące się dużą wilgotnością podłoża wypełniają kępy olsów, wierzb oraz trzcinowiska. Starorzecza i torfiarki są miejscem występowania zbiorowisk roślinności wodnej. W południowej części Obszaru znajduje się zróżnicowany gatunkowo kompleks leśny, stanowiący pozostałości Puszczy Pilickiej i Stromeckiej. Obszar Dolina Dolnej Pilicy powiązany jest z innymi formami ochrony przyrody na poziomie krajowym i regionalnym. W granicach Obszaru znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Pilicy i Drzewiczki, w zachodniej części obszaru Natura 2000 zlokalizowany jest Spalski Park Krajobrazowy. Ponadto w granicach Obszaru zlokalizowane są rezerваты przyrody: Majdan, Sokół, Tomczyce oraz Żądłowice. Obszar Dolina

Starorzecze Pilicy –
okolice Białobrzegów
fot. MK

Dolnej Pilicy jest ściśle powiązany z Obszarem Dolina Pilicy PLB140003 oraz Dolina Środkowej Wisły PLB140004.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony są następujące siedliska przyrodnicze i gatunki zwierząt: starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, suche wrzosowiska *Calluno-Genistion*, *Pohlio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphylion*, ciepłolubne, śródlądowe mury napiaskowe *Koelerion glaucae*, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion*, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*), grąd środkowoeuropejski

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinosa-incanae*, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum*, ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*, bóbr europejski *Castor fiber*, wydra europejska *Lutra Lutra*, kumak nizinny *Bombina bombina*, minóg strumieniowy *Lampetra planeri*, boleń *Aspius aspius*, różanka *Rhodeus sericeus* Marus, piskorz *Misgurnus fossilis*, koza złotawa *Sabanejewia aurata*, koza *Cobitis taenia*, brzanka *Barbus peloponnesius*, zatoczek łamliwy *Anisus vorticulus*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy uczestniczyli przedstawiciele środowiska naukowego, organizacji pozarządowych jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego; przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Radomiu, Regionalna Dyrekcja Lasów

Odcisk łapy bobra
fot. TM

Państwowych w Łodzi, nadleśnictwa, mazowieckie ośrodki doradztwa rolniczego, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Polski Związek Łowiecki, Państwowa Straż Rybacka, Polski Związek Wędkarski, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Warszawie, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Łodzi, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Mazowiecki Urząd Wojewódzki, Łódzki Urząd Wojewódzki, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska oraz przedstawiciele lokalnej społeczności. Spotkania zorganizowano w czerwcu, lipcu oraz sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Dolina Pilicy
fot. JS

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony dla obszaru Dolina Dolnej Pilicy przedstawia się następująco:

- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* – **niezadawalająca (U1)**;
- suche wrzosowiska *Calluno-Genistion*, *Pohlio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphylion* – **nieznana (XX)**;
- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae* – **nieznana (XX)**;
- zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion* – **zła (U2)**;
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris* – **zła (U2)**;
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) – **nieznana (XX)**;
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum* – **nieznana (XX)**;

Żeremie
fot. MK

- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinosa-incanae* – **niezadowolająca (U1)**;
- łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum* – **nieznana (XX)**;
- ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae* – **nieznana (XX)**;
- piskorz *Misgurnus fossilis* – **zła (U2)**;
- boleń *Aspius aspius* – **zła (U2)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Poważne zagrożenia dla Doliny Dolnej Pilicy stanowią m.in.:

- zasypywanie i osuszanie starorzeczy;
- zmiany stosunków wodnych, przesuszanie łąk i pastwisk;
- zmiana użytków zielonych na rolne;
- zabudowa rekreacyjna;
- zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk, co uruchamia naturalną sukcesję roślinności krzewiastej i drzewiastej.

Cele działań ochronnych

Głównym celem działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy jest podniesienie stanu wiedzy

Dolina Pilicy – okolice
m. Promna
fot. MK

na temat rozmieszczenia i stanu zachowania płatów siedlisk przyrodniczych oraz rozmieszczenia i stanu zachowania populacji gatunków, będących przedmiotami ochrony na terenie tego obszaru.

Działania ochronne

Działania ochronne dla przedmiotów ochrony obejmują m.in.:

- utrzymanie otwartego charakteru siedliska – użytkowanie łąkarskie zgodnie z wymogami odpowiednich pakietów rolno-środowiskowych (zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion* oraz niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*).
- zmiany w planowaniu gospodarki zarybieniowej użytkowników obwodów rybackich w Obszarze.

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji celów działań ochronnych, jak również inwentaryzacja przyrodnicza mająca na celu uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy PLH140016 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Dolina Dolnej Pilicy PLH140016* (FPP Consulting Sp. z o.o. w Warszawie).

11. Pakoślaw

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140015**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **668,6 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiat radomski (gminy: Wierzbica, Iłża)

Obszar Natura 2000 Pakoślaw PLH140015 zatwierdzony został decyzją Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2008 r.

Obszar torfowiska Pakoślaw zajmuje niewielkie obniżenie terenu w Krainie Gór Świętokrzyskich, położone u źródeł rzeki Modrzejowicy, stanowiącej dopływ rzeki Iłżanki. Obszar Natura 2000 Pakoślaw znajduje się w odległości ok. 30 km na południe od Radomia, pomiędzy miejscowościami Wierzbica i Iłża. Obejmuje pozostałości torfowisk

**torfowisko
przejściowe**
(*Scheuzeria-
-Caricetea nigrae*)
fot. MK

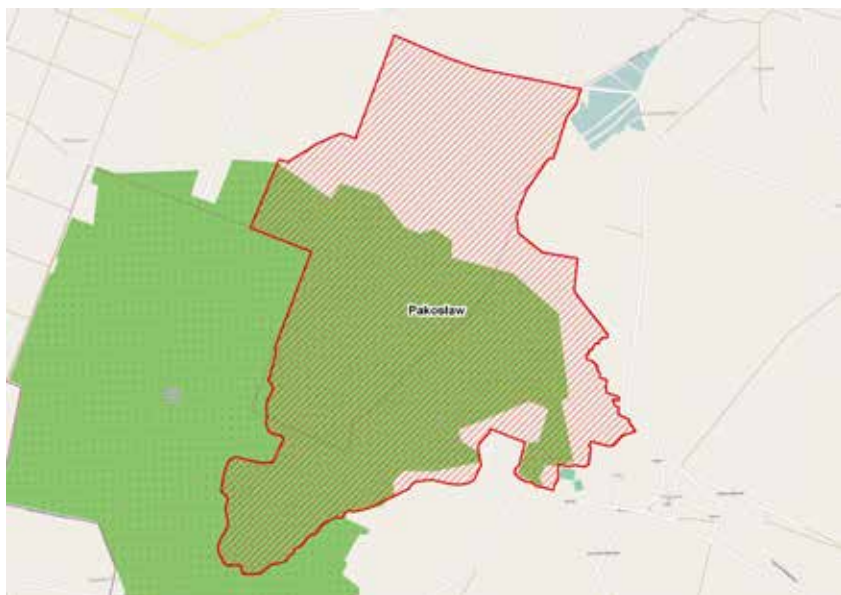

przejściowych i niskich z występującymi nań łożowiskami wierzby rokity z brzozą niską, ale też łożowisk wierzby szarej, pod którymi zalegają duże pokłady torfu o grubości od 1,5 do 3,1 m. W obrębie torfowiska Pakosław występuje najliczniejsze w Polsce i dobrze rozwijające się reliktywne stanowisko jęczyczki syberyjskiej *Ligularia sibirica*, gatunku z grupy roślin syberyjsko-boreoeuropejskich. Na terenie kraju jęczyczka syberyjska notowana jest z sześciu stanowisk, z czego ok. 70% polskiej populacji występuje na torfowisku Pakosław. O ogromnych walorach przyrodniczych torfowiska Pakosław, oprócz występującej tu jęczyczki syberyjskiej, świadczy również obecność cennych zarośli z brzozą niską *Betula humilis* i wierzbą rokitą *Salix repens* ssp. *rosmarinifolia*, a także dwóch gatunków roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, tj. lipiennika Loesela *Liparis loeselii* oraz staroduba łąkowego *Ostericum palustre*. Ponadto występują tu inne cenne gatunki roślin, takie jak: goździk pyszny *Dianthus superbus*, wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*

Od lewej:
Jęczyczka syberyjska
(*Ligularia sibirica*)
Kwiatostan **jęczyczki syberyjskiej**
(*Ligularia sibirica*)
fot. MT

czy listera jajowata *Listera ovata*. W obszarze Natura 2000 Pakośław stwierdzono obecność trzech gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, tj. wydry europejskiej *Lutra lutra*, traszki grzebieniastej *Triturus cristatus* i kumaka nizinnego *Bombina bombina*. Ponadto w granicach obszaru Natura 2000 Pakośław PLH140015 znajduje się użytek ekologiczny Pakośław, a sam obszar Natura 2000 położony jest na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Iłża-Makowiec.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony są następujące siedliska przyrodnicze i gatunki roślin: torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*),

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*, starodub łąkowy *Ostericum palustre*, jęczyzka syberyjska *Ligularia sibirica*, lipiennik Loesela *Liparis loeselii*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W związku z pracami nad ustanowieniem planu zadań ochronnych podczas zorganizowanych spotkań wyłoniono Zespół Lokalnej Współpracy, w skład którego weszli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Nadleśnictwo Marcule, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Mazowiecki Urząd Wojewódzki, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Mazowiecki Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, a także przedsiębiorcy i rolnicy gospodarujący na gruntach położonych w Obszarze. Spotkania zorganizowano w świetlicy wiejskiej i Publicznej

Od lewej:
Lipiennik Loesela
(*Liparis loeselii*)
fot. MK
Goździk pyszny
(*Dianthus superbus*), gatunek charakterystyczny zmiennowilgotnych łąk **trzęślicowych** (*Molinion*)
fot. MT

Szkole Podstawowa w Pakośławiu w czerwcu, lipcu oraz sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena zachowania stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony obszaru Pakośław przedstawia się następująco:

- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) – **zła (U2)**;
- starodub łąkowy *Ostericum palustre* – **niezadowolająca (U1)**;
- jęczyczka syberyjska *Ligularia sibirica* – **niezadowolająca (U1)**;
- lipiennik Loesela *Liparis loeselii* – **zła (U2)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Pakośław są:

- postępujące obniżanie się poziomu wód gruntowych w wyniku rozbudowy sieci rowów melioracyjnych, wodociągów i poboru wód podziemnych na cele przemysłowe i komunalne;
- zarzucenie użytkowania trwałych użytków zielonych.

Cele działań ochronnych

Do najważniejszych celów działań ochronnych dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 zalicza się:

- utrzymanie poziomu wód gruntowych na co najmniej obecnym poziomie lub podwyższonym do co najmniej 0,3-0,5 metra pod poziomem terenu;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- odtworzenie otwartego charakteru torfowiska poprzez wycinkę drzew i krzewów, wykaszanie roślinności wysokiej i ekstensywne użytkowanie kośne trwałych użytków zielonych.

Działania ochronne

Zaplanowane działania ochronne dla obszaru Natura 2000 Pakosław obejmują m.in.:

- odtworzenie otwartego charakteru torfowiska poprzez ręczną wycinkę drzew i krzewów, doraźne wykaszanie w sezonie wegetacyjnym pokrzywisk, trzcinowisk i gatunków ruderalnych z wysoką roślinnością zielną, ograniczających rozwój światłolubnych roślin torfowiskowych, ekstensywne użytkowanie łąk;
- opracowanie projektu monitoringu zwierciadła wód podziemnych i powierzchniowych w rejonie torfowisk i łąk trzęślicowych.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano zakres niezbędnych prac monitoringowych obejmujących monitoring siedlisk i gatunków roślin obszaru wraz z monitoringiem wpływu zmian poziomu wód gruntowych na stan populacji gatunków roślin i ich siedlisk.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad Planem Zadania Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Pakosław PLH140015 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: dokumentacji *Planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Pakosław PLH140015* (FPP Consulting Sp. z o.o.).

12. Uroczyska Łąckie

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140021**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **1 620,4 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiat płocki (gminy: Łąck, Nowy Duninów)

Obszar Natura 2000 Uroczyska Łąckie PLH140021 zatwierdzony został Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r.

Stanowi on kompleks lasów, bagien i wód położony we wschodniej części Gostyński-Włocławskiego Parku Krajobrazowego. W około 97% pokrywają go lasy Nadleśnictwa Łąck; grunty zabudowane stanowią zaledwie 0,08%

grąd subkontynentalny (*Tilio cordatae-Carpinetum betuli*)
Fot. MK

powierzchni, grunty orne – 0,77%, łąki trwałe – 0,01%, nieużytki – 0,61%, wody stojące – 1,57%. W części południowej znajduje się Jezioro Łąckie Małe. Obszar graniczy również z Jeziorem Łąckim Dużym i z Jeziorem Górskim. W obniżeniach zachowały się naturalne układy roślinności łąkowej i torfowiska, na wysoczyźnie spotyka się grądy, dominującym gatunkiem lasotwórczym jest sosna (65%), natomiast drzewostany z dominującym dębem stanowią 20% powierzchni lasów obszaru.

Na obszarze Uroczysk Łąckich znajdują się cztery rezerwy przyrody: Dąbrowa Łącka, Jastrząbek, Korzeń, Łąck.

Ważną osobliwością florystyczną tego terenu oraz przyczyną wyznaczenia ostoi Natura 2000 było reintrodukowane stanowisko aldrowandy pęcherzykowatej *Aldrovanda vesiculosa* w zbiorniku wodnym zwanym jeziorem Jeziorko, położonym nieopodal jeziora Sendeńskiego.

Wiosenny aspekt
runa w **grądzie**
subkontynentalnym
(*Tilio carpinetum*)
fot. MK

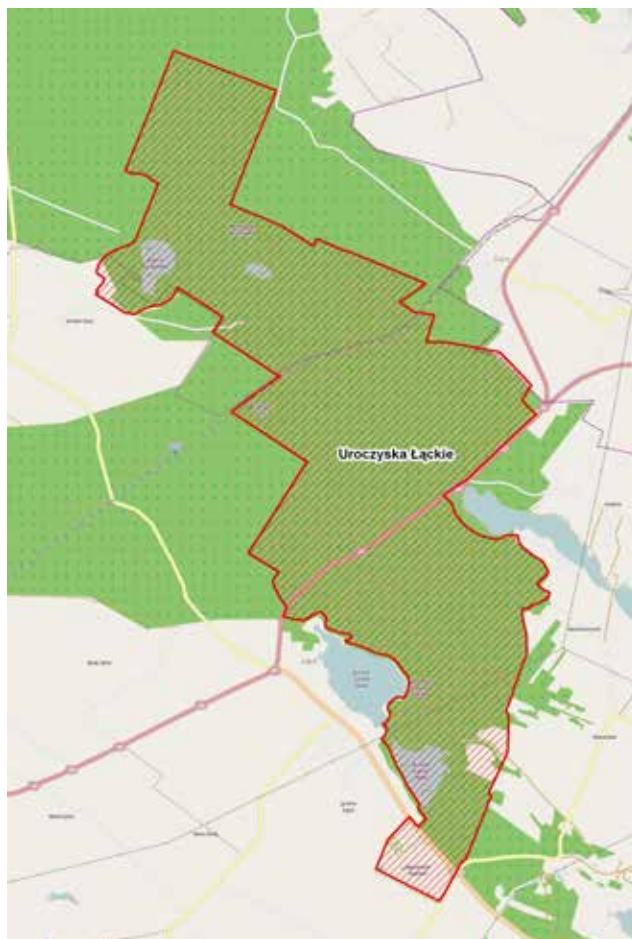

Uroczyska Łąckie PLH140021

W latach 1981-2000 Wrocławski Ogród Botaniczny monitorował wszystkie stanowiska aldrowandy w Polsce. W roku 1990 było tylko 9 stanowisk i wówczas podjęto prace nad restytucją gatunku, tworząc m.in. w Jeziorku stanowisko zastępcze. Niestety, później okazało się, że nie ma tu warunków odpowiadających temu gatunkowi.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 PLH140021 Uroczyska Łąckie są następujące siedliska przyrodnicze, gatunki zwierząt oraz roślin: starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheutzerio-Caricetea*), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum*, aldrowanda pęcherzykowata *Aldrovanda vesiculosa*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, kumak nizinny *Bombina bombina*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W toku sporządzania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Uroczyska Łąckie PLH140021 utworzono Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW), w którego skład weszli przedstawiciele: Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddziału w Warszawie, Nadleśnictwa Łąck, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi, Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego w Kowalu, Centrum Ochrony Mokradeł, Starostwa Powiatowego w Płocku, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, naukowcy z Wydziału Leśnego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych – LGD Fundacji Aktywni Razem. Spotkania dyskusyjne odbyły się w siedzibie Nadleśnictwa Łąck w czerwcu, lipcu oraz sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranych postępu w pracach nad sporządzeniem projektu

Planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena zachowania stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony obszaru Uroczysk Łąckich przedstawia się następująco:

- twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea* – **niezadowolająca (U1);**
- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* – **niezadowolająca (U1);**
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) – **zła (U2);**

Runo łągu olszowo-
jesionowego
(*Fraxino-Alnetum*)
fot. JS

Samica **traszki grzebieniastej**
(*Triturus cristatus*)
fot. TM

- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum* – **niezadawalająca (U1)**;
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae* – **niezadawalająca (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami dla poszczególnych przedmiotów ochrony są m.in.:

- w przypadku zbiorników wodnych – zanieczyszczenie, zarastanie, eutrofizacja, zamulanie (spływanie), wycinanie drzewostanu w strefie zbiornika;
- w przypadku torfowiska – zmniejszanie areału siedliska, zarastanie, zbyt wysoki lub niski poziom wód gruntowych, sukcesja w kierunku olsów lub w kierunku innych nienaturowych typów siedlisk;
- w przypadku zbiorowisk leśnych – miejscami nadmierne prześwietlenie drzewostanu, ekspansja gatunków inwazyjnych, zabagnienie siedliska lub długotrwałe przesuszenie, uproszczenie składu gatunkowego i struktury wiekowej drzewostanów oraz inne.

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych jest m.in. utrzymanie aktualnego areału siedlisk i właściwych stosunków wodnych, zahamowanie lub spowolnienie procesów eutrofizacji lub sukcesji, zwiększenie ilości martwego drewna, utrzymanie lub odtworzenie piętrowej budowy drzewostanów i zróżnicowanej struktury wiekowej.

Działania ochronne

Działania w zakresie ochrony czynnej:

- łągów we wskazanych oddziałach i wydzieleniach obejmują trzebieże wczesne i późne;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- grądów – modyfikacje składów gatunkowych upraw, czyszczenia wczesne i późne, trzebieże wczesne oraz rębnie zaplanowane w celu poprawy składu gatunkowego;
- torfowisk – przewiduje się poprawienie stanu siedliska poprzez usunięcie samosiewów (wykoszenie).

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały również działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony, jak również inwentaryzacja przyrodnicza mająca na celu uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad Planem Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Uroczyska Łąckie PLH140021 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych obszaru Natura 2000 PLH140021 Uroczyska Łąckie w województwie mazowieckim* (Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Warszawie).

13. Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140052**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **2 214,1 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiaty przasnyski (gmina Jednoróżec) i ostrołęcki (gmina Baranowo)

Obszar Natura 2000 Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052 zatwierdzony został Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r.

Sucha postać
**subkontynentalnego
boru świeżego**
(*Peucedano-Pinetum*)
fot. MK

Zlokalizowany jest na gruntach Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych administrowanych przez Nadleśnictwo Parciaki. Obszar znajduje się na gruntach

Sasanka otwarta
(*Pulsatilla paten*)
fot. MF

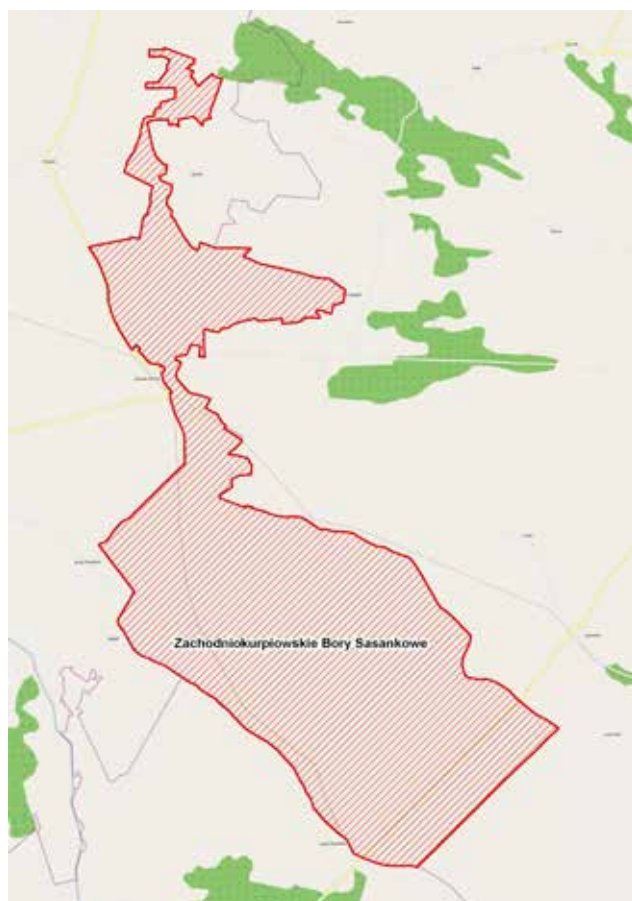
zbudowanych z piasków fluwiogłacjalnych, częściowo zwydmionych, gdzie deniwelacje przekraczają miejscami 22 m. Obszar podlega typowej gospodarce leśnej, ze zrębami zupełnymi. Dominują bory świeże (jako typ siedliskowy lasu i jako zbiorowisko roślinne). Wiek drzewostanu, prawie całkowicie zdominowanego przez sosnę, jest zróżnicowany i obejmuje wszystkie klasy wiekowe.

W zasięgu obszaru oraz w bezpośrednim sąsiedztwie nie występują inne formy ochrony przyrody. Oprócz sasanki otwartej na obszarze odnotowano występowanie innych chronionych gatunków roślin, wśród których możemy wyróżnić takie jak: kruszczyk szerokolistny, goździk piaskowy, podkolan biały, bagno zwyczajne, widłak jałowcowaty i paprotka zwyczajna.

Czynnikami sprzyjającymi utrzymaniu w dobrym stanie populacji sasanki otwartej są zarówno warunki naturalne, na które składają się ubogie, piaszczyste gleby oraz występowanie borów sosnowych, jak i sposób gospodarowania, obejmujący gospodarkę zrębową w lasach wraz z pozostawianiem biogrup na stanowiskach gatunków objętych ochroną.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w specjalnym obszarze ochrony siedlisk Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052 są:

- sasanka otwarta *Pulsatilla patens*;
- sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052 uczestniczyli przedstawiciele: Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Olsztynie, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, Nadleśnictwa Parciaki, gmin: Baranowo i Jednorożec, a także Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Spotkania miały miejsce w lipcu i sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranych postępów w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- sasanka otwarta *Pulsatilla patens* – rozmieszczenie w obszarze: nierównomiernie, głównie pojedynczo, miejsca prześwietlone, głównie wzdłuż obiektów liniowych (drogi leśne, linie oddziałowe). Stan zachowania w obszarze oceniono jako **niezadowalający (U1)**;

- sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum* – rozmieszczenie w obszarze: 7 płatów o różnej wielkości w 12 wydzieleniach leśnych. Stan zachowania w obszarze oceniono jako **niezadowalający (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami dla przedmiotowego obszaru są m.in.:

- płądrowanie stanowisk roślin, wydeptywanie, nadmierne użytkowanie;
- ewolucja biocenotyczna, sukcesja;
- obce gatunki inwazyjne, problematyczne gatunki rodzime;
- szkody spowodowane przez zwierzynę łowną.

Cele działań ochronnych

Zaplanowane działania ochronne w planie zadań ochronnych dla sasanki otwartej to: utrzymanie populacji gatunku przynajmniej na obecnym poziomie, zachowanie siedlisk dostępnych dla gatunku i umożliwiających rozmnażanie generatywne oraz wzrost świadomości społecznej na temat obszaru chronionego. Działania ochronne dla siedliska mają na celu zachowanie niezmnieszonej powierzchni siedliska oraz poprawę struktury i funkcji w zakresie wieku drzewostanu.

Działania ochronne

Działania ochronne dla poszczególnych przedmiotów ochrony obejmują m.in.:

- usuwanie nadmiernych ilości martwego drewna powstałego w wyniku procesów naturalnych, zaniechanie pozostawiania martwego drewna po zabiegach (sosnowy bór chrobotkowy);

- wyłączenie siedliska sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum* z powierzchni referencyjnych oraz zwiększanie doświetlenia poprzez odpowiednie zaplanowanie zabiegów trzebieżowych, usuwanie resztek pozrębowych i grabienie ścioty;
- usuwanie części drzew wokół stanowisk – prześwietlenie (czyszczenia, trzebieże), w tym usuwanie czeremchy amerykańskiej oraz usuwanie martwego drewna w promieniu 10 m wokół stanowisk sasanki (z pominięciem utworzonych biogrup na powierzchniach zrębowych);
- ręczne usuwanie gatunków konkurencyjnych wobec sasanki otwartej (trzcinnik, jeżyna, śmiałek pogięty, borówka czernica, wrzos) w promieniu 5 m od stanowisk;
- ręczne wykaszanie poboczy dróg na stanowiskach sasanki przy drogach publicznych oraz ochronę istniejących stanowisk przydrożnych sasanki podczas prac remontowych, które należy prowadzić poza okresem kwitnienia i rozsiewania nasion;
- odnawianie gatunkami, które nie wpływają na podniesienie żyzności siedlisk w promieniu nie mniejszym niż 50 m od stanowiska sasanki;
- rezygnację z wprowadzania podszytów i podsadzeń produkcyjnych, a także pozostawianie biogrup starodrzewu obejmujących stanowiska sasanki przy zakładaniu zrębów zupełnych;
- płatowe odsłanianie gleby (usuwanie pokrywy mszystej i zadarnionej w otoczeniu stanowisk sasanki) w promieniu 5 m, w ilości co najmniej 10 płatów o pow. 0,5m² każdy, w latach kwitnienia i owocowania.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych ustalono również konieczność przeprowadzenia monitoringu stanu

przedmiotów ochrony dla gatunku sasanka otwarta i siedliska sosnowy bór chrobotkowy. W celu uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony planuje się przeprowadzenie inwentaryzacji stanowisk sasanki otwartej oraz realizacji projektów badawczych dotyczących rozwoju i ochrony sasanki otwartej m.in.: laboratoryjne (sztuczne) rozmnażanie sasanki i wprowadzanie jej na obszar Natura 2000 oraz przenoszenie stanowisk szczególnie narażonych na zniszczenie na wcześniej przygotowane stanowisko.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych obszaru Natura 2000 Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe PLH140052* (Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Olsztynie).

14. Myszynieckie Bory Sasankowe

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140049**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **1 937 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiat ostrołęcki (gmina Łyse)

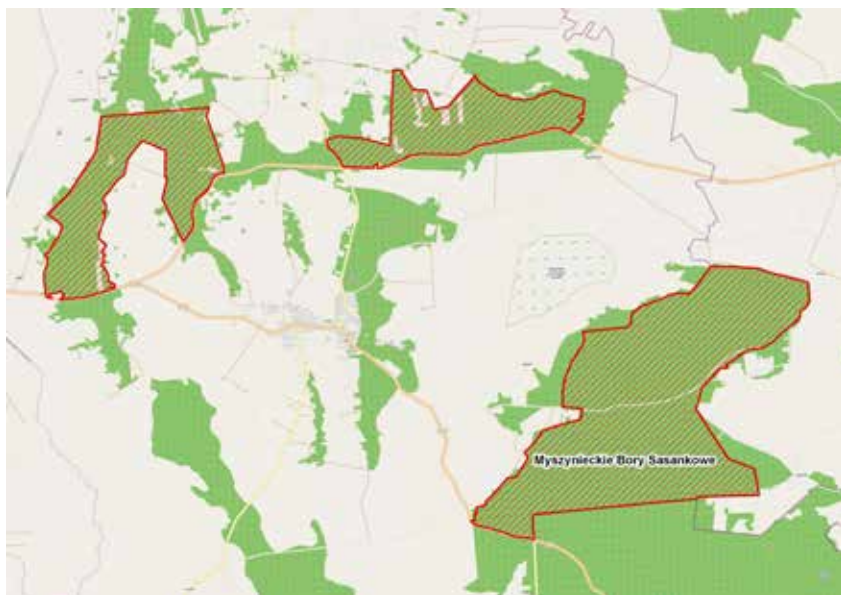
Obszar Natura 2000 Myszynieckie Bory Sasankowe PLH140049 został zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r.

Obszar złożony jest z trzech oddzielnych części, położonych w dwóch kompleksach leśnych Nadleśnictwa Myszyniec, pomiędzy rzeką Szkwa (prawostronny dopływ Narwi), a kanałem Krusza Serafin wpadającym do kanału Turośl.

Dominującym typem siedliskowym lasu jest bór świeży, zajmujący ponad 87% powierzchni obszaru. Gatunkiem panującym w drzewostanach jest przede wszystkim sosna zwyczajna, niekiedy z udziałem brzozy brodawkowatej, świerka, rzadziej dębu i modrzewia oraz olszy i brzozy omszonej na siedliskach bagiennych, a także dębu na żyźniejszych fragmentach lasu. Pod względem wiekowym drzewostany są zróżnicowane i obejmują wszystkie klasy wiekowe. Występujące tu zbiorowiska to: kontynentalny bór świeży, las sosnowo-świerkowy, las świerkowo-sosnowy, śródładowy bór wilgotny, a także zespoły: kontynentalny bór mieszany, ols porzeczkowy, bór mieszany wilgotny z panującym świerkiem i domieszką dębu szypułkowego, śródładowy bór suchy, kontynentalny, bór bagienny.

Flora naczyniowa obszaru liczy ponad 50 gatunków, w tym gatunków objętych ochroną, takich jak: sasanka otwarta, arnika górська, bagno zwyczajne, goździk piaskowy, mącznica lekarska, pomocnik baldaszkowy, rosziczka okrągłolistna, widłak goździsty, widłak jałowcowaty czy widlicz spłaszczony.

Mapa obszaru

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) kluczowymi przedmiotami ochrony w obszarze są:

- sasanka otwarta *Pulsatilla patens*;
- bory i lasy bagienne *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne.

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzeniem planu zadań ochronnych utworzono Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW), w którego skład weszli przedstawiciele: Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Olsztynie, Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Sękocinie Starym, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, Nadleśnictwa Myszyńiec, Starostwa Powiatowego w Ostrołęce, Urzędu Gminy w Łysych, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Oddział Ostrołęka, Zarządu Dróg Powiatowych w Ostrołęce, a także Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Spotkania odbyły się w lipcu i sierpniu 2012 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- sasanka otwarta *Pulsatilla patens* – **właściwy (FV)**;
- bory i lasy bagienne *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne – **niezadowolający (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami w obszarze są m.in.:

- gospodarka leśna i plantacyjna – odnawianie lasu po wycince (drzewa nierodzące);
- pozyskiwanie/usuwanie roślin;
- ewolucja biocenotyczna, sukcesja;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- obce gatunki inwazyjne, problematyczne gatunki rodzime, konkurencja, plądrowanie stanowisk roślin, wydeptywanie, nadmierne użytkowanie;
- zasypywanie terenu;
- melioracje i osuszanie.

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych jest utrzymanie populacji sasanki przynamniej na obecnym poziomie i zachowanie siedlisk umożliwiających jej rozmnażanie generatywne. Ponadto zachowanie obecnej powierzchni kompleksu siedlisk hydrogeniczných oraz dążenie do utrzymania odpowiednich stosunków gruntowo-wodnych.

Działania ochronne

Do kluczowych działań ochronnych zaliczyć należy m.in.:

- usunięcie gatunków inwazyjnych i konkurencyjnych wobec sasanki otwartej;
- usunięcie części drzew wokół poszczególnych stanowisk;
- prześwietlenia (czyszczenia, trzebieże);
- zachowanie ostrożności w trakcie remontów dróg i bieżącego utrzymania dróg;
- odnawianie gatunkami, które nie wpływają na podniesienie żyzności siedlisk;
- rezygnacja z wprowadzania podszytów i podsadzeń produkcyjnych;
- usuwanie martwego drewna w promieniu 10 m wokół stanowisk sasanki;
- pozostawianie biogrup obejmujących stanowiska sasanki i roślin chronionych przy zakładaniu zrębów zupełnych;
- płatowe odślanianie gleby;

Sasanka otwarta
(*Pulsatilla patens*)
fot. AD

- usuwanie pokrywy mszystej i zadarnionej w otoczeniu sasanki otwartej.

Informacje na temat monitoringu

Opracowany plan zadań ochronnych wykazał konieczność:

- przeprowadzenia inwentaryzacji stanowisk sasanki otwartej w odpowiedniej porze roku (przełom marca i kwietnia);
- zbadania możliwości zatrzymania odprowadzania wód rowem melioracyjnym przechodzącym przez środek kompleksu siedliska, a także weryfikacji występowania innych siedlisk na terenie obszaru;
- przeprowadzenia monitoringu stanu ochrony przedmiotów ochrony oraz realizacji celów działań ochronnych dla sasanki otwartej oraz borów i lasów bagiennych.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Myszynieckie Bory Sasankowe PLH140049 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Myszynieckie Bory Sasankowe PLH140049* (Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Olsztynie).

15. Doliny Omulwi i Płodownicy

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140005**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **34 386,7 ha**

Lokalizacja: województwa: mazowieckie i warmińsko-mazurskie, powiaty: szczycieński (gmina Wielbark), przesnyski (gminy: Chorzele i Jednoróżec), ostrołęcki (gminy: Baranowo, Czarnia, Kadziło, Lelis, Myszyńiec i Olszewo-Borki) oraz na terenie miasta Ostrołęka

Obszar Natura 2000 – Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 został zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Obszar ten jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. Są to głównie tereny dolin rzecznych Omulwi i Płodownicy. Gleby są na ogół ubogie, co determinuje występowanie głównie lasów iglastych zdominowanych przez sosnę. W dolinach rzek zachowały się największe w regionie torfowiska niskie.

Kraska (*Coracias garrulus*)
ffot. AD

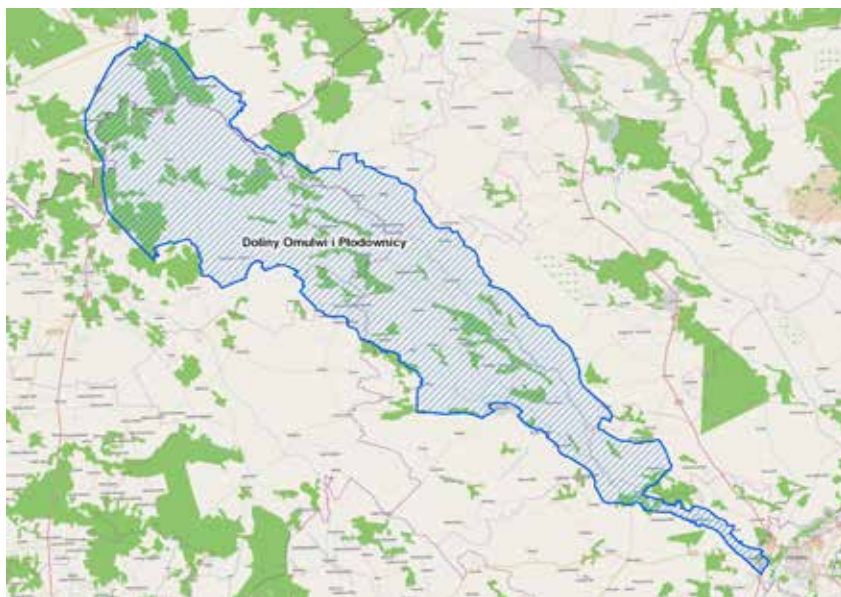

Większe powierzchnie leśne znajdują się w północnej części obszaru. W pozostałej części obszaru powierzchnie leśne występują głównie na wydmach przecinających tereny łąkowe. Tereny łąkowe w znaczącej części użytkowane są ekstensywnie, zwłaszcza w dolinie Omulwi. Z kolei w dolinie Płodownicy łąki na znacznych powierzchniach użytkowane są intensywnie. Pozostałe grunty rolne to grunty orne. Na terenie Obszaru znajdują się liczne, występujące w rozproszeniu, niewielkie miejscowości.

Na terenie Obszaru występuje kilka gatunków silnie zagrożonych wyginięciem (np. kraska, wodniczka i cietrzew). Jednocześnie obszar ten ma kluczowe znaczenie dla ochrony kulika wielkiego, będąc jedną z największych krajowych ostoi gatunku.

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Mapa obszaru

Samiec **błotniaka łąkowego** (*Circus pygargus*)
fot. AD

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Doliny Omulwi i Płodownicy są następujące gatunki ptaków: bocian biały *Ciconia ciconia*, błotniak łąkowy *Circus pygargus*, derkacz *Crex crex*, żuraw *Grus grus*, lelek *Caprimulgus europaeus*, kraska *Coracias garrulus*, lerka *Lullula arborea*, cietrzew *Tetrao tetrix tetrix*, kszczyk *Gallinago gallinago*, rycyk *Limosa limosa*, kulik wielki *Numenius arquata*, krwawodziób *Tringa totanus*, pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*, dudek *Upupa epops*, wodniczka *Acrocephalus paludicola*, świergotek polny *Anthus campestris*, wąsatka *Panurus biarmicus*, kropiatka *Porzana porzana*, dubelt *Gallinago media*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzaniem planu zadań ochronnych utworzono Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW), w którego skład weszli przedstawiciele: Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie, Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Warszawie, Towarzystwa

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Kszyk (*Gallinago gallinago*)
fot. AD

Przyrodniczego „Bocian”, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Starostwa Powiatowego w Ostrołęce, Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie, Oddział w Ostrołęce, gmin: Lelis, Baranowo, Czarnia, Olszewo-Borki, Urzędu Miasta i Gminy w Chorzeli, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, Nadleśnictw: Wielbark, Ostrołęka, Parcia-ki, Mazowieckiego Biura Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego w Warszawie, Oddział Terenowy w Ostrołęce, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych, Oddział w Ostrołęce, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie Nadzór Wodny w Ostrołęce, Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Warszawie, Oddział Ostrołęka, Polskiego Związku Wędkarskiego Rejonu Ostrołęckiego, Zarządu Okręgowego Polskiego Związku Łowieckiego w Ostrołęce, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, Koła Łowieckiego HUBERTUS z Ostrołęki, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., firmy Ekol-Ekon Biuro Studiów Ocen Strategicznych oraz właściciel stawów rybnych (Gospodarstwo Rybackie „Gutocha”). Spotkania dyskusyjne odbyły się w październiku oraz listopadzie 2012 r., a także marcu 2013 r. Miały one charakter

warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Pliszka cytrynowa
(*Motacilla citreola*)
fot. AD

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- kraska *Coracias garrulus* – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji – **zła (U2)**;
- kulik wielki *Numenius arquata* – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji – **niezadowolająca (U1)**;
- cietrzew *Tetrao tetrix tetrix* – siedlisko wymaga szczegółowej inwentaryzacji – **zła (U2)**.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Bocian biały (*Ciconia ciconia*)
fot. JS

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami oraz czynnikami kształtującymi awifaunę w obszarze są:

- zalesienia terenów otwartych;
- zarastanie łąk na skutek zaprzestania wykaszania;
- intensywne użytkowanie łąk, zwiększenie areалу intensywnie użytkowanych łąk, nieodpowiedni termin

Przed opuszczeniem
gniazda
fot. MK

Swiergotek polny
(*Anthus campestris*)
fot. AD

koszenia, zmiana sposobu uprawy oraz zaorywanie ugorów (atrakcyjnych miejsc żerowiskowych);

- drapieżnictwo, głównie ze strony lisa i dzika – gatunki gniazdujące na ziemi są szczególnie narażone na utratę lęgów;
- ulewne deszcze powodujące zalewanie gniazd położonych w nieckach terenu;
- możliwość prostowania koryt rzecznych, włącznie z pogłębianiem koryta, co powoduje osuszanie terenów przyległych;
- wycinanie starych dziuplastych drzew, głównie wierzby i topól, usuwanie niewielkich kęp zadrzewień w sąsiedztwie zabudowań wiejskich i łąk;
- rozproszona i nielegalna zabudowa, a tym samym wzrost penetracji na terenach żerowiskowych.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Cele działań ochronnych

Zaplanowane działania ochronne w planie zadań ochronnych dla ww. gatunków pozwolą przede wszystkim na stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Doliny Omulwi i Płodownicy jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym, a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar sieci Natura 2000.

Lecące **zurawie** (*Grus grus*)
fot. AD

Działania ochronne

Działania ochronne dla zachowania siedlisk gatunków to m.in.:

- zabezpieczenie w razie potrzeby przed zniszczeniem (sianokosy, żniwa, drapieźnictwo) odnalezionych gniazd błotniaka łąkowego;
- poprawa oraz odtworzenie warunków siedliskowych dla gatunków: derkacz, kszyc, rycyk, krwawodziób, kulik wielki, wodniczka, dubelt, kropiatka;
- ograniczanie wpływu wrony sivej na lęgi ptaków gniazdujących na łąkach poprzez podkładanie sztucznych jaj do wybranych gniazd wron, które zlokalizowane są w sąsiedztwie większych koncentracji lęgowych ptaków siewkowych i derkacza oraz ograniczanie populacji drapieźników (lis, jenot, norka amerykańska, szop prac, wrona siwa, kruk, sroka) poprzez ich odstrzał;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- zapewnienie spokoju na noclegowiskach żurawi;
- zachowanie siedlisk kraski i dudka oraz zabezpieczenie siedlisk lerki i świergotka;
- utrzymanie siedlisk lelka i lerki w obrębie lasów;
- zachowanie siedliska lęgowego wąsatki poprzez utrzymanie szuwarów na powierzchni co najmniej 30% całkowitej powierzchni stawów.

Informacje na temat monitoringu

W trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych należy przeprowadzić szczegółową inwentaryzację ptaków obszaru Doliny Omulwi i Płodownicy oraz prowadzić stały monitoring w celu określenia stanu zachowania siedlisk i populacji w obszarze.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Omulwi

Żuraw (*Grus grus*)
fot. JS

i Płodownicy PLB140005 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005* (Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Warszawie).

Klucz **żurawi** (*Grus grus*)
fot. AD

16. Dolina Kostrzyna

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140009**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **14 376,13 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiaty: miński (gmina Mrozy), siedlecki (gminy: Kotuń, Skórzec, Wodynie), węgrowski (gmina Grębków)

Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Kostrzyna PLB140009 wyznaczony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 05 września 2007 r. Jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. O charakterze Obszaru decydują przede wszystkim trwałe użytki zielone położone w dolinie rzecznej, dominujące na tym terenie. Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) tereny rolnicze zajmują ok. 75%, lasy – 23%, a wody śródlądowe – 2% powierzchni Obszaru. Jest to obszar o dominujących funkcjach rolniczych z największym udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk. Lasy rozlokowane są przede wszystkim w trzech stosunkowo rozległych kompleksach, w których ustanowiono dwa rezerваты przyrody: Florianów i Rogoźnica. Cenne są również lasy łęgowe i olsy porzeczkowe występujące wzdłuż cieków. System cieków tworzy rzeka Kostrzyn oraz jej dopływy: Witówka, Witówka II (Trytwa) – dopływ Witówki, Witkówka (Kałuska), Gawroniec, Świdnica i Trybówka. O walorach przyrodniczych ostoi decydują ponadto trzy kompleksy stawów rybnych: Słuchocin-Gałki, Rudka i Szostek, które stanowią istotne miejsce występowania szeregu gatunków ptaków łęgowych i migrujących. Dolina Kostrzyna oraz jej dopływy warunkują zachowanie naturalnych powiązań przyrodniczych, funkcjonując jako

korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym, stanowią również element łącznikowy pomiędzy jednymi z najważniejszych krajowych korytarzy ekologicznych: Północno-Centralnym i Południowo-Centralnym.

Samiec **dziwonii**
(*Carpodacus erythrinus*)
fot. AD

Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Kostrzynia PLB140009 graniczy od północy z obszarem o zbliżonym charakterze – Doliną Liwca PLB140002, z którym tworzy funkcjonalną całość. Ponadto w granicach Doliny Kostrzynia znajduje się niewielki (153,2 ha) obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Rogoźnica PLH140036 oraz następujące krajowe formy ochrony przyrody: Miński Obszar Chronionego Krajobrazu oraz rezerваты przyrody: Florianów i Rogoźnica.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Dolina Kostrzynia PLB140009 są następujące gatunki ptaków: zielonka *Porzana parva*, derkacz *Crex crex*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*, podróżniczek *Luscinia svecica* i dziwonia *Carpodacus erythrinus*.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Samica **dziwonii**
(*Carpodacus erythrinus*)
fot. AD

Zespół Lokalnej Współpracy

Podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru Dolina Kostrzynia PLB140009 utworzono Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW). W jego skład weszli: przedstawiciele środowiska naukowego, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, nadleśnictwa, mazowieckie ośrodki doradztwa rolniczego, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie oraz przedstawiciele lokalnej społeczności. Spotkania zorganizowano we współpracy z Nadleśnictwem Mińsk w grudniu 2012 r. oraz styczniu i marcu 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- zielonka *Porzana parva* – **niezadowolająca (U1)**;
- derkacz *Crex crex* – **właściwa (FV)**;
- rybitwa czarna *Chlidonias niger* – **zła (U2)**;
- podróżniczek *Luscinia svecica* – **właściwa (FV)**;
- dziwonia *Carpodacus erythrinus* – **właściwa (FV)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Do zidentyfikowanych najważniejszych zagrożeń dla przedmiotów ochrony w Obszarze należą:

- utrata siedlisk gniazdowych w wyniku intensyfikacji gospodarki stawowej (pogłębianie stawów, niszczenie roślinności wynurzonej);
- drapieżnictwo;
- postępujące zarzucanie gospodarki pastwiskowej oraz zamianę łąk i pastwisk na pola uprawne;
- zalesianie terenów otwartych;
- prace melioracyjne zmieniające stosunki wodne;
- intensywna hodowla ryb;
- usuwanie żywoptotów i zagajników lub roślinności karłowatej.

Cele działań ochronnych

Zaprojektowane działania ochronne dla ww. gatunków mają na celu przede wszystkim stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Doliny Kostrzyna jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym, a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar sieci Natura 2000. Struktura zaprojektowanych działań jest pochodną preferencji siedliskowych i wymagań gatunków ptaków stanowiących przedmioty ochrony Obszaru. Ogniskują one zasadniczo

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

wokół dwóch podstawowych obszarów, tj. ekstensywnych użytków zielonych w dolinach cieków oraz stawów rybnych.

Działania ochronne

Działania ochronne dla poszczególnych przedmiotów ochrony obejmują:

- zapewnienie właściwego reżimu hydrologicznego siedlisk derkacza, dziwonii i podróżniczka;
- promocję programów rolnośrodowiskowych (derkacz);
- ograniczenie liczby wałęsających się psów i kotów (derkacz);
- poszerzenie wiedzy na temat gatunków zasiedlających stawy rybne (zielonka, rybitwa czarna, podróżniczek);
- ocenę stanu zachowania siedliska rybitwy czarnej;
- poprawę warunków gniazdowania rybitwy czarnej w Obszarze;
- stworzenie nowych możliwości gniazdowania rybitwy czarnej;
- ograniczenie drapieżnictwa norki amerykańskiej *Mustela vison* (zielonka, rybitwa rzeczna);
- zachowanie siedlisk derkacza, dziwonii i podróżniczka;
- zachowanie aktualnej powierzchni stawów rybnych oraz ich ekstensywne użytkowanie (zielonka, podróżniczek).

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych:

- w przypadku zielonki monitoring będzie obejmował: monitoring liczebności gatunku, kontrolę stanu zachowania roślinności szuwarowej na stawach rybnych, przeprowadzenie ankiet podczas wykonywania odpowiedniego szkolenia na temat biologii, ekologii, zagrożeń i działań ochronnych dotyczących gatunków stanowiących przedmiot ochrony obszaru;

- w przypadku derkacza monitoring będzie obejmował: liczenie gatunku na powierzchni monitoringowej „Czajków” oraz na wyznaczonych dwóch transektach, kontrolę co najmniej 10% liczby działek, na które podpisano umowy o wykaszanie i odkraczanie, prowadzenie rejestru zmian użytkowania gruntów, wykonanie zdjęć fitosocjologicznych w 2 etapach w celu analizy wpływu zabiegów utrzymaniowych na ciekach wodnych, kontrolę terenową polegającą na określeniu sposobu użytkowania gruntów wzdłuż transektów wyznaczonych do monitoringu liczebności derkacza;
- w przypadku rybitwy czarnej monitoring będzie obejmował: przeprowadzenie ankiet podczas wykonywania odpowiedniego szkolenia na temat biologii, ekologii, zagrożeń i działań ochronnych dotyczących gatunków stanowiących przedmiot ochrony obszaru, wykonanie kontroli stawów rybnych, w szczególności miejsc, gdzie wdrażano działania ochronne;
- w przypadku podróżniczka monitoring będzie obejmował: przeprowadzenie ankiet podczas wykonywania odpowiedniego szkolenia na temat biologii, ekologii, zagrożeń i działań ochronnych dotyczących gatunków stanowiących przedmiot ochrony obszaru, liczenia liczebności na dwóch powierzchniach monitoringowych, kontrole w godzinach wieczornych lub przed świtem, kontrola zachowania siedlisk łęgowych co najmniej 10% długości: cieków wodnych i rowów melioracyjnych, zestawienie i analiza wniosków o usunięcie drzew i krzewów;
- w przypadku dziwonii monitoring będzie obejmował: monitoring liczebności gatunku na powierzchniach stanowiących stawy rybne, monitoring liczebności gatunku – kontrola co najmniej 10% długości cieków wodnych i rowów melioracyjnych, kontrola zachowania siedlisk

łęgowych co najmniej 10% długości cieków wodnych i rowów melioracyjnych, zestawienie i analiza wniosków o usunięcie drzew i krzewów.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Kostrzynia PLB140009 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Kostrzynia PLB140009* (Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Warszawie).

17. Forty Modlińskie

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140020**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **157,2 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie, powiaty: nowodworski (gminy: Zakroczym, Pomiechówek, Czosnów) i legionowski (gmina Wieliszew)

Obszar Forty Modlińskie PLH140020 zatwierdzony został decyzją Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2008 r. i obejmuje sześć obiektów fortyfikacyjnych Twierdzy Modlin:

- Fort XIV a Goławice,
- Fort XIII Błogostawie,
- Fort XI b Strubiny,
- Fort V Dębina,
- Fort IV Janówek,
- Lunetę frontu św. Jerzego, zwaną inaczej Schronem „Gen. Sowińskiego”, wraz z terenami sąsiadujących gruntów ornych, sadów, innych terenów upraw rolniczych i kompleksów leśnych.

Fortyfikacje rozmieszczone są wokół Twierdzy Modlin, usytuowanej u zbiegu dwóch dużych rzek – Wisły i Narwi. Fragment obszaru, obejmujący Fort V Dębina wraz z otaczającym go kompleksem leśnym, położony jest w granicach Kampinoskiego Parku Narodowego, a ponadto, razem z Fortem XI b Strubiny i Fortem XIV a Goławice, na terenie Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Cały Obszar Natura 2000 położony jest w Nadleśnictwie Jabłonna.

Sześć obiektów fortyfikacyjnych, stanowiących obszar Natura 2000 i wchodzących w skład Twierdzy Modlin, należy do zabytkowego budownictwa obronnego, podlegającego ochronie konserwatorskiej.

Niszczące obiekty fortyfikacyjne Twierdzy Modlin, niezagospodarowane i nieużytkowane przez ludzi stały się odpowiednią dla wielu gatunków nietoperzy kryjówką podczas okresu zimowania. Panujące tam warunki mikroklimatyczne – wysoka wilgotność i stała temperatura, utrzymująca się podczas sezonu zimowego, stale nieco powyżej zera – zapewniły tym zwierzętom optymalne warunki do hibernacji. W ich podziemiach nietoperze znajdują swoje zimowe kryjówki oraz miejsca jesiennego i wiosennego rojenia, zaś w jednym obiekcie ukrywa się letnia kolonia rozrodcza nocka dużego. Warto podkreślić, że ten kompleks umocnień jest jednym z ważniejszych zimowisk nietoperzy w Polsce.

Nocek duży (*Myotis myotis*)
fot. MK

Siedlisko **nocka dużego** (*Myotis myotis*)
fot. MK

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Kluczowymi przedmiotami ochrony niniejszego obszaru Natura 2000 są następujące gatunki nietoperzy z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: mopek *Barbastella barbastellus* oraz nocek duży *Myotis myotis*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) uczestniczyli przedstawiciele zarówno środowiska naukowego, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego, przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Jabłonna, mazowieckie ośrodki doradztwa rolniczego, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie oraz przedstawiciele lokalnej społeczności.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie we współpracy z wykonawcą projektu Planu zorganizowała cztery spotkania dyskusyjne w siedzibie Urzędu Miejskiego w Nowym Dworze Mazowieckim, w terminach: czerwiec oraz grudzień 2012 r., a także marzec i maj 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad

Miejsce zimowania
mopka (*Barbastella
barbastellus*)
fot MK

sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony jest następujący :

- mopek *Barbastella barbastellus* – w 2 stanowiskach stan jest **niezadawalający (U1)** , a w 4 stanowiskach – **zły (U2)**;
- nocek duży *Myotis myotis* – w 5 stanowiskach stan jest **zły (U2)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Najważniejsze zagrożenia dla mopka i nocka dużego w obszarze stanowią:

- łatwy dostęp osób niepożądanych do wnętrza nieogrodzonych obiektów fortyfikacyjnych, w tym niekontrolowana turystyka i rekreacja, stanowiące zagrożenie podczas zimowania lub rozrodu nietoperzy;
- stopniowe zmniejszanie się liczby mikrokryjówek (np. szpar pomiędzy stropem a stalowymi belkami wzmacniającymi strop), stanowiących miejsca bytowania nietoperzy w okresie hibernacji;
- zmniejszenie powierzchni zwartych kompleksów leśnych, terenów zadrzewionych i zakrzewionych, a także likwidacja szpalerów drzew oraz żywopłotów otaczających obiekty fortyfikacyjne w obszarze Natura 2000, mogące doprowadzić do przerwania łączności pomiędzy zimowiskiem nietoperzy i ich letnimi biotopami oraz ograniczenia możliwości migracji;
- obecność dużych ilości odpadów w miejscach przebywania nietoperzy sprzyjająca aktom wandalizmu i drapieżnictwa. Na przykład podpalenia śmieci

w korytarzach fortów powodują zmiany warunków mikroklimatycznych w pomieszczeniach, a także stwarzają ryzyko spalenia nietoperzy, zaś usypane w sterty odpadki stwarzają drapieżnikom, takim jak kuny czy koty, dogodne warunki do zaatakowania zimujących w górnych partiach korytarzy nietoperzy.

Cele działań ochronnych

Główne cele działań ochronnych dla mopka i nocka dużego to m.in.:

- poprawa warunków zimowania mopka w obrębie stanowisk dzięki zabezpieczeniu zimowisk przed niepokojeniem;
- zabezpieczenie przed całkowitym zalaniem wodą pomieszczeń, w których gatunek zimuje najliczniej;
- zwiększenie powierzchni zimowisk;
- rozpoznanie wpływu czynników pochodzenia antropogenicznego na nietoperze;
- zabezpieczenie pomieszczeń, w których gatunek zakłada kolonie rozrodcze, przed niepokojeniem.

Działania ochronne

Zaprojektowane działania ochronne mają na celu przede wszystkim zapewnić utrzymanie odpowiednich warunków w siedliskach (stanowiskach – obiektach) ww. przedmiotów ochrony i obejmują :

- opracowanie projektu oraz wykonanie stalowych krat zamykających wejścia do kluczowych dla zimowania nietoperzy pomieszczeń obiektów fortyfikacyjnych;
- wykonanie dodatkowych zabezpieczeń, tj. np. ogrodzeń wokół obiektów, celem wzmocnienia ich ochrony bądź rekonstrukcji otworów strzelniczych stanowiących jedno z kluczowych wejść do pomieszczeń zimowania nietoperzy;

- wykonanie ekspertyz stanu technicznego odwodnienia, a także prac odwodnieniowych i zabezpieczających przed zawaleniem;
- zwiększenie liczby odpowiadających poszczególnym przedmiotom ochrony kryjówek – szczelin i szpar w kluczowych dla zimowania gatunku pomieszczeniach, m.in. poprzez odtworzenie skradzionych stalowych belek korytkowych, wykonanie elementów zwężających szczeliny czy też uszczelnienie (zatkanie) 2 kominów wentylacyjnych.

Powyższe działania ochronne będą prowadzone pod nadzorem specjalisty z zakresu chiropterologii oraz właściwego konserwatora zabytków.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych obejmujących m.in.:

- prowadzenie stałego monitoringu warunków mikroklimatycznych poprzez stałe rejestrowanie termohigrometrem temperatury i wilgotności w kluczowych dla zimowania nietoperzy pomieszczeniach oraz kontrola wykonanych wewnątrz obiektów fortyfikacyjnych zabezpieczeń;
- liczenie osobników zimujących, dla poznania dynamiki populacji gatunków;
- analizowanie wyników liczeń zimujących w obiektach nietoperzy i zarejestrowanych zmian temperatury i wilgotności.

Działania monitoringowe pozwolą na bieżącą ocenę skuteczności niektórych spośród wprowadzanych działań ochronnych.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad Planem Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Forty Modlińskie PLH140020 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Forty Modlińskie PLH140020* (FPP Consulting Sp. z o.o.).

18. Dolina Dolnego Bugu

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140001**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **74 309,92 ha**

Lokalizacja: województwa: mazowieckie, lubelskie i podlaskie, powiaty: legionowski (gmina Serock), łosicki (gminy: Platerów, Sarnaki), ostrowski (gminy: Brok, Małkinia Górna, Nur, Zaręby Kościelne), siedlecki (gmina Korczew), sokołowski (gminy: Cerańów, Jabłonna Lacka, Kosów Lacki, Repki, Sterdyń), węgrowski (gminy: Łochów, Sadowne), wołomiński (gmina Dąbrówka), wyszkowski (gminy: Brańszczyk, Somianka, Wyszków, Zabrodzie), siemiatycki (gminy: Drohiczyń, Mielnik, Perlejewo, Siemiatycze), wysokomazowiecki (gmina Ciechanowiec), biański (gminy: Janów Podlaski, Konstantynów, Rokitno, Terespol)

Obszar Natura 2000 – Dolina Dolnego Bugu PLB140001 został zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Starorzecze Bugu
koło Wyszkowa
fot. AD

W obszarze specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnego Bugu PLB140001 chronione są rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania. Obszar obejmuje ok. 260-kilometrowy odcinek doliny Bugu od ujścia Krzyny do Jeziora Zegrzyńskiego. Większość doliny pokrywają łąki i pastwiska. Obszary bagienne są usytuowane głównie przy

Sierpniowy sejmik
fot. MK

Pora karmienia
fot. MK

Bocian biały (*Ciconia ciconia*)
fot. MO

ujściach rzek – dopływach Bugu – oraz wokół pozostałych fragmentów dawnych koryt rzecznych. Koryto Bugu jest w większości niezmienione przez człowieka, spotykamy tu piaszczyste wyspy, nagie lub porośnięte wierzbowymi albo topolowymi łęgami nadrzecznymi. Wzdłuż rzeki występują dobrze rozwinięte zarośla wierzbowe. Pierwsza terasa rzeki obfituje w starorzecza, zróżnicowane pod

Kolonie **brzegówek**
(*Riparia riparia*)
fot. MK

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

względem wielkości, głębokości i stopnia porośnięcia przez roślinność wodną. Bogactwo świata ptaków potwierdza występowanie aż 39 gatunków (np. sieweczka rzeczna, sieweczka obrożna, płaskonos, brodziec piskliwy, rybitwa rzeczna, rybitwa białoczelna) chronionych na podstawie Dyrektywy Ptasiej.

Płaskonosy (*Anas clypeata*)
fot. AD

Rycyk (*Limosa limosa*)
fot. AD

Dolina Dolnego Bugu PLB140001

Dolina Dolnego Bugu to także krajowe formy ochrony przyrody takie jak:

- Nadbużański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy „Podlaski Przełom Bugu”;
- Rezerwy przyrody: Łęg Dębowy koło Janowa Podlaskiego, Przekop, Kózki, Skarpa Mołożewska, Wydma Mołożewska.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnego Bugu PLB140001 są następujące gatunki ptaków: bocian czarny *Ciconia nigra*, bocian biały *Ciconia ciconia*, cyranka *Anas querquedula*, płaskonos *Anas clypeata*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*,

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

błotniak łąkowy *Circus pygargus*, wodnik *Rallus*, kropiatka *Porzana porzana*, zielonka *Porzana parva*, derkacz *Crex crex*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*, sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*, kszyk *Gallinago gallinago*, rycyk *Limosa limosa*, kulik wielki *Numenius arquata*, krwawodziób *Tringa totanus*, brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*, rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*, rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*, rybitwa czarna *Chlidonias Niger*, zimorodek *Alcedo atthis*, podróżniczek *Luscinia*.

Od lewej:
Zimorodek (*Alcedo atthis*)
fot. BK
Krwawodziób (*Tringa totanus*)
fot. JS

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzaniem planu zadań ochronnych utworzono Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW), w którego skład weszli przedstawiciele Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w: Warszawie, Lublinie i Białymstoku, wykonawcy ekspertyzy do projektu planu zadań ochronnych: Pracownia Badań Ekologicznych „NATURA” Marek Wierzba, Biuro Urządzania Lasu i Gospodarki Leśnej Oddział w Warszawie, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych, Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych, Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych w Warszawie oraz Lublinie, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Starostwo

Rybitwa rzeczna
(*Sterna hirundo*)
fot. JS

Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej, Nadleśnictw: Wyszków, Ostrów Mazowiecka, Pułtusk, Nurzec, Łochów, Sokołów, Rudka, Sarnaki, Biała Podlaska, Chotyłów, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Warszawie – Inspektorat w Łosicach i Białej Podlaskiej, Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie, urzędy gmin: Brok, Sarnaki, Somianka, Mielnik, Centrum Ochrony Mokradeł. Spotkania zorganizowano maju, sierpniu i październiku 2013 r. w siedzibie Nadleśnictw Łochów i Sarnaki oraz Gminnym Ośrodku Kultury w Koroszynie. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu przedstawia się następująco:

- bocian biały *Ciconia ciconia* – przedmiot ochrony wymaga inwentaryzacji w trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych – **nieznany (XX)**;
- sieweczka rzeczna *Charadrius dubius* – **niezadawalający (U1)**;
- sieweczka obroźna *Charadrius hiaticula* – przedmiot ochrony wymaga inwentaryzacji w trakcie obowiązywania Planu Zadań Ochronnych – **nieznany (XX)**;
- rycyk *Limosa limosa* – przedmiot ochrony wymaga inwentaryzacji w trakcie obowiązywania Planu Zadań Ochronnych – **nieznany (XX)**;
- krwawodziób *Tringa totanus* – przedmiot ochrony wymaga inwentaryzacji w trakcie obowiązywania Planu Zadań Ochronnych – **nieznany (XX)**;
- rybitwa rzeczna *Sterna hirundo* – **niezadawalający (U1)**;
- rybitwa białoczarna *Sternula albifrons* – **niezadawalający (U1)**;
- rybitwa czarna *Chlidonias niger* – przedmiot ochrony wymaga inwentaryzacji w trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych – **nieznany (XX)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami oraz czynnikami kształtującymi awifaunę w obszarze są:

- zaniechanie wypasu, zaniechanie koszenia łąk, zamian łąk na grunty orne – obsiew kukurydzą – tworzenie monokultur uprawowych;
- nadmierne przesuszenie łąk i pastwisk wynikające przede wszystkim z przeprowadzonych zabiegów melioracyjnych;
- sukcesja drzew i krzewów wynikająca z zaprzestania stosowania dotychczasowych form gospodarowania, głównie koszenia łąk;

- zmniejszenie się częstości występowania, rozległości i czasu trwania zalewów wiosennych;
- ingerencja w koryto rzeki – wykonywanie prac zmieniających naturalny charakter koryta rzeki, polegające głównie na eliminowaniu piaszczystych wysp i łach;
- budowa w sąsiedztwie obszaru farm wiatrowych;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych;
- presja inwestorów mająca na celu zabudowę doliny rzeki Bug.

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych dla gatunków będących przedmiotami ochrony jest stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Dolina Dolnego Bugu PLB140001 jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym, a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar sieci Natura 2000.

Działania ochronne

Do kluczowych celów działań ochronnych dla zachowania siedlisk należą m.in.:

- przywracanie siedlisk lęgowych poprzez usuwanie drzew i krzewów na zarastających łąkach i pastwiskach;
- redukcja drapieżników – lisa, norki amerykańskiej, wrony siwej;
- poprawa warunków siedliskowych ptaków siewkowych i rybitw przez ograniczenie płoszenia w sezonie lęgowym;
- zmniejszenie ryzyka kolizji ptaków z liniami energetycznymi poprzez instalowanie elementów odstrasżających;
- opracowanie programu zrównoważonego udostępniania koryta Bugu dla potrzeb spływów kajakowych, rekreacji i wypoczynku;

- zapewnienie właściwego reżimu hydrologicznego terenów w obszarze, a także utrzymanie naturalnego koryta rzeki Bug oraz jej dopływów tworzących wiosenne i jesienne rozlewiska i zasilających starorzecza oraz ochrona w ich granicach siedlisk i mikrosiedlisk wykorzystywanych przez gatunki ptaków;
- zachowanie gospodarki na stawach rybnych na terenie obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu PLB140001 dzięki utrzymaniu odpowiedniej powierzchni szuwaru oraz określonego cyklu produkcji;
- realizacja programów rolno-środowiskowych na terenie obszaru w szczególności „Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych” i „Ekstensywne trwałe użytki zielone”.

Informacje na temat monitoringu

W trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych należy przeprowadzić szczegółową inwentaryzację ptaków obszaru Dolina Dolnego Bugu oraz prowadzić stały monitoring w celu określenia stanu zachowania siedlisk i populacji w obszarze.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu PLB140001 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Ekspertyz przyrodniczych wykonanych na potrzeby opracowania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu PLB140001* (Pracownia Badań Ekologicznych „NATURA” Marek Wierzbą).

19. Ostoja Nadbużańska

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140011**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **46 036,74 ha**

Lokalizacja: województwa: mazowieckie, lubelskie i podlaskie, powiaty: legionowski (gmina Serock), łosicki (gminy: Platerów, Sarnaki), ostrowski (gminy: Brok, Małkinia Górna, Nur, Zaręby Kościelne), siedlecki (gmina Korczew), sokołowski (gminy: Cernów, Jabłonna Lacka, Kosów Lacki, Repki, Sterdyń), węgrowski (gminy: Łochów, Sadowne), wołomiński (gmina Dąbrówka), wyszkowski (gminy: Brańszczyk, Somianka, Wyszków, Zabrodzie), siemiatycki (gminy: Drohiczyn, Mielnik, Perlejewo, Siemiatycze), wysokomazowiecki (gmina Ciechanowiec), białski (gminy: Janów Podlaski, Konstanyń, Rokitno, Terespol)

Obszar Natura 2000 Ostoja Nadbużańska PLH140011 został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 13 listopada 2007 r. Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) w tej jednej z największych ostoj

Panorama doliny
Bugu – Drohiczyn
fot. MK

siedliskowych w województwie mazowieckim dominują siedliska nieleśne (łąkowe i zaroślowe oraz rolnicze), zajmując łącznie 70% pokrycia, a niecałe 20% powierzchni stanowią lasy.

Okresowy zbiornik wodny - siedlisko **kumaka nizinnego** (*Bombina bombina*)
fot. MK

Dolinę Bugu wyróżniają korzystne warunki przyrodnicze do rozwoju populacji wielu gatunków roślin i zwierząt osiadłych i migrujących. Jest to jeden z najważniejszych obszarów dla ochrony ichtiofauny w Polsce. Odnotowano tu 41 gatunków ryb, w tym 10 gatunków ryb z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Występuje tu ponad 2/3 wszystkich krajowych gatunków gadów oraz ponad połowa gatunków płazów. Ponadto wykazano obecność 33 gatunków ssaków. Obszar charakteryzuje się występowaniem bogatej fauny bezkręgowców. Flora obszaru liczy około 1300 gatunków, w tym 40 gatunków drzew i 60 gat. krzewów. Występuje tu ponad 100 gatunków chronionych oraz ponad 170 zaliczanych do rzadkich w skali kraju lub regionu.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze Ostoja Nadbużańska PLH140011 są następujące siedliska przyrodnicze oraz gatunki zwierząt i roślin wraz z zajmowanymi przez siebie siedliskami: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi *Corynephorus*, *Agrostis*, starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodium rubri* p.p. i *Bidention* p.p., suche wrzosowiska *Calluno-Genistion*, *Pohlio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphyilion*, ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae*, murawy kserotermiczne *Festuco-Brometea* i ciepłolubne murawy z *Asplenion septentrionalis* i *Festucion pallentis* (priorytetowe są tylko murawy

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

z istotnymi stanowiskami storczyków), zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion*, ziołorośla górskie *Adenostylin alliariae* i ziołorośla nadrzeczne *Convolvuletalia sepium*, łąki selernicowe *Cnidion dubii*, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae* i olsy źródliskowe, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum*, ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*, sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum*, bóbr europejski *Castor fiber*, wydra *Lutra lutra*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, kumak nizinny *Bombina bombina*, boleń *Aspius aspius*, różanka *Rhodeus sericeus amarus*, piskorz *Misgurnus fossilis*, koza złotawa *Sabanejewia aurata*, koza *Cobitis*

Ciepłolubna,
**śródlądowa murawa
napiaskowa**
(*Koelerion glaucae*)
fot. MK

taenia, głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, skójką grubo-
skorupowa *Unio crassus*, czerwoczyk nieparek *Lycaena*
dispar, szlaczkoń szafraniec *Colias myrmidone*, jelonek
rogacz *Lucanus cervus*, pachnica dębowa *Osmoderma*
ssp., leniec bezpodkwiatkowy *Thesium ebracteatum*,
starodub łąkowy *Ostericum palustre*, sasanka otwarta
Pulsatilla patens.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac nad sporządzaniem planu zadań ochron-
nych utworzono Zespół Lokalnej Współpracy (ZLW), w któ-
rego skład weszli przedstawiciele Regionalnej Dyrekcji
Ochrony Środowiska w: Warszawie, Lublinie i Białym-
stoku, wykonawcy ekspertyzy do projektu planu zadań
ochronnych: Pracownia Badań Ekologicznych „NATURA”
Marek Wierzba; Biura Urzędowania Lasu i Gospodarki
Leśnej, Oddział w Warszawie, Mazowieckiego Zespołu

Murawy napiaskowe
z kwitającym
rozchodnikiem
fot. MK

Samiec
czerwończyka
nieparka (*Lycaena*
dispar)
fot. JS

Kumak nizinny
(*Bombina orientalis*)
fot. AD

Siedlisko **piskorza**
(*Misgonus fossilis*)
fot. MK

Parków Krajobrazowych, Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie oraz Lublinie, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Starostwa Powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej, Nadleśnictw: Wyszaków, Ostrów Mazowiecka, Pułtusk, Nurzec, Łochów, Sokołów, Rudka, Sarnaki, Biała Podlaska, Chotyłów, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie – Inspektorat w Łosicach i Białej Podlaskiej, Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie, urzędów gmin: Brok, Sarnaki, Somianka, Mielnik, Centrum Ochrony Mokradeł. Spotkania zorganizowano w maju, sierpniu i październiku 2013 r. w siedzibie Nadleśnictwa Łochów, Sarnaki oraz Gminnym Ośrodku Kultury w Koroszynie. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- boleń *Aspius aspius* – **niezadowolający (U1)**;
- piskorz *Misgurnus fossilis* – **niezadowolający (U1)**;
- koza złotawa *Sabanejewia aurata* – **nieznany (XX)**;
- koza *Cobitis taenia* – **niezadowolający (U1)**;
- kumak nizinny *Bombina bombina* – **niezadowolający (U1)**;
- wydra *Lutra lutra* – **niezadowolający (U1)**;
- jelonek rogacz *Lucanus cervus* – **niezadowolający (U1)**;
- skójką gruboskorupowa *Unio crassus* – **niezadowolający (U1)**;
- wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi (*Corynephorus*, *Agrostis*) – **niezadowolający (U1)**;
- starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* – **właściwy (FV)**;

Ruń łąki
selernicowej
(*Cnidion dubii*)
fot. MF

łąka świeża – wariant wilgotny
fot. MK

- ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae* – **zły (U2)**;
- łąki selernicowe *Cnidion dubii* – **nieznany (XX)**;
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum* – **zły (U2)**;
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae* i olsy źródliskowe – **zły (U2)**;
- łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum* – **zły (U2)**;
- starodub łąkowy *Ostericum palustre* – **niezadawający (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami dla przedmiotów ochrony są m.in.:

- sukcesja – wkraczanie roślinności drzewiastej i krzewiastej w wyniku zaprzestania użytkowania łąk i muraw oraz stopniowe wypływanie zbiorników wodnych;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Bóbr (*Castor fiber*)
fot. AD

Traszka grzebieniasta
(*Triturus cristatus*)
fot. AJC

Wydra (*Lutra lutra*)
fot. MŚ

- zmiana sposobu uprawy oraz zaniechanie/brak wypasu i koszenia;
- zbyt wczesny termin wykonywania pierwszego pokosu lub prowadzenia wypasu oraz ich intensyfikacja bez pozostawiania powierzchni nieskoszonych lub niespasanych, które prowadzą do uproszczenia struktury i składu gatunkowego siedlisk łąkowych i murawowych oraz ograniczenia bazy pokarmowej i zaniku roślin żywicielskich rzadkich motyli;

Dziuple
z próchnowiskami,
miejsce bytowania
larw **Pachnicy
dębowej**
(*Osmoderma sp.*)
fot. MT

Goryczka wąskolistna
(*Gentiana pneumonanthe*),
gatunek charakterystyczny dla
zmiennowilgotnych
łąk trzęslicowych
(*Molinion*)
fot. MK

- prowadzenie gospodarki leśnej – hodowla i eksploatacja drzewostanów wiąże się z szeregiem zabiegów m.in.: trzebieże, zręby, sztuczne nasadzenia, zrywka drewna, w wyniku których dochodzi do bezpośredniego niszczenia fitocenozy leśnych;
- użytkowanie lasów niezgodnie z wymaganiami siedlisk (np. brak odpowiedniej ilości martwego drewna, wprowadzanie odnowień niezgodnych z siedliskiem, stosowanie zrębów zupełnych);
- zarastanie dna lasu przez gatunki szybko rosnących drzew i krzewów, zwiększające ocienienie podłoża i stopniowe pogarszanie się warunków życia i rozwoju ciepłolubnych gatunków;
- wycinanie fragmentów łęgów w celu prowadzenia prac utrzymaniowych rzek;
- wycinka drzew związana z koniecznością dopasowania dróg do określonych parametrów oraz utrzymania ich w dobrym stanie technicznym, a także wandalizm

Bug w okolicach
Zgłeczewa
fot. MŚ

- polegający na uszkodzeniu spróchniałych drzew poprzez ich zaśmiecanie lub dewastację (odrywanie kory i drewna, odślanianie dziupli, wypalanie);
- zmiany stosunków wodnych spowodowane przez człowieka – wszelkie zmiany w systemie hydrologicznym w obrębie doliny rzeki Bug i jej dopływów powodujące obniżanie poziomu wód gruntowych, brak zalewów oraz zmianę przepływów;
 - niezadowalający stan ekologiczny wód Bugu i jego dopływów mogący powodować ograniczenie bazy pokarmowej gatunków zwierząt;
 - występowanie barier ograniczających migrację zwierząt w korycie rzeki i jej dopływach;
 - zmiana sposobu gospodarowania na stawach rybnych;
 - odstrzał, chwytanie, trucie, kłusownictwo – legalna lub nielegalna eliminacja niektórych gatunków zwierząt;
 - kolizje ze zwierzętami, zwłaszcza na drogach utwardzonych przebiegających w pobliżu zbiorników wodnych;

**Łęg wiązowo-
jesionowy** (*Ficario-
Ulmetum minoris*)
fot. MK

- rozwój zabudowy jednorodzinnej i letniskowej skutkujący trwałą zajętością terenu, odwodnieniem gruntów, dewastacją strefy brzegowej rzeki, fragmentacją siedlisk przyrodniczych oraz utratą siedlisk przez niektóre gatunki;
- wysoka liczebność dzika powodująca silną redukcję larw jelonka rogacza;
- drapieżnictwo ryb na kijankach kumaka nizinnego.

Cele działań ochronnych

Zaplanowane działania ochronne w planie zadań ochronnych pozwolą przede wszystkim na utrzymanie lub polepszenie dotychczasowej struktury i funkcji siedlisk przyrodniczych, a także niepogorszenie zachowania populacji i siedlisk gatunków poprzez utrzymanie i monitorowanie stanowiska i ewentualne przeciwdziałanie pojawiającym się zagrożeniom.

Działania ochronne

Dla siedlisk i gatunków będących przedmiotami ochrony zaplanowano liczne działania ochronne m.in.:

- przeciwdziałanie procesom sukcesji poprzez wycinkę drzew i krzewów;
- ekstensywne użytkowanie pastwiskowe i kośne, wraz z usuwaniem nadmiaru martwej materii organicznej;
- odstąpienie od trzebieży, zrębów i przebudowy niektórych drzewostanów;
- zwiększenie bioróżnorodności, zarybienie narybkiem i osobnikami dorosłymi ujściowych odcinków rzek o kamienistym dnie;
- polepszenie warunków do rozrodu, ograniczenie drapieżnictwa poprzez odłów części obsady ryb lub przy najmniej gatunków drapieżnych;
- zachowanie zadrzewień wierzbowych i topolowych w strefie przykorytowej Bugu;

- zachowanie starych drzew, ograniczenie kłusownictwa;
- zachowanie możliwości migracji pomiędzy korytem głównym a starorzeczami i dopływami Bugu.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również działania w zakresie przeprowadzenia monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów działań ochronnych. Zaplanowano działania dotyczące uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nadbużańska PLH140011 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”

Opracowano na podstawie: *Ekspertyz przyrodniczych wykonanych na potrzeby opracowania Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nadbużańska PLH140011* (Biuro Badań, Monitoringu i Ochrony Przyrody „EcoFalk” Michał Falkowski i Rafał Bartosz EKO-EKSPLORER).

20. Dolina Dolnej Narwi

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140014**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **26 527,90 ha**

Lokalizacja: województwa: mazowieckie i podlaskie; powiaty: pułtuski (gminy: Pułtusk, Obryte), makowski (gminy: Str. Szeków, Rzewnie, Różan, Różan, Młynarze), wyszkowski (gminy: Rząśnik, Długosiodło), miasto Ostrołęka, ostrołęcki (gminy: Goworowo, Olszewo-Borki, Rzekuń, Lelis), łomżyński (gminy: Miastkowo, Zbójna, Piątница, Nowogród, Łomża), miasto Łomża oraz kolneński (gmina Mały Płock).

Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnej Narwi PLB140014 został wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. i obejmuje dolinę rzeki Narew w jej dolnym, ok. 140-kilometrowym odcinku pomiędzy Łomżą a Pułtuskiem. Rzeka w obszarze silnie

Starorzecze w okolicy
Plewicy
fot. AD

meandruje i posiada liczne starorzecza. Dolina Dolnej Narwi wyróżnia się szerokim tarasem zalewowym i fragmentami zalesionych tarasów piaszczystych, które ku północy przechodzą w Równinę Kurpiowską.

Ponadto podlaska część obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi znajduje się w granicach obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Ostoja Narwiańska PLH200024.

W granicach obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi znajduje się rezerwat przyrody Rycerski Kierz. Południowa część Obszaru w rejonie Pułtusza należy również do Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, a północna część położona w woj. podlaskim leży w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi.

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Mapa obszaru

Gęgawy (*Anser
anser*)
fot. AD

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnej Narwi PLB140014 są następujące gatunki ptaków: błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, kropiatka *Porzana porzana*, derkacz *Crex crex*, żuraw *Grus grus*,

Gęgawy (*Anser
anser*)
fot. MK

kulon *Burhinus oedicanus*, batalion *Philomachus pugnax*, dubelt *Gallinago media*, rybitwa rzeczna *Sterna hirus*, rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*, zimorodek *Alcedo atthis*, kraska *Coracias garrulus*, cietrzew *Tetrao tetrix*, łabędź niemy *Cygnus olor*, gęgawa *Anser anser*, krakwa *Anas strepera*, cyraneczka *Anas crecca*, cyranka *Anas querquedula*, płaskonos *Anas clypeata*, gągoł *Bucephala clangula*, nurogęś *Mergus merganser*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*, sieweczka obroźna *Charadrius hiaticula*, kszyc *Gallinago gallinago*, rycyk *Limosa limosa*, kulik wielki *Numenius arquata*, krwawodziób *Tringa totanus*, brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*, rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*, dudek *Upupa epops*, brzegówka *Riparia riparia* oraz dziwonia *Carpodacus erythrinus*.

Stadko **batalionów**
(*Philomachus pugnax*)
fot. AD

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) uczestniczyli przedstawiciele środowiska naukowego, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego, przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, nadleśnictwa, mazowieckie ośrodki doradztwa rolniczego, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, Regionalna

**Rybitwa
białoskrzydła**
(*Chlidonias
leucopterus*) w locie
fot. AD

Brzegówki (*Riparia
riparia*)
fot. MK

Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie i Białymstoku oraz przedstawiciele lokalnej społeczności. Spotkania odbyły się w siedzibach: Urzędu Miasta w Pułtusku, Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, Delegatury w Ostrołęce oraz Nadleśnictwie Łomża, w grudniu 2012 r. oraz marcu i maju 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranych

postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Rybitwa czarna
(*Chlidonias niger*)
fot. AD

Brodziec piskliwy
(*Actitis hypoleucos*)
fot. AD

Od lewej:

Rybitwa rzeczna
(*Sterna hirundo*)
fot. MK
Samiec **bataliona**
(*Philomachus*
pugnax) w szacie
godowej
fot. AD

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- cyranka *Anas querquedula* – **niezadowolająca (U1)**;
- kulon *Burhinus oedicephalus* – **zła (U2)**;
- krwawodziób *Tringa totanus* – **niezadowolająca (U1)**;
- rybitwa rzeczna *Sterna hirundo* – **niezadowolająca (U1)**;
- rybitwa czarna *Chlidonias niger* – **właściwa (FV)**;
- kraska *Coracias garrulus* – **zła (U2)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami oraz czynnikami kształtującymi awifaunę w obszarze są:

- rozwój zabudowy lotniskowej;
- zmiany naturalnego reżimu hydrologicznego;
- sporty i różne formy czynnego wypoczynku i rekreacji (piesi, samochody) zwłaszcza w dni wolne od pracy, wędkarstwo;
- nadmierna presja łodzi motorowych;
- napowietrzne linie energetyczne;
- loty balonów, motolotni itp.;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- budowa dróg przecinających dolinę (np. drogi ekspresowej „Via Baltica”);
- zarastanie krzewiastymi wierzbami, osikami oraz samosiejkami sosny;
- przejazdy samochodów terenowych, quadów i motocykli w sezonie lęgowym;
- zalesianie pastwisk i mało produktywnych terenów piaszczystych;
- drapieżnictwo ze strony lisa, jenota, norki amerykańskiej oraz wrony;
- zmiany w użytkowaniu prowadzące do zarastania otwartych pastwisk, zbyt wczesny termin I pokosu (przed 15 czerwca), zaniechanie lub brak koszenia;
- prace regulacyjne wód, modyfikowanie funkcjonowania wód;
- polowania, odstrzały na trasie migracji i pogorszenie jakości siedlisk żerowiskowych na zimowiskach,
- wyrąb starych drzewostanów oraz pojedynczych drzew dziuplastych;
- wycinka dziuplastych drzew w krajobrazie rolniczym;

Samica **gagoła**
(*Bucephala clangula*)
fot. JS

- usuwanie zakrzaczeń w pobliżu rzeki i starorzeczy;
- zamiana ubogich pastwisk, łąk i ugorów na grunty orne (zwłaszcza uprawy kukurydzy), a także presja ze strony fotografów i obserwatorów przyrody.

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych dla gatunków będących przedmiotami ochrony jest stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Dolina Dolnej Narwi PLB140014 jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym, a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar sieci Natura 2000.

Działania ochronne

Działania ochronne dla zachowania siedlisk gatunków to:

- przywracanie siedlisk łągowych poprzez usuwanie drzew i krzewów na zarastających łąkach i pastwiskach;
- redukcja drapieżników – lisa, jenota, norki amerykańskiej, szopa pracza oraz wrony siwej;

Łabędzie nieme
(*Cygnus olor*)
fot. AD

- utrzymanie siedlisk ptaków siewkowych i kaczek poprzez coroczne koszenie lub wypas;
- utrzymanie siedlisk ptaków siewkowych, kaczek i dudka przez coroczny wypas;
- utrzymanie siedlisk lęgowych derkacza poprzez coroczne koszenie lub wypas;
- poprawa warunków siedliskowych ptaków siewkowych i rybitw przez ograniczenie płoszenia w sezonie lęgowym;
- poprawa warunków siedliskowych poprzez zwiększenie wilgotności podłoża;

Od lewej:
Sieweczka rzeczna
(*Charadrius dubius*)
fot. MK
Krwawodziób (*Tringa totanus*)
fot. AD

Samiec **gągoła**
fot. JS

- zmniejszenie ryzyka kolizji ptaków z liniami energetycznymi poprzez instalowanie elementów odstrasżających;
- propagowanie wiedzy na temat przedmiotów ochrony wśród lokalnej społeczności;
- opracowanie programu zrównoważonego udostępnienia koryta Narwi dla potrzeb żeglarstwa;
- opracowanie programu zrównoważonego udostępnienia doliny Narwi dla potrzeb rekreacji i wypoczynku (wszystkie gatunki);
- analiza potrzeb inwestycyjnych związanych z utrzymaniem korzystnych dla ptaków sposobów gospodarowania na łąkach i pastwiskach;
- uzupełnienie stanu wiedzy na temat liczebności i rozmieszczenia bataliona, dubelta i kraski.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych:

Samica **gągoła**
fot. JS

- monitoring liczebności gatunków związanych z korytem rzeczny i terenami piaszczystymi – liczenie ptaków podczas splotu na przełomie maja i czerwca (gągoł, nurogęś, sieweczka rzeczna, sieweczka obroźna, brodziec piskliwy, rybitwa rzeczna, rybitwa białoćzelna, zimorodek);
- monitoring liczebności gatunków związanych z tarasem zalewowym – 5 powierzchni (łabędź niemy, gęgawa, krakwa, cyraneczka, cyranka, płaskonos, błotniak stawowy, rycyk, krwawodziób);
- monitoring liczebności gatunków związanych z mozaikowym krajobrazem dolinowym – 5 powierzchni (żuraw, kszyk, dudek, dziwonia) oraz rybitwy czarnej i białoskrzydłej, kropiatki i derkacza, dubelta;
- monitoring zajęcia stanowiska kulona;
- monitoring liczebności kraski i bataliona – w przypadku potwierdzenia gniazdowania w obszarze;

Żuraw (*Grus grus*)
fot. BK

- monitoring liczebności i siedlisk żerowiskowych migrującej populacji bataliona;
- kontrola skuteczności redukcji ssaków drapieżnych (tropienia zimowe) i redukcji wrony siwej;
- kontrola ograniczenia dostępu ludzi do nadrzecznych pastwisk w okresie lęgowym.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi PLB140014 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 PLB140014 Dolina Dolnej Narwi w województwach mazowieckim i podlaskim* (Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie).

21. Doliny Wkry i Mławki

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140008**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **28 751,50 ha**

Lokalizacja: województwa: mazowieckie i warmińsko-mazurskie; powiaty: mławski (gminy: Wiśniewo, Lipowiec Kościelny, Szreńsk, Radzanów), żuromiński (gminy: Siemiątkowo, Biezuń, Lutocin, Żuromin, Lubowidz) oraz działdowski (gminy: Lidzbark, Płońska, Działdowo)

Obszar Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki PLB140008 wyznaczony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków.

Lasy bagienne
w dolinie Wkry
fot. MK

Jest terenem chroniącym rzadkie i zagrożone w skali europejskiej gatunki ptaków, które znajdują tu optymalne siedliska bytowania, rozrodu i żerowania, a o jego charakterze decydują przede wszystkim trwałe użytki zielone położone w dolinie rzecznej, dominujące na tym terenie. Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) dla obszaru Natura 2000 tereny rolnicze zajmują ok. 86%, lasy – 12%, a torfowiska – 1% powierzchni obszaru.

Kszyk (*Gallinago gallinago*)
fot. AD

Obszar obejmuje górny odcinek doliny Wkry od Działdowa do Radzanowa oraz dolny odcinek doliny Mławki – dopływu Wkry – od Mławy do ujścia rzeki koło Ratowa. W dolinach obu rzek dominują łąki i pastwiska. W dolinach występują zazwyczaj niewielkie płyty łągów olszowych, olszowo-jesionowych i łożowisk, a na krawędzi doliny – bory i nasadzenia sosnowe. O znaczeniu tego terenu jako jednorodnego systemu funkcjonalnego decyduje ekstensywny charakter użytkowania terenów otwartych oraz obecność zadrzewień połączonych licznymi ciekami wodnymi.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF), przedmiotami ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Doliny Wkry i Mławki PLB140008 są następujące gatunki ptaków: błotniak łąkowy *Circus pygargus*, derkacz *Crex crex*, podróżniczek *Luscinia svecica*, kszczyk *Gallinago gallinago*, kulik wielki *Numenius arquata*, dziwonia *Carpodacus erythrinus*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) podczas opracowywania planu zadań ochronnych dla obszaru Doliny Wkry i Mławki PLB140008 uczestniczyli: przedstawiciele środowiska naukowego, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, przedstawiciele

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, nadleśnictwa, mazowieckie i warmińsko-mazurskie ośrodki doradztwa rolniczego, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie i Olsztynie oraz przedstawiciele lokalnej społeczności.

Samiec **podróżniczka**
(*Luscinia svecica*)
fot. AD

Spotkania zorganizowano w siedzibie Urzędu Miasta i Gminy Biezuń, sali Gminnego Ośrodka Kultury w Szeńsku i w sali konferencyjnej Miejskiego Domu Kultury w Mławie w kwietniu, czerwcu oraz lipcu 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Samica błotniaka
łąkowego (*Circus
pygargus*)
fot. AD

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena zachowania stanu ochrony kluczowych przedmiotów ochrony obszaru Doliny Wkry i Mławki przedstawia się następująco:

- podróżniczek *Luscinia svecica* – **niezadowolający (U1)**;
- kszczyk *Gallinago gallinago* – **niezadowolający (U1)**;
- derkacz *Crex crex* – **niezadowolający (U1)**;
- kulik wielki *Numenius arquata* – **niezadowolający (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki są:

- usuwanie osadów mułu na rowach melioracyjnych;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- kształtowanie wodnej i nadwodnej roślinności dla celów związanych ze zmianą stosunków wodnych powodujących obniżenie poziomu wód gruntowych;
- intensywne koszenie (kilkukrotne koszenie) – polegające na zbyt wczesnym wykaszaniu łąk (np. w maju).

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych dla gatunków będących przedmiotami ochrony jest utrzymanie populacji na aktualnym poziomie w niepegorszonym stanie ochrony.

Działania ochronne

Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki obejmują:

- szkolenia dotyczące promowania programów rolnośrodowiskowych, w ramach których planuje się promowanie i zachęcanie rolników do utrzymywania i wykaszania użytków zielonych;

Dolina Wkry łąki
w okolicy Zielunia
fot. MK

- zachowanie siedlisk gatunków ptaków stanowiących przedmioty ochrony, położonych na trwałych użytkach zielonych oraz ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych.

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały również działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji celów działań ochronnych, jak również monitoring liczebności drapieżników lęgowych oraz ocenę ich wpływu na przedmioty ochrony.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Wkry i Mławki PLB140008 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Ekspertyzy przyrodniczej wykonanej na potrzeby opracowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 – Doliny Wkry i Mławki* (Pracownia Badań Ekologicznych „NATURA” Marek Wierzba);

Dokumentacji planu zadań ochronnych dla Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Doliny Wkry i Mławki PLB140008 (Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie).

22. Dolina Liwca

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLB140002**

Rodzaj: **obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

Powierzchnia: **27 431,5 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie; powiaty: łosicki (gmina Olszanka), siedlecki (gminy: Mokobody, Mordy, Siedlce, Suchożebry, Zbuczyn), miasto Siedlce, węgrowski (gminy: Grębków, Korytnica, Liw, Łochów, Wierzbno, Węgrów), wołomiński (gmina Jadów) oraz wyszkowski (gmina Wyszków)

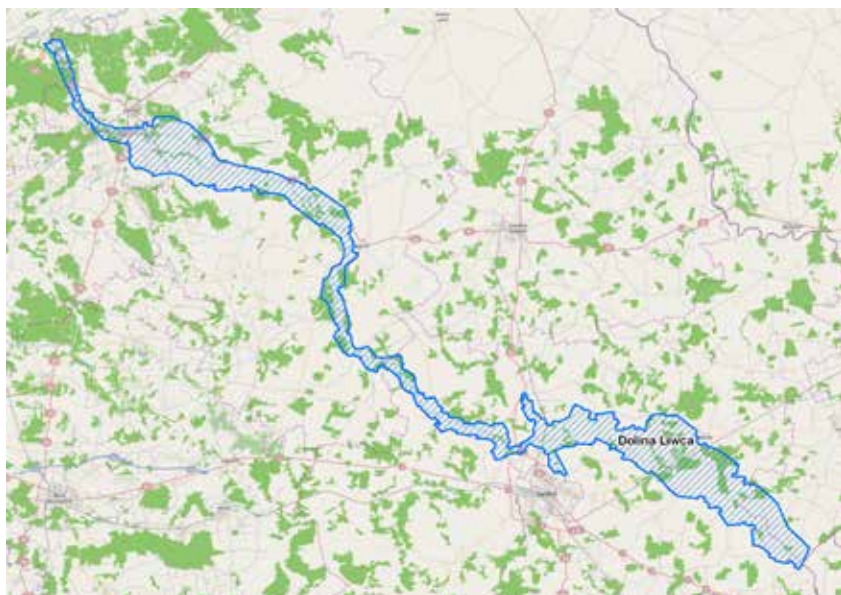
Obszar Natura 2000 – Dolina Liwca PLB140002 zatwierdzony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Obejmuje dolinę rzeki Liwiec, od źródeł do ujścia rzeki do Bugu, z łąkami i zalewowymi pastwiskami utworzonymi na zmeliorowanych bagnach. Niektóre odcinki rzeki mają charakter naturalny, na innych odcinkach jest ona uregulowana, lokalnie w dolinie występują wtórne zabagnienia. Miejscami brzegi Liwca są płaskie, zajęte przez łąki wilgotne, zalewane pastwiska, na innych odcinkach brzegi są wysokie. W dolinie przeważają łąki i pastwiska, lokalnie występują łągi olchowe i olchowo-jesionowe oraz niewielkie kompleksy leśne, z dominującym udziałem sosny. Podłoże stanowią tu gleby mineralne. Na terenie Obszaru znajdują się trzy kompleksy stawów rybnych. W latach 1992 i 1993 najcenniejsze pod względem ornitologicznym fragmenty doliny zostały zmeliorowane. Grunty w dolinie Liwca są w większości użytkowane rolniczo.

Obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Liwca PLB140002 w większości pokrywa się z obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Ostoja Nadliwiecka

PLH140032, od północy graniczy z obszarem OSO Dolina Dolnego Bugu PLB140001 oraz OZW Ostoja Nadbużańska PLH140011, a także od południowego zachodu z OSO Dolina Kostrzynia PLB140009, z którymi tworzy funkcjonalną całość (ciągły ekologiczne).

Mapa obszaru

Przedmioty ochrony

Zgodnie z obowiązującym Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 – Dolina Liwca PLB140002, są następujące gatunki ptaków: bocian biały *Ciconia ciconia*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, derkacz *Crex crex*, żuraw *Grus grus*, siewka złota *Pluvialis apricaria*, rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*, gęga-wa *Anser anser*, cyraneczka *Anas crecca*, cyranka *Anas*

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Po prawej: **Remiz** budujący gniazdo
fot. JS
Po lewej: **Remiz** (*Remiz pendulinus*) na gałązkach wierzby
fot. BK

querquedula, czajka *Vanellus vanellus*, kszczyk *Gallinago gallinago*, rycyk *Limosa limosa*, kulik wielki *Numenius arquata*, brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*, remiz *Remiz pendulinus*, dziwonia *Carpodacus erythrinus*.

Stado **siewek złoty** (*Pluvialis apricaria*)
fot. AD

Zespół Lokalnej Współpracy

W gronie Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) znaleźli się przedstawiciele środowiska naukowego, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego oraz powiatowego, przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, nadleśnictwa, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

Dorosły **żuraw** z młodym
fot. MT

Jesienne odłowy –
Stawy Siedleckie –
fot. MK

w Warszawie, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, przedstawiciele lokalnej społeczności, a także pracownicy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Spotkania zorganizowano w maju, sierpniu i wrześniu 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000 – Dolina Liwca przedstawia się następująco:

- bocian biały *Ciconia ciconia* – **właściwy (FV)**;
- błotniak stawowy *Circus aeruginosus* – **właściwy (FV)**;
- derkacz *Crex crex* – **właściwy (FV)**;
- żuraw *Grus grus* – **właściwy (FV)**;
- siewka złota *Pluvialis apricaria* – **właściwy (FV)**;
- rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus* – **zły (U2)**;
- rybitwa czarna *Chlidonias niger* – **niezadowolający (U1)**;
- gęgawa *Anser anser* – **właściwy (FV)**;
- cyraneczka *Anas crecca* – **niezadowolający (U1)**;
- cyranka *Anas querquedula* – **niezadowolający (U1)**;

Czajka (*Vanellus vanellus*)
fot. AD

Cztery gęsi gęgawy
(*Anser anser*)
fot. JS

- czajka *Vanellus vanellus* – **niezadawalający (U1)**;
- kszczyk *Gallinago gallinago* – **właściwy (FV)**;
- rycyk *Limosa limosa* – **niezadawalający (U1)**.
- kulik wielki *Numenius arquata* – **niezadawalający (U1)**;
- brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos* – **właściwy (FV)**;
- remiz *Remiz pendulinus* – **właściwy (FV)**;
- dziwonia *Carpodacus erythrinus* – **właściwy (FV)**.

Dorośła **czajka**
(*Vanellus vanellus*)
fot. MK

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Głównymi zagrożeniami oraz czynnikami kształtującymi awifaunę w obszarze Natura 2000 – Dolina Liwca są:

- postępujący zanik użytkowania rolniczego terenów podmokłych, zaniechanie wypasu i koszenia łąk, sukcesja drzew i krzewów;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych, nadmierne przesuszenie łąk i pastwisk wynikające przede wszystkim z przeprowadzonych zabiegów melioracyjnych;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

- zmniejszenie w częstości występowania, rozległości i czasu trwania zalewów wiosennych; czynnik współzależny z poziomem wód gruntowych, którego źródeł trzeba szukać w zmniejszeniu się przeciętnej ilości wód roztopowych wskutek dominacji w ostatnim okresie zim o niezbyt grubej pokrywie śnieżnej (zmiany klimatyczne);
- drapieżnictwo; wysoka liczebność populacji lisa i norki amerykańskiej przyczynia się do znacznej redukcji populacji ptaków lęgowych na terenie obszaru;
- wzmożona penetracja terenu przez wędkarzy (antropopresja) oraz podczas spływów kajakowych;
- wykonywanie prac zmieniających naturalny charakter koryta rzeki, zamiana łąk zalewowych na grunty orne, połączona z intensyfikacją zabiegów agrotechnicznych, w tym m.in. obsiew kukurydzą (tworzenie monokultur uprawowych);
- rosnąca presja inwestycyjna, mająca na celu zabudowę doliny rzeki Liwiec;
- planowana budowa farm wiatrowych w sąsiedztwie obszaru oraz powstawanie farm ogniw fotowoltanicznych.

Brodziec piskliwy
(*Actitis hypoleucos*)
fot. AD

Cele działań ochronnych

Celem działań ochronnych dla gatunków będących przedmiotami ochrony jest stworzenie warunków do funkcjonowania populacji gatunków ptaków, które uznano za kwalifikujące obszar Dolina Liwca PLB140002 jako ostoję ptaków o znaczeniu międzynarodowym, a w konsekwencji wyznaczenie jej jako obszar sieci Natura 2000.

Działania ochronne

Zaprojektowane działania ochronne mają na celu przede wszystkim:

- zachowanie ekstensywnego użytkowania terenów otwartych w dolinach rzecznych, wraz z zapewnieniem właściwego reżimu hydrologicznego tych terenów;
- utrzymanie ekstensywnego użytkowania stawów rybnych i ochronę w ich granicach siedlisk i mikrosiedlisk wykorzystywanych przez gatunki ptaków.

Informacje na temat monitoringu

Zaplanowane zostały również działania dotyczące monitoringu stanu przedmiotów ochrony i monitoringu realizacji

Żurawie (*Grus grus*)
fot. JS

Rybitwa białowąsa
(*Clidonias hybridus*)
fot. AD

celów działań ochronnych, jak również monitoring liczebności drapieżników lęgowych wraz z oceną ich wpływu na przedmioty ochrony oraz inwentaryzację ornitologiczną obszaru w ostatnim roku obowiązywania dokumentu.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 – Dolina Liwca PLB140002 można znaleźć na oficjalnej stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych dla Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków – Dolina Liwca PLB140002* (Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie).

Rycyk (*Limosa limosa*)
fot. MK

23. Ostoja Nadliwiecka

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140032**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **13 622,7 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie; powiaty: wyszkowski (gmina Wyszków), wołomiński (gmina Jadów), węgrowski (gminy: Grębków, Korytnica, Liw, Łochów, Wierzbno, Węgrów), siedlecki (gminy: Mokobody, Mordy, Siedlce, Suchożebry), miasto Siedlce, łosicki (gmina Olszanka)

Obszar Ostoja Nadliwiecka PLH140032 zatwierdzony został Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10.01.2011 r. Jest to najcenniejszy pod względem przyrodniczym, obok doliny Bugu, obszar we wschodniej części województwa

Rzeka Liwiec
fot. MF

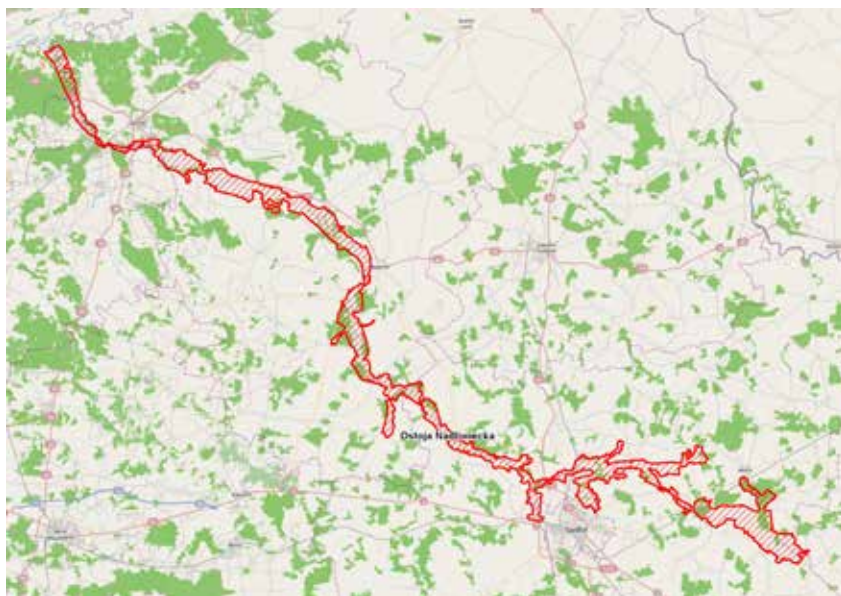

Starodub łąkowy
(*Ostericum palustre*)
fot. MK

mazowieckiego. O tak wysokiej randze świadczą przede wszystkim wysoka różnorodność biologiczna, koncentracja stanowisk chronionych i ginących gatunków roślin, grzybów i zwierząt, różnorodność siedlisk przyrodniczych oraz funkcja jednego z najważniejszych korytarzy ekologicznych o węzłowym ponadregionalnym znaczeniu. Ostoja Nadliwiecka stanowi bowiem bezpośredni łącznik pomiędzy elementami sieci ekologicznej Natura 2000, do której należą: Dolina Bugu PLB140001, Ostoja Nadbużańska PLH140011, Dolina Kostrzynia PLB140009. Jeśli uwzględni się fakt łączności doliny Bugu z Pojezierzem Łęczyńsko-Włodawskim oraz z Puszcą Białowieską (za pośrednictwem Puszczy Mielnickiej), wyraźnie widać wyjątkową rolę Ostoi Nadliwieckiej jako ważnego szlaku migracyjnego, zwłaszcza dla dużych gatunków ssaków. Wysoki walor przyrodniczy doliny Liwca dodatkowo podkreśla wyznaczenie w jej obrębie obszaru Natura 2000 Dolina Liwca PLB 140002. To także cenny krajobrazowo i przyrodniczo kompleks przestrzenny różnych środowisk reprezentujących pełną skalę wilgotnościową siedlisk występujących w dolinie rzecznej i warunkujący ściśle określone zespoły roślin i zwierząt.

Jest to obszar o dominujących funkcjach rolniczych. Przeważają użytki zielone – łąki i pastwiska użytkowane ekstensywnie. Na obszarach rolniczych poza doliną prowadzone jest normalne użytkowanie ziemi. W lasach będących pod zarządem Lasów Państwowych wchodzących w skład Ostoji prowadzona jest planowa gospodarka leśna. Większość terenów to grunty prywatne.

Mapa obszaru

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nadliwiecka PLH140032 są:

- siedliska przyrodnicze: brzegi lub osuszone dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z *Littorelletea*, *Isoëto-Nanojuncetea*; starorzecza i naturalne eutroficzne

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Staw bobrowy
fot. MK

zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*; zalewane muliste brzegi rzek; ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne *Adenostylion alliariae* *Convolvuletaliasepium*; niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*; górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnetum*; sosnowy bór chrobotkowy i chrobotkowa postać *Cladonio-Pinetum* i *Peucedano-Pinetum*.

- gatunki: starodub łąkowy *Ostericum palustre*; bóbr europejski *Castor fiber*; wydra *Lutra lutra*; traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*; kumak nizinny *Bombina orientalis*; różanka *Rhodeus sericeus*; koza *Cobitis taenia*; poczwarówka zawężona *Vertigo angustior*; poczwarówka jajowata *Vertigo moulinsiana*;

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Żeremie bobrowe
fot. MK

skójka gruboskorupowa *Unio crassus*; trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*; czerwonończyk nieparek *Lycaena dispar*; czerwonończyk fioletek *Lycaena helle*; zatoczek łamliwy *Anisus vorticulus*.

Zespół Lokalnej Współpracy

W ramach prac Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) zorganizowano trzy spotkania warsztatowe, w których uczestniczyli m.in.: przedstawiciele środowiska naukowego i lokalnej społeczności; jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego; przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwa: Łochów, Siedlce oraz Wyszaków, Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

w Warszawie. Spotkania odbyły się w maju, sierpniu i wrześniu 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu Planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony:

- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* – **niezadowolający (U1)**;
- sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano-Pinetum* – **niezadowolający (U1)**;
- starodub łąkowy *Angelica palustris* – **niezadowolający (U1)**;
- bóbr europejski *Castor fiber* – **właściwy (FV)**;

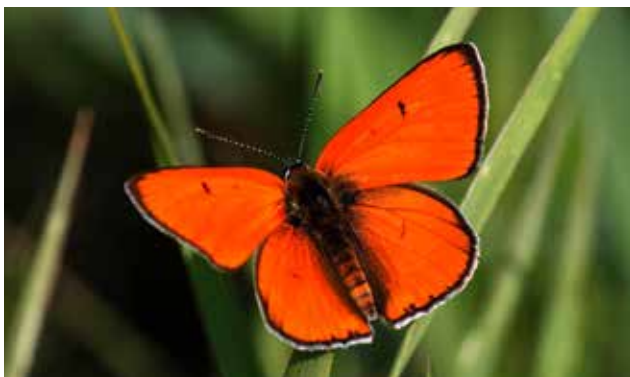
Łąki świeże – okolice
m. Klimonty
fot.MK

**Czerwończyk
nieparek** jeden
z przedmiotów
ochrony Ostoji
Nadliwieckiej
fot. JS

**Czerwończyk
nieparek** (*Lycaena
dispar*)
fot. JS

Samica
**czerwończyka
nieparka** (*Lycaena
dispar*)
fot. MT

- wydra *Lutra lutra* – **właściwy (FV)**;
- traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* – **właściwy (FV)**;
- kumak *Bombina bombina* – **właściwy (FV)**;
- różanka *Rhodeus sericeus amarus* – **niezadawalający (U1)**;
- skójką gruboskorupowa *Unio crassus* – **niezadawalający (U1)**;
- trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia* – **niezadawalający (U1)** lub **właściwy (FV)**;
- czerwończyk nieparek *Lycaena dispar* – **niezadawalający (U1)**;
- czerwończyk fioletek *Lycaena helle* – **niezadawalający (U1)**;
- zatoczek łamliwy *Anisus vorticulus* – **niezadawalający (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Do zidentyfikowanych najważniejszych zagrożeń dla przedmiotów ochrony w obszarze zaliczyć można m.in.: rozwój zabudowy jednorodzinnej oraz lotniskowej, gospodarkę leśną oraz użytkowanie lasów, nawożenie i sukcesję, kłusownictwo, spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych, zmianę sposobu uprawy, brak koszenia oraz wypasu, wkraczanie gatunków obcych geograficznie.

Cele działań ochronnych

Do kluczowych celów działań ochronnych przedmiotowego obszaru należą m.in.:

- utrzymanie dotychczasowej struktury i funkcji siedlisk;
- zachowanie niezmnieszonej powierzchni siedlisk;
- przeciwdziałanie sukcesji;
- zachowanie populacji i siedlisk gatunków;

- polepszenie warunków środowiskowych mających skutkować zwiększeniem się populacji gatunków;
- poprawa możliwości migracji ryb;
- utrzymanie lub przywrócenie koszenia z dostosowaniem zabiegu do fenologii gatunku oraz utrzymanie lub przywrócenie ekstensywnego wypasu.

Działania ochronne

Działania ochronne dla poszczególnych przedmiotów ochrony obejmują m.in.:

- wyłączenie z gospodarki leśnej (odstąpienie od trzebieży, przebudowy drzewostanów);
- prowadzenie zabiegów trzebieży jedynie w I i IV kwartale, czyli po sezonie wegetacyjnym;
- rezygnacja z wycinania drzew w ramach prac utrzymaniowych i przeciwpowodziowych za wyjątkiem drzew powodujących zatory lub zagrażających życiu lub zdrowiu ludzi;

Łąka wilgotna
(*Calthion*) z dużym udziałem rdestu wężownika stanowi siedlisko **czerwonoczyka fiolełka** (*Lycaena helle*).
fot. MK

- uprzątanie martwego drewna w lesie na siedlisku sosnowego boru chrobotkowego, rezygnacja z wprowadzania podszytów i podsadzeń produkcyjnych;
- ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pasterskie i pasterskie;
- budowa nowych lub przebudowa istniejących przepławek na stopniach wodnych;
- zwiększenie częstotliwości patroli Państwowej i Społecznej Straży Rybackiej;
- wykonanie zbiorników, które podczas wysychania rozlewisk będą miejscem spływania i kończenia rozwoju przez kijanki kumaków.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych:

- w przypadku: „łęgów wierzbowych, topolowych, olsowych i jesionowych” monitoring winien objąć weryfikację powierzchni zajmowanej przez siedlisko, obecność gatunków charakterystycznych, obcych gatunków inwazyjnych, rodzimych gatunków ekspansywnych roślin zielnych, zasoby martwego drewna, stopień naturalnych odnowień, przekształcenia związane z użytkowaniem drzewostanu, zniszczenia drzewostanu. Skład florystyczny runa winien być rejestrowany metodą zdjęć fitosocjologicznych na stałych powierzchniach;
- w przypadku: „sosnowego boru chrobotkowego” monitoring winien objąć weryfikację powierzchni zajmowanej przez siedlisko obecności: gatunków charakterystycznych, obcych gatunków inwazyjnych, rodzimych gatunków ekspansywnych roślin zielnych, występowanie i stan chrobotków. Ponadto monitoring winien analizować średnie pokrycie porostów, w stosunku do pokrycia mchów i traw, wiek drzewostanu, obecność martwego

drewna, gatunki obce w drzewostanie, stopień naturalnych odnowień, przekształcenia związane z użytkowaniem drzewostanu, zniszczenia drzewostanu. Skład florystyczny runa winien być rejestrowany metodą zdjęć fitosocjologicznych na stałych powierzchniach;

- w przypadku pozostałych siedlisk gatunków monitoring pozwoli ocenić skuteczność podejmowanych działań i umożliwić ich ewentualną korektę.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące etapu prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nadliwiecka PLH140032 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

**Łęgi olszowo-
jesionowe** (*Fraxino-
Alnetum*) – Klimonty
fot. MF

w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji Planu Zadań Ochronnych obszaru Natura 2000 – Ostoja Nadliwiecka PLH140032 w województwie mazowieckim.*

24. Dolina Środkowego Świdra

Ogólne informacje o obszarze

Kod: **PLH140025**

Rodzaj: **specjalny obszar ochrony siedlisk (S00)**

– **obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW)**

Powierzchnia: **1 475,70 ha**

Lokalizacja: województwo mazowieckie; powiaty: miński (gmina Siennica) i otwocki (gminy Kołbiel, Wiązowna, Otwock)

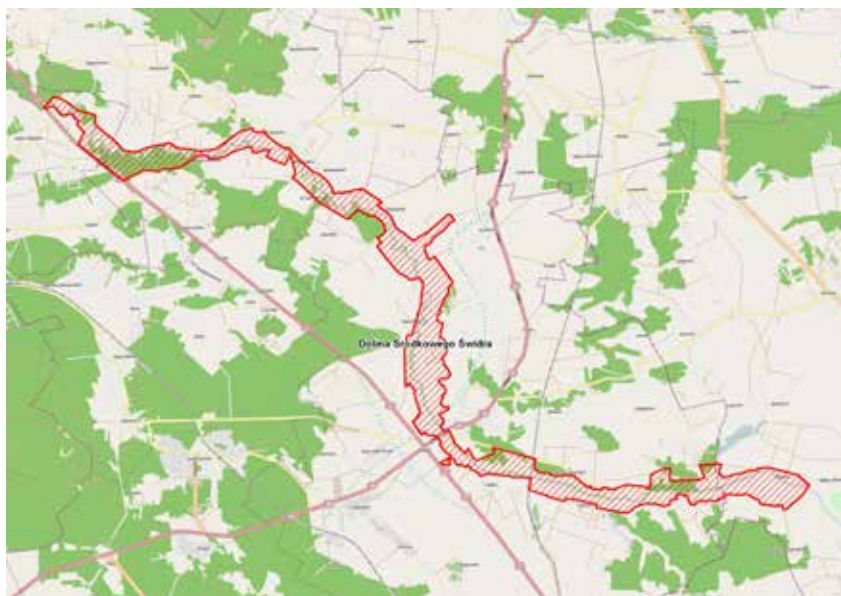
Obszar Dolina Środkowego Świdra PLH140025 został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011r. Pod względem geograficznym zlokalizowany jest w makroregionie Nizina Środkowomazowiecka oraz w mezoregionie Równina Garwolińska (Kondracki 2002). Ostoję cechuje urozmaicony i niezwykle malowniczy krajobraz, jaki tworzą wyłącznie naturalne, swobodnie meandrujące rzeki. Płynąc pomiędzy wysokimi wyniesieniami moren polodowcowych, Świder na niektórych odcinkach przybiera

Starorzecze
Świdra – zespół
osoki aloesowatej
(*Stratiotetum aloidis*)
fot. MK

charakter rzeki podgórskiej. Tworzy liczne zakola, przełomy z wysokimi podciętymi brzegami oraz wodospady, zwane szumami. Urozmaiczone dno jest piaszczyste, żwirowe lub kamieniste z licznymi głazami i progami. Rzeką Świder, będąca prawym dopływem Wisły, przepływa przez Niziny – Środkowomazowiecką i Południowopodlaską. Maksymalna rozpiętość stanu wody wynosi 2,3 m. Rzeką na terenie Obszaru płynie na znacznym odcinku naturalnym, meandrującym korytem.

Mapa obszaru

Przedmioty ochrony

Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych (SDF) przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 są:

- siedliska przyrodnicze: starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*,

Źródło: Mapa wygenerowana przy pomocy programu ESRI ArcMap 10.0.

Potamion; ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae*, ziołorośla górskie *Adenostylin alliariae* i ziołorośla nadrzeczne *Convolvuletalia sepium*; niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*; łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*; olsy źródliskowe, łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum*;

- gatunki: bóbr *Castor fiber*; wydra *Lutra lutra*; kumak nizinny *Bombina bombina*; różanka *Rhodeus sericeus amarus*; koza *Cobitis taenia*; minóg ukraiński *Eudontomyzon mariae*; poczwarówka zawężona *Vertigo angustior*; trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*; czerwonończyk nieparek *Lycaena dispar*.

Pierwszy pokos –
dolina Świdra
fot. MK

Zespół Lokalnej Współpracy

W pracach Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW) uczestniczyli przedstawiciele środowiska naukowego i lokalnej społeczności, jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, jak i powiatowego, przedstawiciele instytucji państwowych takich jak: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Celestynów, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Otwockie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Inspektorat w Otwocku, Polski Związek Wędkarski nr 16 Otwock, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie. Spotkania odbyły się w kwietniu, maju i czerwcu 2013 r. Miały one charakter warsztatów, a ich głównym celem było zaprezentowanie zebranym postępu w pracach nad sporządzeniem projektu Planu zadań ochronnych oraz przedyskutowanie zapisów umieszczonych w przedmiotowym dokumencie.

Stan ochrony kluczowych przedmiotów ochrony

Ogólna ocena stanu zachowania przedmiotów ochrony przedstawia się następująco:

- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnetum glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe)
 - ▶ dla podtypu – nadrzeczny łąg wierzbowy *Salicetum albae* – **niezadowolająca (U1)**,
 - ▶ dla podtypu – niżowy łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* – **zła (U2)**;
- bóbr *Castor fiber* – **właściwa (FV)**;
- wydra *Lutra lutra* – **właściwa (FV)**;
- różanka *Rhodeus sericeus amarus* – **nieznana (XX)**;
- koza *Cobitis taenia* – **niewłaściwa (U1)**;

- minóg ukraiński *Eudontomyzon mariae* – **niewłaściwa (U1)**.
- poczwarówka zawężona *Vertigo angustior* – **niewłaściwa (U1)**.

Istniejące i potencjalne zagrożenia

Do zidentyfikowanych najważniejszych zagrożeń dla przedmiotów ochrony w obszarze należą m.in.: rozwój zabudowy jednorodzinnej oraz letniskowej, gospodarka leśna oraz użytkowanie lasów, nawożenie i sukcesja, kłusownictwo, zmiana sposobu uprawy, brak koszenia oraz wypasu, wkraczanie gatunków obcych geograficznie, zasypywanie terenu spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych, melioracje i osuszanie – modyfikowanie systemu hydrologicznego, ogólnie zmiana składu gatunkowego, ewolucja biocenotyczna (grądowienie), zawleczenie choroby, przenoszenie chorób (chorobowe obumieranie drzew, m.in. jesionu), pasożytnictwo, zmniejszenie płodności/dispersja genetyczna, zanieczyszczenie wód.

Cele działań ochronnych

Do kluczowych celów działań ochronnych przedmiotowego obszaru należą m.in.:

- zachowanie dotychczasowej powierzchni siedliska oraz zapewnienie warunków koniecznych do wykształcenia się prawidłowej struktury lasu (m.in. starzenie się drzewostanu oraz zróżnicowania pionowego i przestrzennego jego struktury, wzrost ilości martwego drewna, łączne zasoby martwego drewna do 10m³/ha);
- utrzymanie populacji na obecnym poziomie FV;
- dążenie do zwiększenia lub utrzymania liczebności populacji gatunku poprzez: usunięcie barier, ograniczenie kłusownictwa, utrzymanie czystości wody, zaniechanie modyfikacji systemu hydrologicznego.

PLANY ZADAŃ OCHRONNYCH W PIGUŁCE

na przykładzie obszarów Natura 2000 w województwie mazowieckim

Działania ochronne

Działania ochronne dla poszczególnych przedmiotów ochrony obejmują m.in.:

- prowadzenie zrównoważonej ekologicznej gospodarki leśnej:
 - ▶ prace związane z eksploatacją drzewostanu należy wykonać po okresie wegetacyjnym,
 - ▶ należy pozostawić zamierające i dziuplaste drzewa na całej powierzchni,
 - ▶ należy pozostawić martwe drewno na całej powierzchni;
- poprawa możliwości migracji poprzez udroźnienie stopnia wodnego w miejscowości Wola Karczewska;
- ograniczenie kłusownictwa; wprowadzenie możliwości ograniczonego wędkowania;
- przeciwdziałanie sukcesji – ograniczanie sukcesji siewek olchy, wierzby, brzozy poprzez wycinkę w okresie grudzień-luty; wycinka powinna być poprzedzona określeniem stopnia zarośnięcia przez drzewa i krzewy misy starorzecza.

Informacje na temat monitoringu

W ramach planu zadań ochronnych opracowano również zakres niezbędnych prac monitoringowych:

- w przypadku wszystkich ryb monitoring winien objąć ocenę poprawy możliwości migracji; ocenę sprawności działania przepławki;
- w przypadku poczwarówki zawężonej *Vertigo angustior* monitoring winien objąć kontrolę zawansowania procesu sukcesji; określenie stopnia zarośnięcia przez drzewa i krzewy misy starorzecza;
- w przypadku pozostałych siedlisk i gatunków monitoring pozwoli ocenić skuteczność podejmowanych działań i umożliwi ich ewentualną korektę.

Informacja na temat ustanowienia PZO

Aktualne informacje dotyczące etapu prac nad planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowego Świdra PLH140025 można znaleźć na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie (www.warszawa.rdos.gov.pl), w zakładce „OCHRONA PRZYRODY”.

Opracowano na podstawie: *Dokumentacji planu zadań ochronnych obszaru specjalnej ochrony siedlisk Dolina Środkowego Świdra PLH140025* (EcoFalk, Michał Falkowski).

IV. Nagrody za dobre praktyki na rzecz Natury 2000

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie pragnie Państwa poinformować, że w 2014 r. ruszyła pierwsza edycja ogłoszonego przez Komisję Europejską konkursu, mającego na celu wyróżnienie i promowanie dobrych rozwiązań w zakresie ochrony przyrody. Europejska Nagroda Natura 2000 (**European Natura 2000 Award**) przyznawana będzie w pięciu kategoriach: *ochrona przyrody, porozumiewanie się, wartość dodana dla społeczeństwa i gospodarki, godzenie interesów/wizji, tworzenie sieci (networking) i współpraca zagraniczna.*

Warto zwrócić uwagę, że ten coroczny konkurs skierowany jest do wszystkich podmiotów bezpośrednio zaangażowanych w działalność związaną z Naturą 2000 (organy publiczne i lokalne, przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, właściciele gruntów, instytucje oświatowe, a także osoby prywatne).

Zwycięzcy pierwszej edycji konkursu uhonorowani zostaną już w maju 2014 r., podczas uroczystej ceremonii w Brukseli. Nagrodą w konkursie będzie symboliczne dofinansowanie, umożliwiające dalszą działalność na rzecz ochrony przyrody.

Więcej informacji na ten temat mogą Państwo uzyskać na stronie internetowej Komisji Europejskiej (www.ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/awards/), a także Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (www.gdos.gov.pl/News/view/7770/4).

A series of horizontal dotted lines for taking notes, set against a background of a rocky cave interior.

A series of horizontal dotted lines for writing, overlaid on a background image of a natural landscape with a pond, reeds, and trees.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for taking notes, set against a background image of a forest path.

Notatki

Autorzy zdjęć:

Adam Dmoch (AD), Anna Janiak-Ceremuga (AJC), Michał Falkowski (MF), Marcin Kalbarczyk (MK), Bogdan Kaźmierczak (BK), Mieczysław Kurowski (MKu), Tomasz Maksym (TM), Robert Małysa (RM), Maciej Omelaniuk (MO), Magdalena Skarżycka (MS), Joanna Szczepanik (JS), Magdalena Śniadała (MŚ), Marcin Tylutki (MT), Jacek Wolnicki (JW).

Teksty opracowali:

Marcin Kalbarczyk, Mieczysław Kurowski, Dorota Starczewska, Beata Zajączkowska, Edyta Balcerzak, Paweł Bądarowski, Adam Dmoch, Anna Kaleta, Bogdan Kaźmierczak, Marta Knigawka, Marcin Langer, Michał Latos, Marcin Lesisz, Magdalena Malanowska, Irena Mazur, Robert Małysa, Emilia Nawrocka, Katarzyna Omelaniuk, Maciej Omelaniuk, Magdalena Skarżycka, Joanna Szczepanik, Daniela Szczygłowska, Magdalena Śniadała, Marcin Tylutki, Piotr Veith, Grażyna Zielińska.

Redakcja: Joanna Szczepanik

Projekt graficzny, DTP i druk: Pracownia C&C

Autorzy zdjęć na okładce: Marcin Kalbarczyk,
Bogdan Kaźmierczak, Mieczysław Kurowski

Koordynator projektu: Joanna Szczepanik

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu
Rozwoju Regionalnego w ramach programu Infrastruktura i Środowisko

Dla rozwoju infrastruktury i środowiska

Egzemplarz bezpłatny nie przeznaczony do sprzedaży

pzo.gdos.gov.pl

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
tel.: (22) 57-92-900, fax: (22) 57-92-127, e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl